

ЕВРОПСКА КОМИСИЈА

Брисел, 12.10. 2011 г.

СЕЦ (2011) 1203

РАБОТЕН ДОКУМЕНТ НА СЛУЖБИТЕ НА КОМИСИЈАТА

ИЗВЕШТАЈ ЗА НАПРЕДОКОТ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА 2011

во прилог на

**СООПШТЕНИЕТО НА КОМИСИЈАТА ДО
ЕВРОПСКИОТ ПАРЛАМЕНТ И ДО СОВЕТОТ**
Стратегија за проширување и главни предизвици 2011 – -2012

{КОМ(2011)666}

Секретаријатот за европски прашања интервенираше во текстот, заменувајќи ја референцата „Поранешна Југословенска Република Македонија “ со уставното име „Република Македонија“.

СОДРЖИНА

1. ВОВЕД	3
1.1 ПРЕДГОВОР	3
1.2. КОНТЕКСТ	3
1.3. Односи меѓу ЕУ и РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА.....	3
2. ПОЛИТИЧКИ КРИТЕРИУМИ	5
2.1. ДЕМОКРАТИЈА И ВЛАДЕЕЊЕ НА ПРАВОТО.....	5
2.2. ЧОВЕКОВИ ПРАВА И ЗАШТИТА НА МАЛЦИНСТВОТА.....	13
2.3. РЕГИОНАЛНИ ПРАШАЊА И МЕЃУНАРОДНИ ОБВРСКИ.....	20
3. ЕКОНОМСКИ КРИТЕРИУМИ	21
3.1. ПОСТОЕЊЕ НА ФУНКЦИОНАЛНА ПАЗАРНА ЕКОНОМИЈА	21
3.2. КАПАЦИТЕТ ЗА СПРАВУВАЊЕ СО КОНКУРЕНТСКИОТ ПРИТИСОК И ПАЗАРНИТЕ СИЛИ ВО УНИЈАТА	26
4. СПОСОБНОСТ ДА СЕ ПРЕЗЕМАТ ОБВРСКИТЕ ОД ЧЛЕНСТВОТО	28
4.1. ПОГЛАВЈЕ 1: СЛОБОДНО ДВИЖЕЊЕ НА СТОКИ.....	28
4.2. ПОГЛАВЈЕ 2: СЛОБОДА НА ДВИЖЕЊЕ НА РАБОТНИЦИ	30
4.3. ПОГЛАВЈЕ 3: ПРАВО НА ОСНОВАЊЕ И СЛОБОДА НА ДАВАЊЕ УСЛУГИ	30
4.4. ПОГЛАВЈЕ 4: СЛОБОДНО ДВИЖЕЊЕ НА КАПИТАЛ.....	32
4.5. ПОГЛАВЈЕ 5: ЈАВНИ НАБАВКИ.....	32
4.6. ПОГЛАВЈЕ 6: ПРАВО НА ТРГОВСКИ ДРУШТВА	33
4.7. ПОГЛАВЈЕ 7: ПРАВО НА ИНТЕЛЕКТУАЛНА СОПСТВЕНОСТ	34
4.8. ПОГЛАВЈЕ 8: ПОЛИТИКА НА КОНКУРЕНЦИЈА.....	35
4.9. ПОГЛАВЈЕ 9: ФИНАНСИСКИ УСЛУГИ	36
4.10. ПОГЛАВЈЕ 10: ИНФОРМАТИЧКО ОПШТЕСТВО И МЕДИУМИ	38
4.11. ПОГЛАВЈЕ 11: ЗЕМЈОДЕЛСТВО И РУРАЛЕН РАЗВОЈ.....	39
4.12. ПОГЛАВЈЕ 12: БЕЗБЕДНОСТ НА ХРАНАТА, ВЕТЕРИНАРНА И ФИТОСАНИТАРНА ПОЛИТИКА.....	41
4.13. ПОГЛАВЈЕ 13: РИБАРСТВО	43
4.14. ПОГЛАВЈЕ 14: ТРАНСПОРТНА ПОЛИТИКА	44
4.15. ПОГЛАВЈЕ 15: ЕНЕРГЕТИКА.....	45
4.16. ПОГЛАВЈЕ 16: ОДАНОЧУВАЊЕ	46
4.17. ПОГЛАВЈЕ 17: ЕКОНОМСКА И МОНЕТАРНА ПОЛИТИКА.....	48
4.18. ПОГЛАВЈЕ 18: СТАТИСТИКА	48
4.19. ПОГЛАВЈЕ 19: СОЦИЈАЛНА ПОЛИТИКА И ВРАБОТУВАЊЕ	49
4.20. ПОГЛАВЈЕ 20: ПРЕТПРИЈАТИЈА И ИНДУСТРИСКА ПОЛИТИКА.....	51
4.21. ПОГЛАВЈЕ 21: ТРАНСЕВРОПСКИ МРЕЖИ	78
4.22. ПОГЛАВЈЕ 22: РЕГИОНАЛНА ПОЛИТИКА И КООРДИНАЦИЈА НА СТРУКТУРНИТЕ ИНСТРУМЕНТИ.....	78
4.23. ПОГЛАВЈЕ 23: СУДСТВО И ОСНОВНИ ПРАВА.....	54
4.24. ПОГЛАВЈЕ 24: ПРАВДА, СЛОБОДА И БЕЗБЕДНОСТ	90
4.25. ПОГЛАВЈЕ 25: НАУКА И ИСТРАЖУВАЊЕ.....	96
4.26. ПОГЛАВЈЕ 26: ОБРАЗОВАНИЕ И КУЛТУРА	97
4.27. ПОГЛАВЈЕ 27: ЖИВОТНА СРЕДИНА	99
4.28. ПОГЛАВЈЕ 28: ЗАШТИТА НА ПОТРОШУВАЧИТЕ И ЗДРАВСТВЕНА ЗАШТИТА	69
4.29. ПОГЛАВЈЕ 29: ЦАРИНСКА УНИЈА	104
4.30. ПОГЛАВЈЕ 30: НАДВОРЕШНИ ОДНОСИ	106
4.31. ПОГЛАВЈЕ 31: НАДВОРЕШНА, БЕЗБЕДНОСНА И ОДБРАНБЕНА ПОЛИТИКА.....	72
4.32. ПОГЛАВЈЕ 32: ФИНАНСИСКА КОНТРОЛА.....	73
4.33. ПОГЛАВЈЕ 33: ФИНАНСИСКИ И БУЏЕТСКИ ОДРЕДБИ	74
СТАТИСТИЧКИ АНЕКС	110

1. ВОВЕД

1.1 Предговор

Од март 2002 година, Комисијата редовно ги известуваше Советот и Парламентот за напредокот постигнат од страна на земјите од регионот на Западен Балкан. Овој извештај за напредокот постигнат од страна на Република Македонија во подготовките за членство во ЕУ, во голема мера, ја следи истата структура како и во претходните години. Извештајот:

- кратко ги опишува односите меѓу Република Македонија и Унијата;
- ја анализира ситуацијата во Република Македонија во однос на политичките критериуми за членство;
- ја анализира ситуацијата во Република Македонија врз основа на економските критериуми за членство;
- го разгледува капацитетот на Република Македонија за исполнување на обврските од членството т.е. од *acquis*-то изнесено во договорите, секундарното законодавство и политиките на Унијата.

Овој извештај го опфаќа периодот од октомври 2010 година до септември 2011 година. Напредокот се мери врз основа на донесените одлуки, донесеното законодавство и спроведените мерки. По правило, не се земени предвид законодавството или мерките што се во подготовка или чекаат одобрение од Собранието. Овој пристап обезбедува еднаков третман во сите извештаи и овозможува објективна процена.

Извештајот се заснова на информации собрани и анализирани од страна на Комисијата. Исто така, употребени се многу извори, вклучително и придонесите од Владата на Република Македонија, земјите-членки на ЕУ, извештаите на Европскиот парламент¹ и информациите од разни меѓународни и невладини организации.

Комисијата изготвува детални заклучоци во однос на Република Македонија во својот одделен документ за проширувањето², засновано на техничката анализа содржана во овој извештај.

1.2. Контекст

Европскиот совет во декември 2005 година и додели на Република Македонија статус на земја-кандидатка. Спогодбата за стабилизација и асоцијација (ССА) помеѓу Република Македонија и ЕУ беше потпишана во април 2001 година и влезе во сила во април 2004 година. Во февруари 2008 година, Советот го донесе Партнерството за пристапување на земјата, кое ги вклучува клучните приоритети за реформи. Во октомври 2009 година, Комисијата му даде препорака на Советот да започне преговори со земјата, како и да премине на втората фаза од спроведувањето на ССА. Овие препораки се повториле во 2010 година. Советот сè уште нема заземено став во однос на предлозите на Комисијата.

1.3. Односи меѓу ЕУ и Република Македонија

Република Македонија учествува во процесот на стабилизација и асоцијација.

Во однос на **Спогодбата за стабилизација и асоцијација (ССА)** со ЕУ, земјата ги спроведува сите обврски преземени со Спогодбата, што претставува клучен приоритет на Партнерството за пристапување, вклучувајќи ги сите обврски предвидени во првата фаза на спроведувањето на Наслов V (Движење на работници, основање, обезбедување услуги, капитал). Предлогот на Комисијата од 2009 година, за преминување во втората фаза на асоцијација, беше предмет на разгледување од страна на Комисијата, во согласност со член 5 од ССА.

Структурите на ССА продолжиле да служат како основа за редовен **политички и економски**

¹ Известување на Република Македонија од страна на Советот и Парламентот

² Стратегија за проширување и главни предизвици во 2010 година

дијалог меѓу ЕУ и земјата. Од октомври 2010 година, експертите од двете страни имаат одржано состаноци најмалку еднаш годишно во седум поткомитети и посебна група. Средбите на највисоките заеднички тела, имено Комитетот за стабилизација и асоцијација и Советот за стабилизација и асоцијација, се закажани последователно за октомври и декември 2011 година. Освен тоа, продолжи мултилатералниот економски дијалог меѓу Комисијата, ЕУ, земјите-членки и земјите-кандидатки во контекст на претпристапниот фискален надзор, вклучувајќи го и состанокот на министерско ниво одржан во мај во Брисел. Овие средби се фокусирани на главните предизвици поставени со копенхашките политички и економски критериуми и на разгледување на напредокот постигнат за исполнување на приоритетите на Партнерството за пристапување.

ЕУ им обезбеди на властите насоки за реформските приоритети преку **Партнерството за пристапување** од февруари 2008 година. Напредокот на овие реформски приоритети се охрабрува и се набљудува преку телата основани во рамки на ССА. Врз основа на Партнерството за пристапување и Извештајот за напредокот за 2010 година, Владата во декември 2010 година ја донесе ревидираната годишна Национална програма за усвојување на *acquis-mo*. **Визната либерализација** за граѓаните кои патуваат во Шенген зоната влезе во сила на 19 декември 2009 година. Правилата за безвизен режим се почитуваат од мнозинството патници. Со цел да се обезбеди континуирано спроведување на обврските, основан е механизам за следење на поствизната либерализација, во поглед на зголемување на бројот на лицата кои бараат азил од регионот. Во јуни 2011 година, Комисијата го претстави првиот извештај од следењето на Европскиот парламент и на Советот. Во јануари 2008 година, влезе во сила спогодба за реадмисија со Европската унија.

Финансиска помош е обезбедена преку Инструмент за претпристапна помош (ИПА). Во 2011 година, управувањето со ИПА беше децентрализирано на властите на земјите. Повеќегодишниот документ за индикативно планирање за 2011-2013 година обезбедува вкупен придонес од 305 милиони евра и донесува пристап базиран на сектор. Освен тоа, земјите продолжуваат да имаат корист од разни регионални и хоризонтални програми. Прекуграничната соработка, исто така се користи за унапредување на градењето капацитети и дијалогот меѓу локалните и регионалните власти од соседните земји, имено Бугарија, Грција и Албанија и Косово³.

Од 2007 година, Комисијата додели износ од над 288 милиони евра за спроведување на проектите во земјата, вклучително и 92 милиони евра во 2010 година. Портфолиото со финансиска помош од ЕУ со кое управува Делегацијата на ЕУ во Скопје, изнесува 115 милиони евра. До јуни 2011 година, 85% од овој вкупен износ беа вклучени во договори, а повеќе од 60% беа исплатени. Оваа помош се фокусира на зајакнување на административниот капацитет со особен акцент на секторот на владеење на правото и секторите на јавна администрација, даночните и царинските реформи, подобрување на локалната инфраструктура за социо-економски економски развој, како и способноста за исполнување на обврските од членството во ЕУ. Освен тоа, дадена е поддршка за спроведувањето на Националната стратегија и Акцискиот план на декадата за вклучување на Ромите и на Охридскиот рамковен договор. Во контекст на претпристапувањето, ЕУ веќе го пренесе управувањето на четири од петте компоненти на ИПА на националните власти според децентрализираниот систем за спроведување (ДИС). Сè уште е потребно натамошно добро приспособување на системите за управување и контрола со цел да се обезбеди повисок квалитет на стандардите при извршување на оваа одговорност.

Граѓанското општество доби голема финансиска поддршка од ЕУ во рамки на ИПА за помош на граѓанското општество и националните програми, како и преку Европскиот инструмент за демократија и човекови права. Целта за помош опфаќа поголема вклученост на граѓанското општество во донесување одлуки и зголемување на капацитетот на независни организации на граѓанското општество. Националните програми кои се спроведуваат во моментот обезбедуваат значајна поддршка за подобрување на развојот и одржливоста на организациите на граѓанското

---

³ според УН С

општество и за натамошно градење на капацитетите на владиното одделение за соработка со НВО. Според ДИС, граѓанското општество може да почне со вклучување во следењето на целокупното спроведување на помошта од ЕУ.

Република Македонија учествува во следните **програми на ЕУ**: „Програма за претприемништво и иновации“ (ППИ) од „Рамковната програма за конкурентност и иновации“, „Седмата рамковна програма за истражување“, „Напредок“, „Култура“, „Европа за граѓаните“, „Фискалис 2013“ и „Царина 2013“.

2. Политички критериуми

Овој оддел го разгледува напредокот направен од страна на Република Македонија кон исполнувањето на политичките критериуми од Копенхаген, кои налагаат стабилност на институциите што гарантираат демократија, владеење на правото, човекови права и почитување и заштита на малцинствата. Исто така, се следи регионалната соработка, добрососедските односи со земјите вклучени во процесот на проширување и земјите-членки, како и почитувањето на меѓународните обврски, како што е соработката со Меѓународниот кривичен суд за поранешна Југославија (МКСЈ).

2.1. Демократија и владеење на правото

Собрание

Дијалогот помеѓу политичките сили, кој претставува клучен приоритет на партнерството за пристапување, беше привремено прекинат со парламентарен бојкот во текот на годината. Ова заврши со предвремените избори кои доведоа до ново Собрание.

Собранието работеше до јануари 2011 година врз основа на дијалог помеѓу политичките партии. Беа донесени неколку клучни закони поврзани со *acquis* на ЕУ.

Комисијата за европски прашања и Националниот совет за евроинтеграции со којшто претседава опозицијата, продолжија да одржуваат редовни седници. Конкретно, тие расправаа за Извештајот за напредокот за 2010 година, Акцискиот план поврзан со истиот и годишната ревизија на Националната програма за усвојување на правото на Европската унија (НПАА), како и за нејзиното спроведување. Комисијата ги разгледа сите нацрт закони според Националната програма за усвојување на правото на ЕУ.

Продолжија напорите за зајакнување институционалниот капацитет на Собранието во согласност со Законот за Собрание од 2009 година. Пет понатамошни надзорни јавни расправи беа успешно одржани и Владата ги спроведе заклучоците од истите. Буџетот за функционирањето на Собранието беше зголемен за 40%. Ова овозможи создавање на триесет постојани работни места во рамките на службата на Собранието, како и реновирање на зградата.

Беа спроведени измените на Деловникот донесени во 2010 година, кои имаат за цел да ја зајакнат парламентарната соработка. Правото на опозицијата да става прашања на дневен ред на Собранието беше потврдено во пракса. Сите седум точки на дневен ред предложени од страна на опозицијата беа дискутирани на пленарна седница.

Спроведувањето на Законот за јазиците продолжува понатаму. Нацрт законите и други предлози во Собранието се преведувани на албански јазик. Албанскиот јазик во усна постапка продолжува да се употребува во комисии и во расправи, вклучително од претседавачот, како и на пленарна седница. Собранискиот телевизиски канал се толкува на албански јазик. Измените донесени во јули овозможуваат сите избрани или именувани функционери од страна на Собранието да може да го користат албанскиот јазик кога се обраќаат до Собранието и неговите тела.

Подобрената достапност на сите членови на парламентарната Комисија за односи меѓу

заедниците овозможи одржување на три седници пред распуштањето на Собранието.

Меѓутоа, на крајот на јануари, главната опозициска партија *Социјалдемократскиот сојуз на Македонија* (СДСМ), поведе бојкот на Собранието на мнозинството од опозициските партии. СДСМ истакна дека протестира против недемократското владеење. Ова вклучуваше акција на властите, заради обвиненија за даночно затајување, против телевизиски канал познат како критички настроен спрема владата. Бојкотот продолжи до предвремените избори во јуни. Со свикување на неколку средби на лидерите на политичките партии, Претседателот на Република Македонија се обиде да посредува за решение, но без успех.

Владејачката коалиција на *Внатрешна Македонска Револуционерна Организација* (ВМРО-ДПМНЕ) и *Демократска Унија за Интеграција* (ДУИ), која имаше двотретинско мнозинство и „Бадентерово мнозинство“, беа во можност да продолжат со донесување на закони и покрај бојкотот. Измените на Уставот, Изборниот законик и Законот за лустрација беа помеѓу 200-те акти донесени без опозицијата.

Парламентарниот институт, чијашто функција е да овозможи подобар пристап на сите партии до информациите и анализите се уште не е функционален и неговиот персонал сеуште не е ангажиран. Ова е клучно во насока на овозможување на пратениците во Собранието да ја исполнуваат нивната улога на правилен начин.

Парламентарниот надзор на службите за разузнавање и контраразузнавање останува слаб. Во 2010 година, беше свикана само една седница на собраниската Комисија. Постои недоволна соработка помеѓу собраниската Комисија и Управата за безбедност и контраразузнавање.

Спроведувањето на Законот за лобирање продолжува да создава селективен пристап до креирањето на политиките од страна на заинтересираните групи.

Лобирањето може да се преземе само на покана на релевантно законодавно тело и е дозволено за граѓански здруженија, но не и за фондации. Досега не е регистриран ниту еден лобист.

Анкетната комисија за инцидентот во Собранието во јули 2010 година, не ја заврши својата работа пред распуштањето на Собранието и не беа разјаснети одговорностите. Не беа преземени практични чекори за спречување на идни слични појави. Не е донесен Етички кодекс за пратеници во Собранието.

Собранието гласаше за негово распуштање на 14 април, 34 месеци од својот 4 годишен мандат и предвремените парламентарни избори беа распишани за 5 јуни. Беше постигнат меѓупартиски договор за Кодекс за однесување за изборите. Парламентарните избори резултираа со трета последователна победа на коалицијата предводена од ВМРО-ДПМНЕ (56 пратенички мандати), по која следат: коалицијата предводена од СДСМ (42), ДУИ (15), ДПА (8) и НДП (2).

Наодот на набљудувачката мисија на ОБСЕ/ОДИХР за изборите беше дека изборите беа конкурентни, транспарентни и добро спроведени во целата земја. На изборниот ден, гласачите беа во можност слободно да избираат, во мирна атмосфера, во различен и плуралистички избор на кандидати. Беше почитувана слободата на изразување, движење и собирање. Медиумите обезбедија широка покриеност на кампањата, овозможувајќи на избирачите да направат избор врз основа на информираност. Бројот на жени кои беа носители на листи се зголеми од шест во 2008 година на 15 во 2011 година. Од вкупно 1679 кандидати, 34% беа жени. Излезноста на гласачите беше висока со 63%. Политичките партии во голема мера ги прифатија изборните резултати и СДСМ се врати во Собранието. Неколку официјални жалби беа поднесени до Државната изборна комисија. Петте тужби поднесени до Управниот суд беа отфрлени.

Меѓутоа, остануваат празнини и нејаснотии, особено во однос на одредбите за жалби, гласањето надвор од земјата и употребата на ресурсите на администрацијата. ОДИХР извести за веродостојни тврдења за недоволна поделеност помеѓу државата и политичката партија, како и за притисок врз државните службеници. Политичките партии водеа кампања скоро исклучиво по етнички линии, одразувајќи ја етничката поларизација на општеството. Јавниот радиодифузен сервис при покривањето на кампањата, спротивно на законските обврски и јавниот мандат, ја фаворизираше Владата и силно ја критикуваше опозицијата.

Некои од препораките на ОДИХР од 2009 година беа земени во предвид пред изборите. Особено, изменетиот Изборен законик овозможи Советот за радиодифузија да може да донесе правилник за однесувањето на радиодифузерите; правилата за финансирање на кампањата беа затегнати; процесот на броење беше подобрен. Изборниот законик беше изменет со тенко мнозинство и само два месеци пред изборите, што не е доследно на најдобрите практики. Исто така, не беше спроведена препораката за темелна ревизија на Избирачкиот список. списокот содржи повеќе од 1.8 милиони гласачи за население од 2,05 милиони и останува загриженоста дека списокот е преувеличен. Остануваат прашањата за организирањето на гласањето надвор од државата.

Новото Собрание, сеуште со техничка Влада, донесе во скратена постапка измени на Законите за употреба на знамињата на заедниците, за јазиците, за Советот за радиодифузија, за Судскиот совет, за Советот на јавни обвинители и донесе автентично толкување на Законот за амнестија.

Општо земено, постои напредок во спроведувањето на изборите. Изборите беа конкурентни и добро спроведени во целата држава. Потребно е Владата целосно да ги спроведе заклучоците и препораките на набљудувачката мисија на ОБСЕ/ОДИХР за изборите. Одреден напредок е постигнат во реформите на Собранието. Понатаму продолжи спроведувањето на Законот за јазиците и Деловникот, а буџетот за функционирање на Собранието е зголемен. Меѓутоа, потребно е дополнително зајакнување на политичкиот дијалог во насока на решавање на проблемите во рамките на институциите. Бојкотот на опозицијата го попречи функционирањето на Собранието.

Влада

Новата владина коалиција активно го носи нанапред процесот на реформи поврзани со ЕУ, давајќи му нов поттик на истиот. Предвремените избори придонесоа за доцнењето при донесувањето на одредени мерки. Ревидираната верзија на Националната програма за усвојување на правото на ЕУ (НПАА) беше донесена во декември 2010 година. Сепак, во НПАА нема одредено рокови, барања во однос на нови вработувања и буџетски импликации.

Коалиционите партнери го донесоа чувствителниот Закон за попис во ноември 2010 година. По одлуката да се одржат предвремени избори, коалицијата се договори да го одложи пописот од месец април за месец октомври. Беше одложено и постигнувањето договор помеѓу коалиционите партнери во однос на одлуката која се однесува на етничкиот состав на попишувачките тимови.

Коалиционите односи беа ставени на тест во јануари, со градењето на музеј-црква во тврдината Кале во Скопје, во историска и етнички мешана средина. Протестите против градењето доведоа до меѓуетнички судир.

Новата владина коалиција беше формирана набргу по изборите и истата даде заклетва на 28 јули. Владината програма за работа 2011-2015 година ги задржа истите приоритети како и претходната влада: зголемување на економскиот раст, интеграција во ЕУ и НАТО, борба против корупцијата и стопанскиот криминал, одржување на добри меѓуетнички односи врз основа на Охридскиот рамковен договор, инвестиции во образование, наука и општество кое се заснова на знаење.

Продолжи децентрализацијата на власта, којашто е основно начело на Охридскиот рамковен договор. Беа донесени акциските планови за спроведување на децентрализацијата до 2013 година. Дополнителни 5 општини влегоа во втората и последна фаза од процесот на фискална децентрализација (доведувајќи го бројот до 79 од вкупно 85 општини), што обезбедува позначителен пренос на надлежности и финансиско управување на локално ниво. Според Законот за финансирање на единиците на локалната самоуправа, делот на ДДВ пренесен на општините се зголеми на 3,7% во 2011 година.

Законот за управување со државно земјиште беше донесен и влезе во сила во јули 2011 година. Се спроведуваат програми за градење на капацитетите за да се зајакне капацитетот на општините во областа на спроведувањето на данокот на имот, човечки ресурси и финансиска контрола. Во дополнителни три општини беа основани единици за финансиски прашања; во 52

општини беа основани единици за внатрешна ревизија а во 46 општини веќе функционира внатрешен ревизор. Обучени беа над 1000 општински државни службеници и постигнат беше напредок во однос на спроведувањето на годишните програми за обука.

Сепак, четири од шесте општини што останаа во првата фаза од процесот на децентрализација имаат значителни долгови, а две од нив имаат недостиг на капацитет за финансиско управување. Потребни се дополнителни напори за да се подготват за преминување во втора фаза. Блокраните сметки и понатаму се проблем за општините и од првата и од втората фаза. Механизмите за справување со значителните разлики во обезбедувањето јавни услуги се ограничени и особено руралните и помалите општини се во неповолна положба. Некои општини остануваат со слаб успех при следење и спроведување на собирањето на данокот на имот.

Сепак, напредокот во достигнувањето на целите на децентрализацијата треба да се забрза со поттик од Министерството за локална самоуправа (МЛС). Министерството за финансии, исто така, треба да го зајакне својот капацитет за да развие политика за прашања во врска со буџетот на локалната управа. Меѓуминистерскиот комитет за следење на финансирањето на заедниците се состанува нередовно. Постои недостаток на транспарентност и координација на централното финансирање за проекти во општините, особено во поглед на проекти од инфраструктурата.

Административните тесни грла и понатаму го попречуваат отворањето на нови училишта. Услугите на социјална заштита и понатаму се управуваат централно од страна на Министерството за труд и социјална политика и истите допрва треба да се децентрализираат. Размената на податоци меѓу катастарот, граѓанскиот регистар, Управата за јавни приходи и општините допрва треба да се зајакне во рамки на единствен систем за податоци.

Потребни се значителни дополнителни напори на централно и локално ниво за да се зајакне административниот капацитет на некои општини, особено во однос на прашањата за финансиска контрола, стратешко планирање, управување со човечки ресурси и економски развој. Државниот завод за ревизија пријави многубројни недостатоци кај МЛС во примената на стандардите за финансиска контрола и правилата за набавка, како и недоволно постапување по претходните препораки.

Општо земено, владината коалиција надмина одредени потешкотии и ја зајакна внатрешната соработка. Новата влада даде нов поттик за процесот на реформи поврзани со ЕУ. Потребен е посилен поттик за унапредување на процесот на децентрализација. Особено, треба да биде потранспарентна и поправична финансиската рамка за обезбедување на јавни услуги.

Јавна администрација

Постигнат е напредок во однос на рамката за јавна администрација, што претставува клучен приоритет од Партнерството за пристапување. Политичката одговорност за јавната администрација останува во надлежност на Високиот комитет за реформа на јавната администрација, со кој претседава Претседателот на Владата. Во август, беше назначен нов состав на Високиот комитет. Специјалната група за реформи во јавната администрација редовно се состанува со службите на ЕУ. Владата донесе нова стратегија за реформи во јавната администрација за периодот 2010-2015 година, како и финансиска проценка и акциски план за нејзино спроведување.

Раководната и функционална одговорност за севкупната јавна администрација е доделена на Министерството за информатичко општество и администрација (МИОА). Агенцијата за државни службеници беше трансформирана во Агенција за администрација (АА) со задржани надлежности за надзор. Свкупно, новата институционална поставеност обезбедува добра појдовна точка за успешно спроведување на реформите за јавна администрација. Буџетските, просторните и административните капацитети на МИОА не се доволни, особено во однос на управната инспекција.

Законот за јавни службеници влезе во сила во април 2011 година, а подоцна беше изменет и усогласен со Законот за државни службеници. МИОА го донесе најголемиот дел од релевантните подзаконски акти за јавната и државната служба. Законот за државни службеници

беше изменет заради воведување на нови елементи во однос на правилата за селекција и унапредување. Но, овие измени не обезбедуваат стратешки решенија на сите постојни предизвици. Правната рамка применлива за државните и јавните службеници останува фрагментирана, дозволувајќи одредени институции да бидат различно регулирани, и во делот на одредбите кои се однесуваат на плати. Главните недостатоци остануваат и понатаму, особено во поглед на правилата за вработување, оценување и унапредување; назначување на повисоки раководни лица и прекинување на работен однос. Потребни се дополнителни подобрувања на клучните закони со цел да се обезбеди вметнување во правната рамка на начелата на транспарентност, аполитичност и заслуги во однос на вработувањата и унапредувањата во администрацијата.

Беше изменет Законот за општа управна постапка, со цел да се зголеми одговорноста со насочување на управните и жалбените постапки, вклучувајќи ги постапките за основање и функционирање на второстепените комисии за жалби. Беше основана државна комисија за одлучување во управна постапка и постапка од работен однос во втор степен. Сепак, општо земено, измените на Законот не ги поправија сите негови недостатоци. Законот не го дефинира правото на административна жалба како начело со јасно дефинирани исклучоци. Начелото на „молчењето е одобрување,“ е подложно на сложена постапка за жалба, што во суштина ја нарушува примената на начелото во практика. За воведување систематски промени, потребен е нов, современ и добро структуриран закон.

Не е функционален регистарот на државни службеници, кој е предвиден со Законот за државни службеници со цел да се спојат сите податоци за потребите, барањата и постапките поврзани со кадарот во една единствена база на податоци. Како второстепен орган, Агенцијата за администрација започна со одлучување по приговори од јавните службеници. И покрај тоа што административните капацитети на единиците за човечки ресурси во некои министерства се зголемени, одреден број од овие единици на локално и централно ниво остануваат со недоволен број на вработени. Сè уште постои недоволен капацитет за спроведување на правилни оценувања на кадарот.

И покрај тоа што владата презема чекори за спречување на прекумерното користење на привремено вработени лица, бројни прашања сепак остануваат отворени. Голем дел од привремените места беа трансформирани во постојани позиции во периодот за кој се известува, додека голем дел од местата сепак остануваат привремени; сепак, и покрај официјалните барања, не беа обезбедени официјални бројки за постојните или трансформирани места од страна на властите. Во бројни случаи, забележана беше недоволна конзистентност при примената на условите во однос на образование или искуство; одредени услови изгледаа како да се направени по мерка за одредени кандидати. Слично на ова, ангажирањето на нов привремено ангажиран кадар во многу случаи не соодветствуваше со постапките утврдени со закон. Акумулирањето на вакви примери доведува до сериозна загриженост дека начелото за ангажирање засновано на заслуги и без политичко влијание не се исполнува задоволително.

Системот за плати во јавната администрација останува фрагментиран, што влијае врз единството и мобилноста на јавната и државната служба. Практиката на ад хок надоместоци на јавните службеници за преземање на одредени задачи во рамките на нивните работни позиции останува со недоволна транспарентност и без соодветна оправданост.

Од февруари 2011 година, околу 1600 државни службеници од немнозинските заедници беа примени во државната служба, заради сообразност со начелото за правична застапеност. Меѓутоа, продолжува трендот на ангажирање лица од овие заедници на квантитативна основа, без да соодветствува на вистинските потреби на институциите. Практиката покажува недоволно ниво на координација за планирање на правичната застапеност помеѓу МИОА и Секретаријатот за спроведување на Охридскиот рамковен договор. Постапката на вработување останува подложна на несоодветни политички влијанија.

МИОА презема практични чекори за подобрување на услугите кои им ги нуди на граѓаните. Поставен е едношалтерски систем за електронска размена на документи помеѓу клучните институции. Беше воведен нов систем со уред за оценување од страна на граѓаните во дадени

институции. Владата го усвои Етичкиот кодекс за соработка со граѓанските организации. Познавањето и користењето на Граѓанскиот дневник во јавноста останува недоволно.

Во поглед на финансиското управување, раководната одговорност допрва треба да се поврзе со јавната внатрешна финансиска контрола. Извештаите на Државниот завод за ревизија продолжија да потенцираат бројни недостатоци во однос на примената на стандардите за внатрешна финансиска контрола, правила за јавни набавки и политиката за човечки ресурси. Не е доволен квалитетот на стратешкото планирање во централните и локалните органи и истиот сè уште е ограничен на буџетско планирање. Генералниот секретаријат на Владата не врши ефикасна улога во управувањето со администрацијата. Процената на влијанието на регулативата не се применува на систематски начин.

За жалбените постапки, основан беше Виш управен суд (*да се види делот за „правосуден систем“*).

Јавните тела ги прифатија препораките на Народниот правобранител во 80% од случаите. И понатаму препораките најмалку ги земаат предвид второстепените владини комисији и Министерството за внатрешни работи, по што следат Министерството за финансии и единиците на локална самоуправа.

Управниот суд го зголеми бројот на поништувања на ново законодавство за 5% на близу 30 % од случаите на оспорени закони. Ова доведува до загриженост во однос на квалитетот на подготвување на законите од страна на централната и локалната власт.

Бројот на жалби примени во Националната комисија за заштита на пристап до информации се зголеми за две третини во 2010 година.

Повеќе од половината од бројот на примени жалби се успешни. Но, работата на Националната комисија беше попречена со кротењата во буџетот и недостатокот на соработка од страна на одредени државни органи. Информациите во однос на јавните расходи продолжија да бидат делумно достапни за јавноста.

Со влегувањето во сила на Актот за систематизација, постои одреден напредок во однос на реформите на полицијата. Истиот обезбедува основа за зајакнување на ефикасноста на полицијата, сепак, потребни се дополнителни човечки ресурси за негово спроведување. По спроведување на процес на оценување на можностите, воведен беше систем за унапредување засновано на заслуги и оценување. Истовремено, голем дел на места беа пополнети без претходно објавување на слободно работно место, што покренува сомненија за транспарентен процес заснован на заслуги.

Општо земено, постои напредок во однос на реформите на јавната администрација, имено преку координација на политиките и нови законодавни решенија. Основано е министерство кое е одговорно за реформите во јавната администрација, а беше изменет и Законот за општа управна постапка. Помеѓу повеќе институции, започнат е и систем за интероперабилност во рамките на е-влада. Напредокот во спроведувањето на реформите беше ограничен. Потребни се значителни дополнителни напори со цел да се обезбеди транспарентност, професионалност и независност на јавната администрација во практика. Потребни се дополнителни подобрувања во постојната законска рамка, особено во поглед на Законот за општа управна постапка.

Правосуден систем (Види и Поглавје 23 – Правосудство и фундаментални права

Беа направени дополнителни измени кон законската рамка, која што е клучен приоритет за Партнерството за пристапување.

Гласачките права на министерот за правда во Судскиот совет беа одземени во согласност со европските стандарди и беше укинато неговото учество по службена должност во Советот на јавните обвинители.

Донесен е пакетот за реформа на правосудниот систем кој се состои од новиот Закон за кривична постапка и измени на Законот за судовите, Законот за судскиот совет, Законот за

управна постапка, Законот за судскиот буџет и Законот за судска служба, а влегоа во сила и измените на Законот за парнична постапка.

Целта на новиот Закон за кривична постапка е да се подобри делотворноста на кривичната постапка со зајакнување на улогата на јавниот обвинител, со воспоставување на судска полиција со насочување на истражната фаза и воведување на нови истражни техники. Истиот има за цел значајно да се подобри капацитетот за справување со комплексниот организиран криминал и случаите на корупција. Започна обуката на извршители, обвинители и судии за спроведување на нови одредби, иако постои загриженост дека организациските и институционалните аранжмани за ваква голема реформа не се доволно напреднати. Новата рамка ќе се применува од ноември 2011 години.

Во септември 2011 година влегоа во сила измените на Законот за парнична постапка, воведувајќи ја електронската услуга на документи, аудио записи на расправи, построги рокови за процедури, користење на подготвителна расправа и обврска на судовите да ги информира страните за можноста од посредување. Промените имаат за цел да ја подобрат граѓанската постапка заради скратување на времетраењето на судските постапки, како и поттикнување на алтернативното решавање на спорови.

Законот за управни спорови е изменет со цел да се востанови Виш управен суд со надлежност да одлучува по жалби против одлуките на Управниот суд, кој што ги разгледува жалбите против одлуките на прекршочните комисии во управните органи, второстепените комисии на Владата и актите на органите на локалната самоуправа. Судот почна со работа во јули 2011 година. Назначени беа 15 судии, вработени се кадри во судската служба и обезбедени се соодветни простории и опрема.

Измените на Законот за судскиот буџет воведоа зголемување во распределбите на средствата од државниот буџет од 0,4 % до 0,8% од БДП, кои постепено ќе се воведуваат до 2015 година. Постои исто така и одредба за заштита на судскиот буџет во случај на ребаланс на националниот буџет и барање дека најмалку 2,5% мора да се потроши на стручно усовршување на судиите и судските службеници. Сепак, во пракса, несоодветното финансирање на судовите го попречува понатамошниот напредок.

Со измените на Законот за судовите и Законот за судскиот совет се прочистија или се воведоа мерки за да се осигури надлежноста на судиите, вклучително и минималните образовни и професионални барања, психолошки и етички тестирања и критериуми за годишно оценување. Подобрени се механизмите за жалби расположливи на страните во судските постапки, обете во надлежност на Врховниот суд (во случај на неразумна должина на постапките) и на Судскиот совет (во случај на неправилно работење на судиите). Воведени се мерки со кои се унапредува транспарентноста и јавната доверба. Сепак, влегувањето во сила на новите минимални барања за судското искуство на судиите од Апелациониот и Врховниот Суд е одложено до средината на 2013 година и новите основи за разрешување на судии, поврзано со слабата успешност или работна изведба може да имаат негативно влијание врз независноста во донесувањето на одлуките.

Во 2010 година, Судскиот совет назначи 43 судии од прв степен и 27 судии од повисок степен. Запазено е начелото на еднаква застапеност, како и на половата урамнотеженост. Во истиот период, Советот на јавни обвинители назначи 23 јавни обвинители.

Собранието во април го разреши поранешниот претседател на Уставниот суд, откако Врховниот Суд, по жалба, ги потврди наодите на Комисијата за лустрација, дека истиот соработувал со тајните служби на поранешна Социјалистичка Федеративна Република Југославија.

Академијата за обука на судии и обвинители (АОСО) продолжува да дава суштествен придонес кон професионализмот и компетентноста на судството. Третата генерација на кандидати успешно ја завршија својата почетна обука на крајот од 2010 година, а почна со обука и четвртата генерација. АОСО продолжи да обезбедува континуирана обука во текот на службата.

Сепак, човечките ресурси и просториите во АОСО треба да се подобрат, земајќи ги предвид големиот број на активности за обука коишто ги спроведува Академијата секоја година.

Потребни се поголеми напори за да се осигури вработување врз основа на заслуги, да се привлечат квалификувани дипломирани студенти од АОСО, отколку од други места. Дваесет и двајца (22) од кандидатите за судии и обвинители, кои дипломираше во последните 3 години уште не се вработени. Понатаму, тековниот праг за вработување на недипломирани студенти на работни места во судовите во прв степен (50%) значајно беше надминат и преодниот период, по кој сите новоименувани судии во прв степен мора да се дипломирани студенти од АОСО беше продолжен до јануари 2013 година.

Општо земено, беа направени дополнителни измени во законската рамка во однос на независноста, успешноста и транспарентноста на правосудството. Пакетот за реформа на судскиот систем беше усвоен во ноември, а во јули на министерот за правда му беа одземени гласачките права во Судскиот совет. Сепак, сега се потребни позначајни напори за да се зајакне квалитетот на правдата, особено низ постојана обука и процедури на вработување засновани на заслуги и, за да се сочува независноста на судиите во смисла на постапки за оценување и разрешување. Потребна е дополнителна организациска и институционална координација, за да се осигури непречено спроведување на новата законска рамка и структурите воведени со Законот за кривична постапка.

Антикорупциска политика (Види и Поглавје 23 – Правосудство и фундаментални права

Направени беа дополнителни измени кон законската рамка, која што е клучен приоритет за Партнерството за пристапување.

Усвоени се законските измени со цел да се спроведат препораките на ГРЕКО од третата фаза за инкриминација и транспарентноста на финансирање на политичките партии. Измените во Кривичниот законик го преработува делокругот на инкриминација за поткуп и тргување со влијание и ја воведува кривичната одговорност за непријавување на средства користени во изборните кампањи. Измените во Изборниот законик воведоа барање за поднесување на финансиски извештаи за сите изборни кампањи до надлежните органи. Новиот Закон за кривична постапка, кој што ќе се применува од ноември 2012 година, ја зајакнува улогата на јавниот обвинител во предистражната постапка и воведува бројни специјални истражни мерки. Сепак, останува да се измени Законот за финансирање на политичките партии.

Во 2010 година, Секторот за внатрешна контрола и професионални стандарди во Министерството за внатрешни работи поднесе кривични пријави против 29 полициски службеници за кривични прекршоци, вклучително и 16 случаи на наводна злоупотреба на службена должност. Петмина полицајци од еден граничен премин беа обвинети како дел од единствена операција. Сè на сè, бројот на случаите на корупција помеѓу граничната полиција се намали како резултат на програмите за антикорупција, обуки за антикорупција, систем за видео-надзор и зголемување на платите. Царинската управа треба да е приоритизирана, како висок коруптивен ризик во развој и спроведување на идните програми за антикорупција.

Случајот со корупција на високо ниво кој се однесува на поранешниот директор на Управата за јавни приходи е завршен кога пресудата беше потврдена од Врховниот Суд. Останатите четири случаи на корупција на високо ниво, во кои обвинетите (вклучително и поранешен премиер, поранешен министер за одбрана и поранешен гувернер на Народната Банка) претходно беа осудени на казна затвор, се укинати по жалбата и се вратени на првостепен суд на повторно судење, заради недоволна истраженост на фактите. Капацитетот на судството да се справи со чувствителните случаи на корупција на високо ниво останува слаб.

Недостигот на систематска проверка на содржината на анкетните листови на имотната состојба и изјавите за конфликт на интереси ја попречуваат успешноста на обврската за известување во правец на одвраќање на коруптивните практики во јавната администрација. Државна комисија за спречување корупција (ДКСК) во соработка со голем број други институции воведоа методологија за спроведување верификација на анкетните листови на имотната состојба; процесот треба допрва да се унапреди. Сè уште се потребни законски измени пред да бидат спроведени систематските проверки на содржината на изјавите за конфликт на интереси. Судирите на

интереси во пракса не се санкционирани.

Законската рамка и преземените мерки во поглед на финансирање на политичките партии се недоволни. Партиите во владејачката коалиција потрошиле повеќе за изборите во 2011 година, отколку што е нивниот пријавен приход. Се покрената и прашања околу законитоста на финансирањето на кампањата на СДСМ. Сепак, остануваат нејасни институционалната структура за регулирање на финансирање кампањи и систем за санкција.

Транспарентноста на јавните расходи останува незадоволителна. Државна комисија за спречување корупција препорача кривични пријави за злоупотреба на јавни средства, но ни еден од случаите вратени во 2009 и 2010 година до Јавното Обвинителство не беше решен. Постојното законодавство за пристап до информации од јавен карактер допрва треба да се измени со цел да се осигури целосна транспарентност. Сè уште се слаби механизмите за внатрешна контрола во јавната администрација. Законската и институционална заштита на „потшепнувачите“ и понатаму е проблематична и недоволна, обесхрабрувајќи го пријавувањето на сомнителни случаи.

Надлежните органи задолжени за борба против корупцијата продолжуваат со недостиг од проактивен приод и не успеаја да ги отфрлат широко распространетите обвинувања за корупција во клучните области на загриженост, како што се јавните набавки и финансирање на политичките партии. Треба допрва да се воспостави уверлива евиденција за обвиненија и пресуди. Одредбите од новиот Кривичен законик за проширена конфискација, незаконско богатење и кривична одговорност на правни лица треба допрва да се спроведат.

Државна комисија за спречување корупција (ДКСК), Одделението за антикорупција во рамките на Одделот за организиран криминал во Министерство за внатрешни работи и Основното јавно обвинителство за борба против организираниот криминал и корупција остануваат без доволен број на кадри и без доволно финансиски средства. Останува недоволна специјализацијата на органите за спроведување на законот и правосудството на локално ниво, особено во областа на ситна корупција.

Законот за спречување на корупција е изменет за да го пренесе професионалниот статус на ДКСК; сепак, јавната доверба во нејзината независност останува кривка. Беа покренати прашања за критериумите користени од страна на Собранието во изборот на седумте нови членови на ДКСК во месец април. Самата ДКСК во својот годишен извештај за 2010 година заклучи дека значајното кратење на нејзиниот буџет и мандатот ја доведува во прашање политичката волја за успешна борба против корупцијата.

Треба да се зајакне соработката помеѓу Министерство за правда, ДКСК и органите за спроведување на законот. Допрва треба да се спроведе значајна анализа на нивото и видот на корупција во различни области. Собирање и обработка на релевантни податоци за мерење на степенот и природата на корупцијата, како и делотворноста на антикорупциските мерки остануваат непотполни. Корупцијата и понатаму сериозно загрижува.

Општо земено, направени беа дополнителни измени кон законската рамка, која што е клучен приоритет за Партнерството за пристапување. Препораките на ГРЕКО беа земени предвид и законската рамка е напредната. Ограничен напредок е постигнат. Допрва треба да се востанови евиденција за управување со случаи на корупција на високо ниво. Верификацијата на анкетните листови на имотната состојба и изјавите за конфликт на интереси треба да се систематизираат и институционализираат. Транспарентноста на јавните расходи и финансирањето на политичките партии остануваат нецелосни. Потребна е поголема проактивна меѓуинституционална соработка. Корупцијата е распространета во многу области и продолжува да претставува сериозен проблем.

2.2. Човекови права и заштита на малцинствата (Види исто Поглавје 23 – Правосудни и фундаментални права)

Почитување на меѓународно право за човекови права

Не е постигнат напредок во однос на ратификувањето на **меѓународните инструменти за човекови права**. Сè уште не е ратификувана **Европската повелба за регионални или малцински јазици**.

За време на извештајниот период, **Европскиот суд за човекови права (ЕСЧП)** донесе осум судски пресуди дека Република Македонија ги прекршила правата загарантирани со Европската конвенција за човекови права (ЕХЦП). Вкупно 374 нови поднесоци распределени до телото за одлучување беа поднесени до ЕСЧП од октомври 2010 година. Во септември 2011 година, 1111 поднесоци во однос на Република Македонија беа во постапка пред Судот.

Направен е ограничен напредок во однос на **унапредувањето и спроведувањето на човековите права**. Спроведувањето на правната рамка беше нееднакво, додека институционалната поставеност беше проширена со неодамнешното основање на Комисијата за заштита од дискриминација. Нови три одделенија во канцеларијата на Народниот правобранител остануваат без човечки ресурси, со три вработени во секое одделение.

Во ноември 2010 година земјата го заврши своето претседателство во Комитетот на министри на Советот на Европа. Програмата на земјата се фокусираше на три приоритети: зајакнување на заштита на човековите права, поттикнување на интеграцијата со почитување на различноста и унапредување на учеството на младите.

Граѓански и политички права

Во однос на спречувањето на **тортура и деградирачкото однесување** и борбата против неказнување, законските одредби во оваа област допрва треба да се пренесат во конзистентна и сеопфатна практика. Системските недостатоци остануваат во однос на борбата против неказнување со органите за спроведување на законот. Продолжуваат наводите за деградирачко однесување од страна на посебната полициска мобилна единица „Алфи“ која што сега делува само во Скопје. Член на оваа единица е обвинет за убиство на млад човек за време на после изборниот собир во центарот на Скопје, на 6-ти јуни. Ова ги зголеми повиците да се распушти единицата „Алфи“.

Успешноста на обвинителите и судиите за преземање соодветни дејства кога има индикации за деградирачко однесување од страна на полицијата останува загрижувачка. Системот за поплаки е сè уште слаб, а системот за собирање податоци сиромашен. Бројот на наводите во поглед на деградирачкото однесување или употребата на средства за задржување кон притворените лица останува висок. Во 2010 година, 238 жалби беа поднесени до Народниот правобранител во однос на полициското однесување, од кои 23% поврзани со деградирачкото однесување. Постои уште значителен број на полициски станици со субстандардни ќелии.

Познавањето на меѓународните и европските стандарди меѓу полициските службеници е ниско и не се соодветно спроведени заштитните мерки од деградирачко однесување во полициските станици. Сè уште не се спроведени одлуките на Европскиот суд за човекови права што бараат независен механизам за надзор на полицијата, во смисла на деградирачкото однесување кон ромската популација. Деградирачкото однесување кон Ромите и понатаму загрижува.

Во областа на реформата на **затворскиот систем**, Владата донесе годишна програма за изградба, реновирање и одржување на затвори за 2011 година. Беа реновирани делови од затворите во кои имаше деградирачки и нехумани услови, вклучително и полуотворениот оддел на затворот Идризово.

Земјата треба да развие ефективна национална стратегија за затворскиот систем. Преполнетоста и ниската здравствена заштита и понатаму загрижуваат. Повеќето од затворите немаат доволно средства, персонал и не можат да ги покријат основните трошоци за одржување. Сепак, условите во некои од затворите, особено затворениот оддел во Идризово, остануваат под потребните стандарди. Условите во Казненопоправниот дом во Тетово за рехабилитација на малолетници и понатаму сериозно загрижува. Потребен е ефективен независен инспекциски механизам заради заштита од повреда на човековите права во затворите.

Сè уште не е одговорено на препораката на Европскиот парламент од 2007 година за следење на случајот на наводен вонсудски притвор на Калед Ел Масри.

Првата година од спроведувањето на Законот за правна помош помогна во подобрување на **пристапот до правдата**. Обезбедени се два вида на правна помош: иницијален правен совет од страна на подрачните единици на Министерството за правда и регистрираните организации на граѓанско општество, и правна помош во судски и управни постапки. Сепак, само две организации на граѓанско општество можеа да се регистрираат како даватели на правна помош. Исто така, не беше обезбедена правна помош за баратели на азил.

Севкупната уставна и правна рамка за заштита на **слободата на изразување** генерално е воспоставена, но потребно е внимание за да се обезбеди нејзина доследна и транспарентна примена, во согласност со судската пракса од Европскиот суд за човекови права.

Во однос на медиумите, основан е првиот независен синдикат на новинари и медиумски работници со цел подобрување на условите за работа. Стапката на наплата на месечната радиодифузна такса се зголеми, заради зајакнување на финансиската одржливост на јавниот радиодифузен сервис. Сепак, потребни се дополнителни напори за да се обезбеди негово одржливо финансирање, како и на Советот за радиодифузија. Јавниот радиодифузен сервис во моментот не ја исполнува својата законска обврска.

Сопствеништвото на медиумите останува нејасно, високо концентрирано и со силни политички врски. Владата е еден од најголемите огласувачи во земјата и постои загриженост дека средствата се наменети кон телевизиски канали кои ја подржуваат Владата. Одредени телевизиски канали се главни донатори на политички партии. Истрагата, за обвинувања во однос за затајување данок, како и подоцнежното затворање на телевизискиот канал А 7 и весниците кои се однесуваа критички кон владината политика доведе до загриженост за пропорционалноста и селективноста на постапката. Намалена е разновидноста на медиумската понуда. Печатењето на весниците *Време*, *Шниц* и *Коха е Пе* престана во почетокот на месец јули. Уредниците и новинарите се соочуваат со зголемен несоодветен политички притисок и заплашување.

Клеветата не е декриминализирана, а казните предвидени со закон вклучуваат неограничени парични казни или затвор (иако, во практика, досега ниеден новинар не е осуден на казна затвор). Одредени новинари лично одговараат за дадени известувања и поради тоа, истите се изложени на извесни високи парични казни. Во овој контекст, заплашувањето на новинарите и зголемената автоцензура остануваат причина за загриженост.

Со измените на Законот за Советот за радиодифузија, се зголеми бројот на назначени лица од телата под владина контрола. Измените се усвоени без консултирање на Советот за радиодифузија или каква било друга јавна дебата. Измените доведуваат до загриженост во однос на намалувањето на независноста на телото и зголемена бирократија. Во моментот не постои Совет на новинари за печатените медиуми.

Во септември, Владата започна со организирање на тркалезна маса со претставници од новинарите и медиумите со цел да се воспостави дијалог за меѓусебните загрижувачки прашања и да се најдат решенија за истите.

Во однос на **слободата на собирање и здружување**, севкупната ситуација е задоволителна. Стратегијата на Владата и акцискиот план за соработка со организациите на граѓанското општество продолжуваат да се спроведуваат. Кодексот на добри практики за учество на организациите на граѓанското општество во процесите на креирање политики беше донесен во јули 2011 година. Постигнат е скроман напредок во вклучувањето на граѓанското општество во процесот на креирање на политики и изготвување на законодавство. Потребно е понатамошно развивање на доследен приод за охрабрување на сеопфатно јавно учество во донесувањето одлуки, вклучително и соодветни институционални механизми.

Потребно е дополнително подобрување на системот за распределба на државните финансии на организациите на граѓанското општество, особено во однос на организациите од јавен интерес. Организациите на граѓанското општество во голема мера остануваат зависни од надворешно финансирање и недостатокот на доволно финансиски средства и понатаму е сериозен проблем.

Функционери на политички партии и пратеници во Собранието и одредени медиуми пласираа јавни напади врз критички настроените организации на граѓанското општество, со обвинувања за политизација на организации на граѓанското општество и перење пари. Извршниот директор на Институтот „Отворено општество“ беше прогласен за виновен од страна на Комисијата за лустрација за соработка со Безбедносната служба на поранешната Југословенска држава. Двајца членови на Комисијата ја бојкотираа нејзината работа како протест за оваа одлука.

Во однос на **слободата на мисла, совест и религија**, 28 религиозни правни лица беа регистрирани во согласност со Законот за правен статус на црквите, религиозните заедници и религиозните групи, додека 6 беа одбиени, вклучително и барањето на Бектешката заедница од Тетово врз основа на користење на истото име како веќе регистрираната Бектешка заедница од Кичево.

Општо земено, иако граѓанските и политичките права широко се почитуваат, постигнат е ограничен понатамошен напредок. Делови од затворите беа реновирани. Почнува да се посветува внимание на финансиската одржливост на јавниот радиодифузен сервис. Сепак, остануваат одредени слабости во однос на борбата против некажнување со органите за спроведување на законот. Сè уште останува земјата да изготви ефикасна национална стратегија за затворскиот систем. Уредниците и новинарите се соочија со зголемен несоодветен политички притисок и заплашување. Во овој контекст, врз политиките на новинарите и уредниците лесно се влијае, што резултира со широко распространета автоцензура.

Економски и социјални права (види Поглавје 19 –Социјална политика и вработување)

Во однос на **правата на жените и родовата еднаквост**, продолжува спроведувањето на националната стратегија против семејно насилство. Се подобри свеста за семејно насилство кај населението и беа преземени иницијативи за да се одговори подобро на потребите на жртвите. Зајакнат е капацитетот на националното координативно тело за националната стратегија за борба против семејното насилство. Одреден напредок беше направен во однос на здравјето на жените. Прашањето за еднакви можности не е политички приоритет на Владата. Дискриминаторски обичаи, традиции и стереотипи се широко распространети и истите ги омаловажуваат основните права на жените. Учеството на жените во политичкиот живот на локално ниво останува ниско. Ромските жени и девојки сè уште страдаат од расна и родова дискриминација. Беа спроведени ограничени активности насочени кон Ромките и потребен е проактивен пристап за спроведување на постојните национални акциски планови.

Одреден напредок беше постигнат во областа на **правата на децата**. Националната стратегија за превенција на малолетничка деликвенција беше донесена од неодамна основаниот Национален совет за превенција на малолетничка деликвенција. Потребни се соодветни финансиски и административни ресурси и блиска меѓуинституционална соработка за правилно спроведување на изменетиот Закон за малолетничка правда. Нема доволно специјализиран кадар за справување со малолетни жртви или малолетниците во судир со законот и навистина е потребно понатамошно обучување. Полициските ќелии за притвор и воспитни-поправните центри не ги исполнуваат стандардите за администрација на малолетничка правда, особено во однос на вработувањето на психолози и социјални работници во судовите. Народниот правобранител пријави кршење на основните човекови права на малолетниците во притвор, вклучително немање пристап или ограничен пристап до медицински услуги, немање пристап до образование и ставање во самица.

Процентот на деца што живеат под границата на сиромаштијата се искачи на близу 37%. Не е соодветна институционалната поддршка за спречување злоупотреба и за заштита на правата на децата. Службите за згрижување на жртвите се многу ограничени и има недостиг на професионални вештини. Бројот на пријавени случаи на сексуална злоупотреба и педофилија остана прилично ист, но се смета дека пријавените случаи се само мал дел од вкупниот проблем. За првпат Народниот Правобранител ја истражуваше трговијата со деца внатре и надвор од државата. Децата препуштени на улица, најголем дел Роми, остануваат феномен честопати

поврзан со просење. Треба да се развијат и спроведат стратегии за нивно понатамошно вклучување во образовниот систем. Има неодољна потреба да се вработи специјализиран кадар како психолози и образовни специјалисти за работа со деца со посебни потреби.

Во врска со **социјално ранливите лица и/или лица со пречки во развојот**, направени се напори во правец на деинституционализација, како вклучување на граѓанското општество во обезбедувањето на психијатриски здравствени услуги и отворање на дополнителни општински одделенија за домување. Сепак, материјалните услови и нехуманото и деградирачко однесување во психијатриските институции, особено Демир Капија, Демир Хисар и Негорци, и понатаму загрижуваат. Немаше напредок во спроведувањето на Националната стратегија за еднаквоста на правата на лица со пречки во развојот 2010-2018. Општо, општествената интеграција на лицата со посебни потреби останува ограничена.

Постои одреден напредок во областа на **анти-дискриминациската политика**. Почна да функционира Комисијата за заштита од дискриминација и почна да работи на поднесените жалби. Мнозинството жалби беа врз политичка и етничка основа. Сепак, правото во областа на антидискриминацијата останува целосно да се усогласи со *acquis*. Сè уште е изоставена дискриминацијата врз основа на сексуална определба. Исто така, треба да се зајакнат капацитетите на Комисијата. Заедницата на лезбејки, геј, бисексуалци и транссексуалци (ЛГБТ) продолжува да биде предмет на дискриминација и стигматизација. Универзитетските учебници и учебниците за средно училиште ја третираат хомосексуалноста како болест. Постои огромна потреба да се зголеми свеста не само во однос на новите одредби содржани во донесениот закон, туку и во однос на начелата на почитување и толеранција на различности.

Во поглед на **работничките права и синдикатите**, постојат 39 синдикати наведени во регистарот на Министерството за труд и социјална политика и 7 здруженија на работодавачи. Спроведени се критериумите за репрезентативно учество на социјалните партнери во бипартитен и трипартитен социјален дијалог предвидени во трудовото право. Беше започнато потпишувањето на колективни договори во јавниот сектор од страна на синдикатите. Сепак, капацитетот на социјалните партнери не е подобрен, синдикатите сè уште немаат стабилни финансиски средства и капацитети за управување.

Продолжува да биде слабо учеството на социјалните партнери во процесот на развивање на политиките. Не е подобрен бипартитниот и трипартитниот социјален дијалог.

Во однос на **правата на сопственост**, процесот на враќање на имотот конфискуван во времето на Социјалистичка Федеративна Република Југославија продолжува значително да ги надминува законски поставените рокови. Уставниот суд го поништи ретроактивниот ефект на измените на Законот за денационализација. Враќањето на имот беше заменето со надомест во обврзници. Уставниот суд исто така ги поништи одредбите на Законот за денационализација што ја исклучуваше неговата применливост кај религиозните заедници. Спроведувањето на барањата за враќање за кои е донесена конечна одлука и понатаму е незадоволително. Заостанатите постапки на имотно-правни спорови продолжуваат да се одложуваат.

Општо земено, социјалните и економските права се широко поставени и беше направен одреден понатамошен напредок. Подобрена е свеста за семејно насилство кај населението. Спроведени се нови критериуми за репрезентативно учество на социјалните партнери. Почнаа да функционираат Националниот совет за превенција на малолетничка деликвенција и Комисијата за заштита од дискриминација. Правото во областа на антидискриминацијата останува целосно да се усогласи со *acquis*, особено во однос на дискриминацијата врз основа на сексуална определба. Треба да се зајакне капацитетот на Антидискриминациската комисија.

Почитување и заштита на малцинствата, културни права

Во однос на **малцинствата**, десетгодишнината од Охридскиот рамковен договор обезбеди важна можност за зајакнат дијалог помеѓу заедниците во земјата. И Претседателот и Премиерот учествуваа на настаните за одбележување на овој важен настан. Развиена е институционална рамка за заштита на правата на малцинствата и за поддршка на меѓуетничкиот дијалог.

Тековниот стратешки план на Секретаријатот за спроведување на Охридскиот рамковен договор (ССОРД) вклучува посеопфатно разбирање на различните политички аспекти што произлегуваат од Охридскиот рамковен договор, како интегрирано образование, употреба на јазиците, децентрализација и соработка со граѓанското општество. Буџетот за 2011 на Секретаријатот за спроведување на Охридскиот рамковен договор беше значително зголемен.

Сепак, Секретаријатот за спроведување на Охридскиот рамковен договор наиде на проблеми во однос на вработувањето на доволно квалификуван виш кадар. Беа доделени ограничени средства за зголемување на неговите капацитети и ефикасност. Капацитетите за стратешко планирање и стандардите за внатрешна контрола останаа ниски.

Одреден напредок беше направен во спроведувањето на Законот за употреба на јазикот што го зборуваат најмалку 20 проценти од граѓаните. Во Собранието, унапредено е спроведувањето на Законот за јазиците со вработувањето на повешти преведувачи и толкувачи.

Сепак, до сега не е воспоставен јасен механизам за општо следење и оценување на спроведувањето на Законот за јазиците. Некои институции и понатаму се соочуваат со недостиг на квалификувани и искусни толкувачи. Изборното учење на јазиците на помалите етнички заедници не е подеднакво достапно поради ограничената расположливост на учебници и недостигот на квалификувани наставници.

Беа направени напори за промовирање и спроведување на Стратегијата за интегрирано образование, во тесна соработка со ОБСЕ. Беше основана меѓуресорска координативна работна група. Има блиски консултации со меѓународната донаторска заедница за спроведувањето и конкретните планирани активности на стратегијата за да се гарантира ефикасноста и за да се избегне дуплирање. Сепак, на Министерството за образование и наука му недостигаат човечки и финансиски капацитети кои се неопходни за поддршка на спроведувањето на стратегијата. И покрај владините напори за промовирање на начелата на интегрирано образование, во некои училишта беше продолжена практиката на поделба на учениците по етничка линија или јазични смени. И понатаму има случаи на меѓуетничко насилство во средните училишта.

Меѓуетничките односи беа оптоварени со одредени инциденти. Урбаниот проект „Скопје 2014“ создаде меѓуетничка чувствителност. Членови на немнозинските заедници се жалеа за запоставувањето на нивните историски и културни споменици. Во февруари, изградбата на музеј-црква на Кале во Скопје доведе до насилни судири помеѓу членови на двете главни етнички заедници. Директната вклученост во настаните на политичари од една од партиите на владината коалиција предизвика загриженост.

Комитети за односи помеѓу заедниците беа основани во 20 општини каде што се бара да се основаат согласно закон, како и во 14 други општини на доброволна основа. Мал број од нив го подобрија нивниот капацитет присутност во нивната заедница. Сепак, поголем дел од нов продолжува да се соочува со недостиг на средства, нејасни надлежности и недоволна застапеност на етничките заедници што живеат во општината.

Малку се подобри административниот капацитет и присутност на Агенцијата за заштита на правата на малцинствата кои се помалку од 20% од населението. Сепак, како резултат на нејасниот мандат и значителното намалување на буџетот во 2011 година, Агенцијата не е во состојба да ги изврши повеќето од задачите дефинирани со закон.

Вкупниот број на државни службеници од немнозинските етнички заедници достигна 30 %, што е во согласност со демографската структура. Беа направени напори за да се зголеми застапеноста на помалите заедници во државната служба, особено ромската и турската заедница. Во 2010 година имаше зголемување од 46% кај ромската заедница и зголемување од 12% кај турската заедница. Сепак, потребни се повеќе напори за да се зголеми квалитетот на процесот на вработување. Голем број нововработени државни службеници примаа плата, и покрај тоа што не им беа доделени никакви задачи и одговорности. Застапеноста на немнозинските заедници на раководно ниво останува многу ниска.

Може да се забележи одреден напредок во областа на инклузија на **Ромите**. Во јули, земјата го презеде едногодишното претседателство со Декадата за инклузија на Ромите. Исто така, се

одржа семинар со Европската комисија која донесе нови препораки за акција и со согласи да се состануваат редовно за да се следи напредокот. Беа направени напори за спроведување на акцискиот план за образование со спроведување на проекти во областа на образованието и во социјалната сфера. Постепено порасна бројот на деца Роми во средните училишта и на универзитетите. Беа направени промени во законот за социјална заштита поради презастапеноста на деца Роми во специјалните училишта за деца со потешкотии во учењето. Програмата Ромски здравствени медијатори беше започната во 8 општини.

Продолжија да се спроведуваат некои активни мерки на пазарот на труд кои се однесуваат на Ромите. И покрај буџетските кретења, финансиската поддршка за програмите за Ромите беше одржана на нивото од 2009 и 2010 година.

Сепак, не беа преземени мерки за систематски да се одговори на издавањето на лични документи, што претставува голема пречка за пристап до социјални услуги, домување и здравствени услуги. Исто така, децата Роми продолжуваат да бидат презастапени во одделенијата за деца со посебни образовни потреби. Неодамнешен извештај заклучи дека околу половина од децата се Роми, додека тие изнесуваат само 2,6% од населението. Ова не е во согласност со пресудите на Европскиот суд за човекови права коишто го потврдуваат правото на децата Роми на недискриминациско школување. Темпото на спроведување на Стратегијата за Ромите и акциските планови во рамки на Декадата за вклучување на ромите 2005-2015 година, што ја достигна нејзината средишна точка, продолжи да забавува. Не се поставени јасни механизми за оценување и следење. Државните средства распределени за спроведување на акциските планови и понатаму се недоволни за да одговорат на потребите. Немаше подобрување во административните капацитети во кабинетот на министерот од Ромската заедница без ресор и во одделението за спроведување на Стратегијата за Ромите. Не беа преземени значителни чекори за да се обезбедат официјални податоци за Ромите.

И понатаму остануваат високи стапките на невработеност, особено помеѓу Ромите жени и младината, и водат до несигурни услови на домување и живеење, лошо здравје, како и ниска посетеност на училиштата, ниски приходи и висока стапка на морталитет кај Ромите.

Продолжија обвинувањата за полициска бруталност и прекумерна употреба на сила кон Ромите. Многу Роми се колебаат да поднесат жалби, особено кога станува збор за малтретирање од полицијата.

Во јуни 2011 година, имаше 1554 **бегалци и внатрешно раселени лица (ВРЛ)** во земјата, мнозинството од кои се Роми од Косово: од овие само 24 беа признати бегалци, и треба да се најде долгорочно решение за останатите. Владата обезбедува одредена финансиска помош за Ромите бегалци од Косово. Позитивни одлуки беа донесени од Управниот суд во судски проверки и жалбени постапки. Овие одлуки беа изречени врз процедурална, а не врз суштинска основа. Сепак, механизмот за определување статус на бегалец сè уште наидува на недостатоци. Бегалците Роми од Косово продолжија да наидуваат на особено тешки услови.

Бројот на регистрирани внатрешно раселени лица (ВРЛ) се намали од 621 во 2009 година на 611 во 2010 година. Поголемиот број од жалбите поднесени од страна на ВРЛ против државата за штети причинети од конфликтот од 2001 година сè уште се во судска постапка.

Општо земено, беше постигнат одреден напредок во однос на почитувањето и заштитата на малцинствата и културните права. Охридскиот рамковен договор продолжува да биде суштински елемент за демократија и владеење на правото. Во Собранието беше подобро спроведувањето на Законот за јазици. Се зголеми застапеноста на ромската и турската заедница во државната служба. Се подобри интеграцијата на Ромите во образовниот систем, со зголемена вклученост во средното и универзитетското образование. Потребен е континуиран дијалог помеѓу сите заедници за да се зајакне довербата, особено во областа на образованието, културата и јазикот. Ромите продолжуваат да се соочуваат со многу тешки услови за живеење и дискриминација и потребни се дополнителни напори.

2.3. Регионални прашања и меѓународни обврски

Република Македонија продолжи целосно да соработува со **Меѓународниот кривичен суд за поранешна Југославија (МКСЈ)**. Нема заостанати случаи или жалби во судска постапка во Хаг. Четирите предмети кои МКСЈ ги врати во надлежност на домашните власти во 2008 година се пред домашниот судски систем. Во јули Собранието донесе Автентично толкување на Законот за амнестија што определи дека амнестијата треба да ги опфати осомничените од сите случаи што нема да бидат процесирани пред МКСЈ. Последователно, во септември, еден од случаите беше запрен од страна на Кривичниот суд во Скопје на барање на Јавниот обвинител. Исто така на претресот беше утврдено дека лицата повредени во случајот може да бараат оштета преку посебна жалба. Статусот на останатите случаи останува да се определи. Политичките партии на етничките Албанци тврдат дека сите предмети се опфатени со Законот за амнестија од 2002 година.

Република Македонија се приклучи кон Одлуката на Советот за унапредување на универзална поддршка за Меѓународниот кривичен суд и за промовирање на најшироко можно учество во неа⁴. Сепак, истата сè уште ја одржува билатералната спогодба за имунитет со Соединетите Американски Држави од 2003 година, со која се дозволува изземање од надлежноста на **Меѓународниот кривичен суд**. Ова не е во согласност со заедничките ставови на ЕУ за интегритет на Римскиот статут или со него поврзаните водечки начела на ЕУ за билатералните спогодби за имунитет. Земјата треба да се усогласи со ставот на ЕУ.

Регионалната соработка и добрососедските односи претставуваат суштествен дел од процесот на приближување на земјата кон Европската унија. Земјата продолжи целосно да учествува во регионалните иницијативи, вклучително Процесот за соработка во Југоисточна Европа (СЕЕЦП), Совет за регионална соработка (РСС), Централноевропскиот договор за слободна трговија (ЦЕФТА), Договорот за енергетска заедница и Спогодбата за европска заедничка воздухопловна област (ЕЦАА). Земјата го потпиша дополнителниот протокол за понатамошна либерализација на земјоделството според Договорот ЦЕФТА. Земјата продолжи да дава свој придонес кон мисијата АЛТЕА на ЕУ во Босна и Херцеговина. Во март, во рамки на СЕЕЦП, Република Македонија го поддржа *Регионалниот стратешки документ и акциски план за правда и домашни работи 2011-2013*. Земјата ја поддржува иницијативата РЕКОМ за помирување.

Република Македонија продолжува да игра конструктивна улога во однос на **билатералните односи со соседните земји-членки и други земји од процесот на проширување**. Односите со *Албанија* останаа добри и беше потпишана спогодба за целосна либерализација на билатерален и транзитен превоз помеѓу двете земји. Односите со *Босна и Херцеговина* останаа добри и започнаа преговори за спогодби за соработка во областа на здравствените и медицинските науки, заедничко спроведување на судски одлуки за кривични прашања и за правна помош за граѓански и кривични прашања. Односите со *Хрватска* останаа добри. Во однос на *Црна Гора*, беа потпишани спогодби за економска и социјална соработка и за соработка во областа на образованието, науката и технологијата и за екстрадиција на граѓани вклучени во организиран криминал, корупција и перење на пари. Покрај тоа, беше склучен билатерален договор за заштита на инвестиции и договор за координација на системите за социјална заштита.

Односите со *Србија* останаа добри. Беше потпишан билатерален договор за реадмисија. Покрај тоа, беше потпишан протокол за заеднички гранични патроли и беше основан заеднички контактен центар за полициските и гранични патроли. Земјата обезбеди хуманитарна помош за Србија по земјотресот во Краљево. Србија продолжи да ја одржува својата политика за непризнавање на спогодбата за демаркација на границата помеѓу Република Македонија и Косово. Остануваат нерешени прашањата кои се однесуваат на односите помеѓу православните цркви.

---

⁴ Одлука 2011/168/ЗНБП на Советот од 29 март 2011 година.

Односите со *Косово* беа дополнително интензивирани. Беа потпишани спогодба за царинска соработка што предвидува основање на заеднички царински контролен пункт во согласност со европските стандарди, спогодба за избегнување на двојното оданочување и три договори за прашања од областа на кривичното право. Беа воведени заеднички патроли долж границата.

Се одржува блиска политичка и економска соработка со *Турција*.

Односите со *Грција* продолжија да бидат блиски, особено во економската сфера, но продолжија да бидат негативно засегнати со нерешеното прашање за името. Земјата останува вклучена во разговорите под покровителство на ОН, како и преку директни состаноци на премиерите, за решавање на ова прашање. Владата постави статуа во центарот на Скопје, што од Грција беше видено како провокација поради сличноста на истата со Александар Велики. Треба да се избегнуваат активности и изјави кои би можеле негативно да влијаат врз добрососедските односи. Започнаа расправите за правната постапка иницирана од земјата против Грција пред Меѓународниот суд на правдата во Хаг во врска со билатералната привремена спогодба од 1995 година. Одржувањето на добри меѓусоседски односи, вклучително и заемно прифатливо решение врз основа на преговори за прашањето за името под покровителство на ОН, останува клучно.

Односите со *Бугарија* останаа добри. Беше донесен Законот за ратификација на спогодбата за економска соработка помеѓу двете држави. Беше воспоставен заеднички центар за полициска и царинска соработка и беше потпишан протокол за заеднички гранични патроли. Во септември земјите исто така потпишаа меморандум за соработка за европска и евроатланска интеграција. Етничките прашања продолжуваат да бидат област на загриженост.

Општо земено, Република Македонија е конструктивен партнер во регионот. Билатералните односи со соседните земји и земјите вклучени во процесот на проширување продолжија да се подобруваат. Прашањето за името продолжува да влијае врз односите со Грција.

3. Економски критериуми

При разгледување на случувањата во областа на економијата во Република Македонија, Комисијата се раководеше од заклучоците на Европскиот совет во Копенхаген од јуни 1993 година, во кои се наведува дека членството во Унијата наложува постоење на функционална пазарна економија и капацитет за справување со конкурентскиот притисок и пазарните сили во Унијата.

3.1. Постоење на функционална пазарна економија

Основи на економската политика

Одржан е широк консензус за основите на поставената економска политика на земјата. Бројни програми ја опишуваат среднорочната рамка на политики. Во јануари 2011 година, властите ја доставија нивната петта Претпристапна економска програма, која претставуваше изводлива, иако понекогаш оптимистичка макроекономска и фискална рамка и покажа подобрени капацитети за изготвување. Властите донесоа програма за јавни инвестиции 2011-13, Фискална стратегија за 2011-13 година и Стратегија за јавниот долг 2011-13. Кон крајот на 2010 година, Владата се договори со ММФ за кредитна линија за претпазливост. Ова имаше за цел зајакнување на довербата на меѓународните пазари. Се подобри комуникацијата со бизнис заедницата и се основаа бројни економски и финансиски комитети за подобрување на економскиот дијалог. Продолжи соработката со Светската банка и други Меѓународни финансиски институции (МФИ). Структурните реформи сè уште се спроведуваа во голем број на области. Свкупно, одржан е широк политички консензус за основите на економската политика.

Макроекономска стабилност

Реалниот БДП порасна за 1,8% во 2010 година, споредено со намалувањето од 0,9% во претходната година. Во 2011 година, производството продолжи да расти за 5,2% во првата

половина од годината. Главните извори за раст се поместија од нето извозот во првата половина на 2010 година и првото тримесечје на 2011 година. Во второто тримесечје од 2011 година, приватната потрошувачка беше главен двигател на растот, зголемувајќи се за 8,4% годишно, додека инвестирањето во опрема се намали за 7,5%. Како резултат на намалувањето на инвестициите, растот на увозот се забави во второто тримесечје, од 36,5% во првото тримесечје на 4,5% во второто. Растот на извозот исто така се забави, од 34,8% во првото тримесечје на 8,9% во второто. Силниот раст во половината на тримесечјето од 2011 година е одраз на слаба основа во претходната година. Перформансите на индустриското производство и трговијата на мало укажуваат на забележително годишно забрзување во првата половина на 2011 година. Индустриското производство се обнови во првите седум месеци од 2011 година, зголемувајќи се за 8,6% во споредба со истиот период во претходната година. Сепак, севкупното ниво на индустриското производство е сè уште пониско од пред кризата. Просечниот БДП по глава на жител остана во голема мера стабилен во 2010 година, на 35% од ЕУ-27. Сèвкупно, економската активност започна да зајакнува од есента 2010 година. Меѓутоа, трошењето на Владата во делот на градежништвото играше важен дел во силниот пораст на бруто инвестиции во фиксен капитал.

Дефицитот на тековната сметка се зголеми, одразувајќи зголемена домашна економска активност. По намалување од -6,7% од БДП во 2009 година на -2,8% во 2010 година, дефицитот на тековната сметка на средината од 2011 година порасна на приближно 3,5% од проценетиот БДП за 2011 година. Зголемениот увоз беше главната причина за зголемувањето на трговскиот дефицит. Сепак, порастот на дефицитот на тековната сметка беше придружен со уште поголемо зголемување на приливите на капитал, изнесувајќи во јуни 2011 година околу 4,5% од проценетиот годишен БДП. Двата главни извори беа приливите на капитал поврзани со делумното користење на кредитот за претпазливост на ММФ, во износ од околу 3% од проценетиот БДП и приливите на СДИ, кои во првото тримесечје на 2011 година беа значително повисоки во споредба со претходната година. Меѓутоа, во второто тримесечје, приливите на СДИ беа помали, доведувајќи ги приливите на СДИ во текот на првата половина од 2011 година на 2% од проценетиот БДП за 2011 година.

Бруто надворешниот долг беше околу 60% од БДП во првото тримесечје од 2011 година, споредбено со 56% од БДП во претходната година. Главниот извор за порастот беше јавниот долг, кој придонесе 2,6 процентни поени од БДП во порастот. Кредитирањето на приватните банки го подигнаа надворешниот долг за 1,4 процентни поени. Девизните резерви пораснаа на 2,0 милијарди (29% од БДП) во август, одразувајќи забележителен пораст на приливите на СДИ, но исто така делумното повлекување од кредитната линија за претпазливост која земјата ја има со ММФ. Како резултат, покриеноста на резервите на потенцијалниот увоз се обнови на приближно три и пол месеци, иако силниот пораст на увозот го ограничи подобрувањето. Сèвкупно, билансот на надворешните плаќања регистрираше забележителен пораст во дефицитот на тековната сметка, иако ова беше повеќе од надоместување на повисоките приливи на капитал, особено СДИ, но исто така на кредити од ММФ и други меѓународни финансиски институции.

Невработеноста беше многу висока во текот на 2010 година, на 32% во просек. Во 2011 година, состојбата на пазарот за труд незначително се подобри, со намалување на невработеноста на 31,4% во првото тримесечје од 2011 година. Вработеноста порасна за 5,5% годишно во првото тримесечје од 2011 година (т.е. за 34,000 лица), споредбено со намалување од 0,4% во претходната година. Главни сектори во кои имаше вработувања беа земјоделството, но исто така и производството. Сепак, новите вработувања во земјоделството се во голема мера резултат на регистрирање на земјоделци кои егзистираат од тоа. Бројот на невработени лица падна за 4,8% во првото тримесечје од 2011 година, односно намалување за 15,000 лица. Постои позитивен тренд кај младите невработени (старосна група 15-24 години), со намалување од 57,1% во првото тримесечје од 2010 година на 52,5% во првото тримесечје од 2011 година. Невработеноста на младите како удел во вкупната невработеност се намали од 20,1% во 2010 година на 17,7% во 2011 година. Клучен фактор за ова намалување беше големото намалување на невработеноста кај младите помеѓу жените. Понатаму, полесниот пристап до високото

образование помогна во намалувањето на стапката на невработеност. Иако постоењето на значителен неформален сектор води кон можност за преценување на фактичката невработеност, многу големата невработеност останува важно прашање, особено помеѓу младите луѓе и помалку образованите. *Севкупно*, состојбата на пазарот на труд незначително се подобри, но невработеноста продолжува да биде многу висока, особено помеѓу младите и помалку образованите.

Монетарната политика претпазливо го поддржуваше постепеното опоравување, додека политиката на девизен курс остана ориентирана кон задржување на ценовната стабилност и де факто врзувањето за еврото. Централната банка продолжи да ги намалува каматните стапки на клучните политики, како што е каматната стапка на 28-дневни благјанички записи на Централната банка од 4,5% на 4%. *Севкупно*, политиката на девизниот курс и монетарната политика останаа стабилни.

Инфлацијата се забрза во последното тримесечје од 2010 година, достигнувајќи 3,0% на крајот на годината, додека годишниот просек во 2010 година беше 1,6% споредбено со -0,8% во 2009 година. Главните фактори кои доведоа до силен пораст кон крајот на 2010 година беа повисоките цени за енергијата, основните метали и храната. Во текот на првите три месеци од 2011 година, инфлацијата на потрошувачките цени продолжи да се забрзува, водена од цените на храната и транспортните услуги. Сепак оттогаш, инфлацијата започна да забавува, намалувајќи се на 3,6% во август. Ова доведе до просечна инфлација од 4,2% за првите осум месеци од годината. Базичната инфлација, која го исклучува влијанието на цените на енергијата и храната во вкупното ниво на цени, беше приближно нула во 2010 година, но се зголеми на околу 1,3% во првите пет месеци од 2011 година.

Севкупната фискална политика е ориентирана кон постигнување на целите на дефицитот. Со цел да се достигне целта за 2,5% дефицит за 2010 година, властите одговорија на помалите приходи од очекуваните со намалување на трошењето на стоки и услуги и силно го ограничија планираното зголемување на капитално трошење. Последователно, целта за дефицит од 2,5% од БДП за 2010 година беше постигната, иако приходите беа 7,8% пониски отколку планираните. Целта за дефицитот за 2011 година е 2,5%. Во првите седум месеци од 2011 година, приходите како удел во БДП беа на слично ниво како претходната година, додека трошењето беше незначително повисоко. Ова доведе до акумулиран дефицит на централната власт во јули од околу 2% од годишниот проценет БДП, споредбено со дефицит од 1¼% од БДП во претходната година. Меѓутоа, дел од ова зголемување одразува трошоци на почеток на периодот, главно во градежништвото, поврзани со предвремените избори во јуни. Властите имаат стабилни резултати за постигнување на прудентна фискална цел. Меѓутоа, квалитетот на јавното трошење страда од сè уште слабиот капацитет за планирање и одлуки за трошење на краток рок, кои ја одложуваат акумулацијата на продуктивно инвестирање. Повисок дефицит, но исто така зголемено јавно трошење финансирано со задолжување, придонесе за зголемување во соодносот на јавниот долг, од 31,9% во декември 2009 година на 35,7% во декември 2010 година.

Продолжи фискалната децентрализација. До средината на 2011 година, 79 од 85 општини напреднаа во втората фаза на децентрализација. Понатаму, преземени се дополнителни мерки за зајакнување на фискалната одржливост на задолжените општини. Ефикасноста на јавната администрација сè уште е под негативно влијание на недоволна кадровска екипираност, долготрајни постапки, висок степен на вмешаност на политиката што води до висок степен на ротација на квалификуван кадар. *Општо земено*, фискалната политика беше ориентирана кон постигнување на нејзината фискална цел, и покрај пониските приходи во споредба со планираните. Профилот на трошење го задржа својот фокус на трансферите, иако го намали своето постојно трошење за стоки и трансфери. Незначително беше зголемено капиталното трошење, сепак ефектот на поттикнување на развојот и вработувањето од ова инвестирање беше намален поради високиот увезен елемент на трошењето.

Како во минатото, севкупната макроекономска политика беше во голема мера стабилна, монетарните услови сè уште беа релативно поволни за раст, притоа имајќи ја во предвид политиката на земјата за *де факто* врзување за еврото. Јавното трошење во голема мера беше

во согласност со приходите. Структурата на трошењето беше широко задржана, фокусирана на трансфери, со мал пораст на капиталните инвестиции и понатамошно намалување во постојното трошење за стоки и услуги. Сепак, некои од капиталните инвестиции можеа да бидат потрошени на начин кој во поголема мера го поддржува растот. *Севкупно*, општата политика продолжи да биде стабилна, останувајќи ориентирана кон стабилност, обидувајќи се да го поддржи опоравувањето. Меѓутоа, квалитетот на јавните финансии не се подобри значително и прашањето на големата невработеност, особено помеѓу младите лица, претставува главен предизвик.

Меѓусебно дејство на пазарните сили

Приватизацијата во голема мера е завршена и економијата, главно, ја движат пазарните сили. Уделот на државните активности остана во голема мера непроменет, меѓутоа, главно како резултат на намалувањето на приватните активности, уделот на приватниот сектор се намали, од 87% од вкупната додадена вредност во 2008 година на 86% во 2009 година. Во однос на вработувањето, уделот на вработувањето во приватниот сектор се намали од 77,8% во 2009 година на 77,2% во 2010 година. Уделот на администрирани и регулирани цени во кошничката на ИПЦ беше намален од 14,4% во 2009 година на 13,1% во 2010 година, делумно заради промени во кошничката на ИПЦ. Поголемиот дел на тие администрирани и регулирани цени се покривање на трошоци. Вредноста на активата на компаниите кои се целосно или делумно контролирани од страна на државата остана на околу 13,5% од БДП. Поголемиот дел од овој капитал, приближно 80%, е концентриран во пет компании, главно јавни претпријатија, како што се производство и пренос на електрична енергија, каде што државата е мнозински сопственик и телекомуникации, каде што државата е малцински сопственик во високо профитабилна доминантна компанија за телекомуникации. *Општо земено*, како резултат на кризата, се зголеми улогата на државата, додека државната сопственост остана концентрирана главно на телекомуникациите, енергетиката и јавните услуги.

Влез и излез на пазарот

Владата продолжи со преземање чекори за олеснување на влез и излез на пазарот. Завршена е втората фаза од едношалтерскиот систем, особено со подобрување на можностите за електронска регистрација на хипотеки, стечајни постапки, доставување на документација итн. Дополнително се намалени трошоците за регистрација. Продолжува спроведувањето на третата фаза на т.н. „бизнис гилотина“ која има за цел поедноставување на регулативата. Контактот со бизнис заедницата беше зајакнат. Продолжи процесот на затворање на неодржливи компании. Во втората половина на 2010 година, бројот на стечајни постапки беше околу една четвртина повисок во споредба со претходната година. Меѓутоа, во текот на 2011 година, бројот на нови стечајни постапки повторно се намали на нивото од пред кризата. Како резултат на брзиот пораст на бројот на стечајни постапки, бројот на заостанати стечајни постапки се зголеми во втората половина од 2010 година, од 338 предмети на крајот на 2009 година на 358 предмети на крајот на 2010 година. Сè уште постои простор за понатамошно скратување на стечајните постапки. *Севкупно*, одреден понатамошен напредок е постигнат во намалување на пречките за влез и излез на пазарот.

Правен систем

Правниот систем за функционална пазарна економија во голема мера е воспоставен. Преземени се чекори за подобрување на ефикасноста на судовите, за зголемување на транспарентноста на судските одлуки, за забрзување на правните постапки и за подобрување на спроведувањето договори, на пример, преку префрлање на надлежноста за платни налози кај нотарите. Регистрацијата на сопственичките права за недвижности е практично завршена. Бројот на нерешени судски случаи е намален од 6014 случаи на крајот на 2009 година, на 5492 случаи на крајот на 2010 година. Исто така, намалено е траењето на судските постапки, со зголемен процент на решени случаи во рок од три месеци од 25% во 2009 година, на 36% во 2010 година, додека процентот на случаи со времетраење поголемо од една година е намален, од 17% во

2009 година, на 13% во 2010 година. Спроведувањето на договори сè уште оди тешко, негативно влијаејќи врз бизнис опкружувањето, особено за малите и средни претпријатија. Воведувањето на електронска набавка ја зголеми транспарентноста на јавното трошење. Сепак, и покрај зајакнатата правна и финансиска независност на регулаторните и надзорни тела, административните капацитети и резултатите од извршување на некои од овие институции, како што се агенцијата за регулирање на железничкиот сообраќај, регулаторните тела за енергетика и телекомуникации, агенциите за регулирање и за надзор на капиталното финансирано пензиско осигурување и комисијата за хартии од вредност сè уште треба да се зајакнат. *Севкупно*, функционирањето на правниот систем е подобро, што би требало да има позитивно влијание врз бизнис климата и инвестициите. Сепак, слабостите во владеењето на правото, особено во судството, кое се карактеризира со бавни постапки, недоволно средства и несигурно спроведување на договори, како и распространетата корупција продолжуваат да имаат негативно влијание врз бизнис опкружувањето.

Развој на финансискиот сектор

Значењето и посредничката функција на финансискиот сектор се зголемени, одразувајќи го дополнителниот капитал од странските инвеститори но и покачениот депозит и зајмувањето. Во банкарскиот сектор, вкупната актива како удел од БДП се зголеми од 67% на средината од 2010 година на 69% од проценетиот БДП на средината на 2011 година. Кредитите како удел од БДП се зголемија од 43,5% во октомври 2010 година на некои 45% од проценетиот БДП на крајот од август 2011 година, додека нивото на депозити се зголеми од 48% на крајот од октомври 2010 на околу 50% од проценетиот БДП во август 2011 година. Депозитите продолжуваат да бидат главниот извор на ликвидност во секторот. Покриеноста на кредитите со депозити сè уште е над 100%. Секторот во најголем дел продолжува да биде во сопственост на странски компании, со 14 од вкупно 17 банки во странска сопственост. Уделот во странска сопственост е зголемен од 68,6% на крајот од 2009 година на 78% на средината од 2011 година. Сопственичкиот удел на државата во секторот останува мал, со 7% од активата на секторот. Главниот имот на државата се состои од мнозинскиот удел во единствената банка за развој во државата и од ограничен број на преостанати малцински акции. Концентрацијата на пазарот останува висока, но истата малку е намалена во текот на последната година. Активата на петте најголеми банки како удел од вкупната актива се намали само маргинално од 77,4% на крајот од 2009 година на 77,2% на крајот од 2010 година. Но, трите најголеми банки изгубија удел на пазарот на сметка на банките од средна големина. Ефикасноста на банкарскиот сектор во голема мера останува непроменета. Профитабилноста во секторот во целина останува ниска, со мал негативен принос на средства и акциски капитал во првото тромесечје, и мал профит во второто тромесечје (0,2% принос на средства, и 2,1% принос на акциски капитал). Но, поголемите банки имаа поголем успех од помалите. Кредитниот раст се забрза од минатата есен, достигнувајќи некои 8% во месец август. Пондерираните каматни стапки од приватниот сектор се намалија по нивната највисока стапка во последното тримесечје од 2009 година. Стапките за денарските кредити се намалија од 9,2% во септември 2010 година, на 8,9% во јули 2011 година, додека стапките на денарските депозити се намалија од 6,8% на 5,8%. Како резултат на побрзиот пад на каматните стапки на депозитите, распонот се зголеми од 2,4 процентни поени во септември 2010 година на 3,1 процентни поени во јули 2011 година. Уделот на неизвршувањето на кредитните обврски повторно почна да се намалува, од највисоки 10,6% во септември 2010 година на 9,3% на крајот на јуни 2011 година.

Регулирањето и супервизијата во банкарскиот сектор во голема мера соодветствуваат со меѓународните стандарди. Меѓутоа, правилното функционирање на регулаторните и надзорни тела, како што се Агенцијата за супервизија на капитално финансирано пензиско осигурување (МАПАС) и Комисијата за хартии од вредност (КХВ) сè уште е попречено поради недоволна финансиска независност и/или недоволни човечки и информатички ресурси. Исто така, во некои случаи не се доволно дефинирани и институционалните надлежности на истите. Како резултат на тоа, влијанието на овие институции сè уште нема достигнато соодветно ниво. Транспарентноста на кредитниот пазар е подобрена преку воспоставување на приватно кредитно биро, кое подготвува извештаи за кредитната историја.

Релевантноста на другите посредници на финансиските пазари е ограничена, со средства кои изнесуваат некои 10% од вкупните средства во финансискиот сектор или некои 8% од БДП. Осигурителните компании имаат околу 4% од средствата на секторот, додека лизинг компаниите и пензиските фондови околу 3% секое. Вредноста на пазарот на капитал изнесува некои 30% од БДП.

Општо земено, финансискиот сектор го продолжи својот постепен процес на продлабочување и ширење на истиот. Сепак, нивоата на финансиско посредување и конкурентност на пазарот останаа на ниско ниво, попречувајќи подинамичен пораст на приватниот сектор, особено на МСП. Покрај тоа, одредени регулаторни и надзорни тела сè уште немаат достигнато соодветно ниво на независност, расположливост на средства и влијание.

3.2. Капацитет за справување со конкурентскиот притисок и пазарните сили во Унијата

Постојење на функционална пазарна економија

Општо земено, макроекономската стабилност беше одржана и покрај непрекинатата глобална економска турбулентност. Беа унапредени постапките за влез и излез на пазарот и беше зајакнато владеењето на правото. Сепак, структурната неурамнотеженост на пазарот на трудот сè уште е многу изразена и деловното окружување сè уште страда од спорото судство и голем број на слаби и недоволно независни регулаторни и надзорни институции.

Човечки и физички капитал

Нивото на расположливост на човечкиот капитал сè уште е ниско. Органите продолжуваат да ја подобруваат физичката инфраструктура за образование и регулаторната рамка, со цел да се унапреди успешноста на образовниот систем. Бројот на наставниците се зголеми за 4,4% во 2010 година, особено во основните и нижите средни училишта. Стапките на запишување беа подобри. Буџетските распределби за образованието беа незначително зголемени, од 3,7% од БДП во буџетот за 2010 година, до 3,8% во буџетот за 2011 година. Како и претходно, трошењето беше фокусирано на реновирање и изградба на училишни згради и купување на компјутерска опрема. Наспроти овие постојани напори, вкупното ниво на образованието и обученоста на работната сила сè уште е релативно ниско и некомпатибилноста на вештини сè уште е значителна. Останува значителен простор за подобрување на ефикасноста на јавните трошоци за образованието и за подобрување на квалитетот на образованието. *Севкупно*, мерките за подобрување на нивото на квалификуваност продолжуваат. Меѓутоа, поради ниското ниво на образование, потребни се одржливи напори со цел подобрување на расположливиот човечки капитал во земјата.

Расположливоста на капиталот во државата продолжува да биде на релативно ниско ниво и неговиот квалитет е попречен од претходните декади на намалено инвестирање. Ниското ниво на образование и слабата расположливост на капиталот придонесуваат за општо ниско ниво на продуктивност. Одреден дополнителен напредок е постигнат во подобрувањето на транспортната инфраструктура. Бруто инвестиции во фиксен капитал покажаа значително забрзување во втората половина од 2010 година и особено во првото тримесечје од 2011 година. Сепак, нивото на севкупните инвестиции во 2010 и почетокот на 2011 година сè уште се пониски од претходната година. Уделот на странските инвестиции останува на 51% од БДП. Приливите на странски директни инвестиции значително се зголемија во четвртото тримесечје од 2010 година и во првото тримесечје од 2011 година, но беа помали во второто тримесечје. Сепак, интересот на странските инвеститори во земјата се подобрува. Во некои случаи, постојаните спори правни постапки, како оние кои вклучуваат работни дозволи за странски работници, или поделбата на одговорностите помеѓу централната и локалните власти продолжува да биде

пречка за СДИ. Трошењето за зајакнување на економијата базирана на знаење сè уште останува на ниско ниво. Акумулацијата на јавниот основен капитал е попречена од слабите капацитети за спроведување, но исто така и од користењето на средствата за помалку продуктивни намени, како што е забавувањето на главниот град. *Севкупно*, основниот капитал на државата продолжува да е низок. Инфраструктурата е подобрена, но и натаму се потребни поправки и модернизација.

Секторска структура и структура на претпријатија

Нема поголеми промени во областа на реструктурирање на претпријатијата. Мрежните индустрии, како железници, производство и пренос на енергија сè уште, до одреден степен се во државна сопственост. Скорешните измени на Законот за енергетика донесен во пролетта 2011 година, би требало да ја зголеми конкурентноста и транспарентноста во енергетскиот сектор. На пазарите за гас и електрична енергија доминираат многу мал број на снабдувачи, што ја поткопува успешната конкурентност. Во телекомуникацискиот сектор, се зголеми бројот на давателите на услуги, што доведе до помал удел на пазарот на доминантниот оператор за фиксна и мобилна телефонија. Нема значајни структурни промени во транспортниот сектор.

Вниманието на економската активност продолжува да се оддалечува од производство кон услугите, особено во трговијата на мало и, неодамна, исто така кон градежништвото. Производството го зголеми својот удел од 12,4% од БДП во вториот квартал на 2009 година, на 14,4% во четвртиот квартал на 2010 година, а градежништвото се зголеми од 5,6% на 7,8% од БДП. Во исто време, уделот на додадена вредност во земјоделството се намали од 12,8% на 10,9% од БДП. Во однос на вработувањата, земјоделието бележи најголем број вработувања во четвртото тримесечје, зголемувајќи го својот удел од 16,7% на севкупните вработувања на 19,2%, додека уделот на производство во севкупната вработеност падна од 23,9% на 22,5% во второто тримесечје од 2009 година. Зголемувањето на вработувањата во земјоделието и истовременото намалување на продуктивноста во овој сектор укажува на значаен удел на „административни“ работни места, а не на нови капацитети.

Мали и средни претпријатија (МСП) досега се најзначајната група на компании, обезбедувајќи вработување за околу 82% од вработените во приватниот сектор или 56% од вкупната вработеност. Во 2010, во согласност со општото намалување на економската активност, бројот на МСП падна за 8,3%. Ова главно го одразува остриот пад во бројот на микро-претпријатија, додека се зголемува бројот на поголемите МСП. Во однос на вработување, бројот на вработените се зголеми за 1,5% во 2010 година, додека пак, меѓу големите компании, вработувањето се намали на 14%. Расположивоста на финансирањето на МСП од страна на ЕИБ вредно 100 милиони евра го подобрија пристапот до финансиски средства. Покрај тоа, Владата ги субвенционираше каматните трошоци за извозно ориентираните МСП и ги зголеми буџетските распределби за програмите за поддршка на МСП.

Неформалниот сектор е поткрепен со слабостите во даночната и политиката на јавната потрошувачка, како и во спроведување на законите, вклучувајќи ја и борбата против корупцијата и организираниот криминал. Тоа ја намалува даночната основа и успешноста на економските политики.

Општо земено, структурните промени кон разнообразноста и активностите со поголема додадена вредност остануваат ограничени. Конкуренцијата во мрежната индустрија останува ограничена со доминантни постојни снабдувачи. Малите и средните претпријатија се соочуваат со тешкотии во пристапот до капитал и пазари и покрај зголемената поддршка.

Влијание на државата врз конкурентноста

Севкупното ниво на систематска државна интервенција е ограничено. Официјалните податоци укажуваат на релативно ниско ниво на државна помош, што е помалку од 1% од БДП. Сепак, оваа бројка не е споредлива со податоците за државна помош собрани во согласност со

стандардите на ЕУ. Институционалната поставеност за следење на државната помош и прашањата за конкурентност, Комисијата за заштита на конкуренцијата, е воспоставена.

Сепак, постојната расположливост на ресурсите сеуште не е доволна да го покрие целиот опсег на одговорности на агенцијата. Свкупно, влијанието на државата врз конкурентноста остана ограничено.

Економска интеграција со ЕУ

Државата има мала, отворена економија, со вкупна трговија на стоки и услуги подобрена на ниво од 114% од БДП во 2010 година, после рецесијата од 2009 година. Трговската интеграција со ЕУ е подобрена, со околу 63% од вкупниот извоз кој во моментот оди во ЕУ и околу 53% од увозот кој потекнува од ЕУ. Регионот на ЦЕФТА е втор најзначаен трговски регион на државата, кој изнесува околу 24% од извозот и околу 10% од увозот. Извозната структура останува високо концентрирана на ограничен број производи, во кои текстилните производи и облеката учествуваат со околу 17% од вкупниот извоз, а производите од преработено железо со 26% во 2010 година. а на произведените производи од железо со околу 26%. Уделот на СДИ се зголеми на околу 51% од БДП, со Холандија, Словенија и Австрија како најголеми инвеститори. Вкупно, земјите на ЕУ опфаќаат околу 60% од вкупните приливи на СДИ. Швајцарија, Турција и Србија се најзначајните инвеститори кои не припаѓаат на ЕУ. Девизниот курс во однос на еврото остана стабилен во номинални услови. Конкурентноста на цените остана во голема мера непроменета. Свкупно, трговската интеграција со ЕУ добро напредува, но извозот останува концентриран на неколку ценовно чувствителни производи. Конкурентноста на цените во меѓународни рамки остана во голема мера непроменета.

4. СПОСОБНОСТ ДА СЕ ПРЕЗЕМАТ ОБВРСКИТЕ ОД ЧЛЕНСТВОТО

Во овој дел се разгледува способноста на Република Македонија за преземање на обврските од членството- односно *acquis*, како што е изразено преку договорите, секундарното законодавство и политиките на Унијата. Исто така се анализира административниот капацитет на Република Македонија да го спроведе *acquis*. Анализата е структурирана во согласност со листата од 33 поглавја од *acquis*. Во секој сектор, оценката на Комисијата го покрива постигнатиот напредок во текот на периодот за кој се известува и се сумира вкупното ниво на подготвеност на земјата.

4.1. Поглавје 1: Слободно движење на стоки

Одреден напредок може да се забележи во однос на **општите начела**. Од вкупно 42 наведени мерки во рамките на акцискиот план за постигнување усогласеност со членовите 34 до 36 од ТФЕУ, 14- те мерки кои имаа еднаков ефект на квантитативните ограничувања на увозот и извозот веќе се изменети или укинати. Постои јасно одложување на спроведувањето на акцискиот план.

Постои напредок во областа на **хоризонталните мерки**. Стратегија со показатели за спроведувањето на *acquis* за соодветните хоризонтални институции блиску е проследена и спроведена преку годишни планови за работењето на квалитативните инфраструктурни институции.

Во областа на *стандардизацијата*, постигнат е добар напредок. Беа усвоени Европските и меѓународните стандарди во областа на машинството, градежните производи и процеси, хемикалии, храна и електро- технички уреди. Европските стандарди (ЕС) 21,131 се усвоени како национални стандарди, главно со прифаќање. Вкупно 2998 национални стандарди даваат претпоставка за усогласеност со директивите за Нов пристап. Поднесувањето на стандарди на ЕУ и документи поврзани со стандардизација до Европскиот комитет за стандардизација (ЦЕН) и Европскиот комитет за електротехничка стандардизација (ЦЕНЕЛЕК) продолжи, како и повлекувањето на конфликтните стандарди.

Бројот на членови на собранието на Институтот за стандардизација (ИСРМ) се зголеми на 90. Административниот капацитет останува недоволен, особено во поглед на обврската на ИСРМ да

стане полноправен член на ЦЕН/ЦЕНЕЛЕК. ИСРМ потпиша спогодби за соработка со институтите за стандардизација на Франција, Азербејџан и Украина. Владата не распределува доволно средства за членарини во Европските организации за стандардизација, спротивно на Законот за стандардизација. Дефицитот се покрива со скромни приходи од ИСРМ.

По новиот Закон за *акредитација* и препораките на Европската соработка за акредитација (ЕА), Институтот за акредитација (ИАРМ) ја измени својата Повелба и бројни правилници и документи за постапки. ИАРМ моментално има 16 вработени со полно работно време, 16 раководни оценувачи, 64 технички оценувачи и 44 експерти. До 1 септември 2011 година, ИАРМ акредитираше вкупно 76 тела за процена на усогласеноста и повлече 11 акредитации. Повеќето акредитации доделени во 2010 година се однесуваат на лаборатории за испитување и калибрација и тела за инспекција. Оперативниот буџет на ИАРМ за 2011 година се зголеми за 77 % споредено со 2010 година. Значителни ресурси се распределени за набавување на опрема. Мултилатералните спогодби за лабораториите за испитување, лабораториите за калибрација, телата за инспекција и телата за сертифицирање на производи со ЕА сè уште не сепотпишани.

Во поглед на *процентата за усогласеност*, бројот на тела за проценување на усогласеност порасна на вкупно осум. Законот за безбедност беше ревидиран во 2011 година, но сè уште не е усогласен со хоризонталната рамка на *acquis* од 2008 година (т.е. Новата законодавна рамка).

Во областа на *метрологијата*, Министерството за економија утврди осумнаесет нови стандарди за инструменти за мерење и усвои прописи за алкохолните мерачи и алкохолните хидромерачи, како и на суштинските услови за шишињата кои се користат како садови за мерење, со цел да се пренесе соодветното законодавство на ЕУ. Во 2010 година бројот на сертификати за калибрација издадени од страна на Бирото за метрологија (БМ) се зголеми за 35 % споредено со 2009 година. Оперативниот буџет на БМ во 2011 година се зголеми за приближно 59 %, скоро 1,6 милиони евра. Поголем дел од буџетот е распределен за набавка на опрема за лабораториите на БМ. Меѓутоа, опремата во лабораториите не е редовно калибрирана и ниту една не е акредитирана. Планираното зголемување на персоналот не се случи и административниот капацитет остана недоволен.

Во 2010 година, Државниот пазарен инспекторат (ДПИ) спроведе вкупно 331 *истражувачко* дејство. Како резултат на тоа, наметна вкупно 75 корективни мерки и покрена 10 прекршочни постапки. ДПИ ја зголеми ефикасноста на неговите истражувачки дејства на пазарот со изменување на неговите внатрешни оперативни практики. Понатаму, ја подобри својата видливост со стартување на веб-страница и овозможување на електронско поднесување на жалби од граѓаните. Исто така издаде брошури за потрошувачите и бизнисите и „Водич низ ДПИ“. Националната програма за координација и преземање ефективни мерки за истражување на пазарот за 2011- 2012 година беше усвоена во ноември 2010 година, а Меморандум за разбирање и соработка меѓу царинските органи и органи за испитување на пазарот беше потпишан во февруари 2011 година. Членовите на координативното тело за истражување на пазарот беа назначени, и од јануари 2011 година, беа преземени заеднички акции од страна на органите за истражување на пазарот за истражување на одредени производи (на пр. играчки, медицински апарати и телекомуникациска опрема). Меѓутоа, органите за *истражување на пазарот* сè уште имаат ограничени човечки и финансиски капацитети за извршување на опсежни проверки на производите за техничка усогласеност. Напреднати се подготовките во областа на хоризонталните мерки.

Слаб напредок се забележува во областа на **законодавството за производи „Стар пристап“**. Беше донесен нов Закон за хемикалии, но целосно пренесување на законодавството на ЕУ во оваа област треба допрва да се обезбеди преку спроведување на законодавството. Напредуваат подготовките во областа на законодавството за производите од стариот пристап.

Остварен е одреден напредок во областа на **законодавството за производи според „Нов и глобален пристап“**. Правилниците за безбедност на играчки и рекреативно занаетчиство, како и радио опрема и телекомуникациска терминална опрема и подзаконските акти за медицинска опрема влегоа во сила. Нивното усогласување со *acquis* треба допрва да се потврди. Во областа на законодавството за Нов и глобален пристап за производите, земјата е напредната.

Напредок може да се забележи во областа на **процедурални мерки**. Во оваа област земјата е напредната.

Заклучок

Остварен е одреден напредок во областа на слободно движење на стоки, особено во областа на усвојување на ЕН стандардите и оперативните активности на ДПИ. Буџетот за спроведување на сеопфатна стратегија за хоризонтални институции е зголемен. Меѓутоа, рамковното законодавство сè уште не е целосно усогласено со хоризонталното *acquis* во областа на слободно движење на стоки. Институциите задолжени за квалитетна инфраструктура сè уште немаат доволно финансиски средства за развој и финансирање на соработката со нивните релевантни партнери од ЕУ. Допрва треба да се обезбедат полноправно членство и ефикасна размена на податоци со соодветните тела на ЕУ. Општо земено, подготовките во областа на слободно движење на стоки бележат умерен напредок.

4.2. Поглавје 2: Слобода на движење на работници

Не се забележува напредок во областа на **пристапот до пазарот на трудот**. Владата донесе одлука со која се одредува бројот на работни дозволи на 3000, што треба да се издадат на странци во 2011 год. и беа издадени 1146 работни дозволи на странски државјани во првата половина од годината. Законот за државните службеници останува да биде изменет, со цел да се даде на граѓаните на ЕУ пристап до работни места во јавната служба. Започнуваат подготовките во оваа област.

Беше направен одреден напредок во однос на подготовката за учеството на земјата во **ЕУРЕС** (Европските служби за вработување) мрежата. Се имплементира акцискиот план кој ги нагласува мерките и активностите за учество во ЕУРЕС. Административниот капацитет на Агенцијата за вработување беше зајакнат преку вработувањето на уште две лица. Во тек се подготовките во оваа област.

Може да се забележи мал напредок во областа на **координацијата на системите за социјално осигурување**. Се спроведе обука за да се зајакне капацитетот на јавните органи. Стапи во сила договорот со Црна Гора за координација на системите за социјално осигурување. Подготовките во оваа област се умерено напреднати.

Постои мал напредок во областа на **Европската картичка за здравствено осигурување (ЕКЗО)**. Договорот со Белгија за употребата на ЕКЗО влезе во сила во јули 2011 год. Подготовките во оваа област се во рана фаза.

Заклучок

Постои мал напредок во областа на слобода на движење на работници. Усогласувањето со *acquis*-то е во рана фаза.

4.3. Поглавје 3: Право на основање и слобода на давање услуги

Може да се забележи напредок во областа на **правото на основање**. Донесено е законодавство за спроведување со цел да се поедностават постапките за давање одобренија. Направени се напори за елиминација на непотребните формалности и административните бариери. Овозможено е електронско поднесување на барања за основање. Лиценцниот режим според изменетиот Закон за градење сè уште не е усогласен со *acquis*.

Во поглед на директивите за услуги кои имаат влијание на основањето и на прекуграничните услуги, Законот за туризам е изменет за да се овозможи автоматско лиценцирање; меѓутоа, условите за лиценцирање на туристички водичи остануваат како такви. Акцискиот план за усогласување со директивата за услуги е ажуриран, а неговото спроведување е во тек. Хоризонталниот закон за транспонирање на директивата за услуги сè уште не е донесен и

„Едношалтерскиот систем“ сè уште не е одреден. Координацијата помеѓу надлежните органи под раководство на Министерството за економија е подобрена. Локалните и судските власти сè уште не се дел од процесот на координација што има за цел да ги зголеми познавањата од Европската судска пракса за релевантните услуги.

Постигнат е одреден напредок во областа на **слободата за обезбедување на прекугранични услуги**. Законот за трговија е изменет за да се усогласи со директивата за услуги. Законот за катастар на недвижности е изменет, со отстранување на условите за реципроцитет и национална припадност, а притоа обезбедени се прекугранични услуги. Странските оператори треба да обезбедат подружница или филијала со цел да обезбедат услуги во земјата, што не е во согласност со *acquis*. Не постои општа правна законска одредба во сила што овозможува прекугранично обезбедување на услуги. Иако условите за реципроцитет за правни лица од ЕУ се отстранети, условот за национална припадност сè уште е присутен во неколку услужни сектори, вклучително во ветеринарството, приватното образование, туризмот и регулираните професии. Постои зголемена свест за обврските што произлегуваат од *acquis*. Меѓутоа, административниот капацитет на различните надлежни органи останува незадоволителен. Во областа на прекуграничните услуги се започнува со подготовки.

Може да се забележи важен напредок во областа на **поштенските услуги**. На 6 декември 2010 година донесен е нов Закон за поштенски услуги, а степенот на усогласеност со поштенското *acquis* е значително напреднат. Потребна е понатамошна работа, особено на дополнително отварање на пазарот; период на назначување; финансирање на нето трошоци на обврската за општа услуга. Покрај донесеното примарно законодавство, Агенцијата за пошти продолжи со донесување на релевантно законодавство што треба да се спроведе. Поштенскиот пазар доживува раст, а се јавуваат многу оператори што сега се активни на пазарот. Сепак, исто така, важно е да се зајакне надзорот на пазарот со цел да се спречи заобиколување на одредени постоечки законски барања. До 2015 година се очекува целосна либерализација на поштенските услуги. Именуваниот давател на општи поштенски услуги што држи монопол на услуги под 50 грама го подобри работењето, но потребно е дополнително подобрување на услугите. Започнати се подготовки за приватизација на делот на именуваниот давател на општи поштенски услуги кој во моментов е во целосна сопственост на државата. Агенцијата за пошти како национално регулаторно тело располага со доволно вработени и е самофинансирана. Регулаторот ги подобрува капацитетите за надзор на давањето на општи поштенски услуги и во тој контекст, исто така, наметна регулаторно-правни лекови. Тој утврдува постапки за разрешување на спорови и ги зголемува сопствените капацитети за да ги спроведе одлуките. Соработката со надлежниот орган е на задоволително ниво. Капацитетот за креирање на политики на Министерството за транспорт и врски во полето на поштенските услуги останува слаб. Во областа на поштенските услуги земјата е на добар пат. Забележан е напредок во областа на **заемно признавање на професионални квалификации**. Донесен е Закон за признавање на професионални квалификации кој разликува професионални и академски квалификации. Сепак, законот не е целосно усогласен со директивата за признавање на професионални квалификации, особено во однос на привремена мобилност. Покрај ова, условите во однос на националност, јазик и реципроцитет остануваат во законодавството со кое се регулираат различни професии. Се применува Акцискиот план за надградување на системот за заемно признавање. Сè уште не е формирана координативна група меѓу надлежните органи. Сè уште не е назначен национален координатор на надлежните органи и институциите одговорни за признавање на професионални квалификации како што се бара со директивата за професионални квалификации. Допрва треба да се постигне усогласување со директивите за адвокатура и и *acquis* за трговски агенти и токсични производи.

Заклучок

Во областа на правото на основање и слобода на давање услуги, земјата е на добар пат, особено во областа на поштенските услуги. Нивото на координација меѓу разни надлежните органи одговорни за одобрување на прекугранични услуги забележува напредок. Во областа на заемното признавање на професионалните квалификации, земјата се наоѓа во рана фаза. Општо земено, подготовките во областа на право на основање и слобода на давање услуги се во рана

фаза.

4.4. Поглавје 4: Слободно движење на капитал

Земјата веќе ги исполни барањата од првата фаза на Спогодбата за стабилизација и асоцијација (ССА) во 2008 година во областа на **движење на капитал и исплати**. Понатамошната либерализација е условена од преминот во втората фаза од ССА во очекување на одлука од Советот. Напредокот е ограничен на попуштање на одредени забрани за постојани жители во поглед на портфолио инвестиции на странски пазари; меѓутоа, сите забрани остануваат. Забраните за готовински износи што може да се пренесат преку граничните премини и износите на трансфери што може да ги изнесат лица што не се постојани жители преку нивни локални и странски девизни сметки не се во согласност со *acquis*. На граѓаните на ЕУ не им е дозволено да купуваат земјоделско земјиште. Ова претставува ефективна пречка за слободното движење на капиталот. Странските инвестиции не се во чекор со соседните економии. Мора да се спроведе модернизација на инфраструктурата. Законските одредби за спречување на домашните државјани да купуваат странски хартии од вредност со отворање на сметки во странски банки или купување на недвижен имот во странство остануваат во сила. Подготовките во областа на движењето на капиталот и исплатите се умерено напреднати.

Нема напредок во областа на системите за исплата. Отпочнати се подготовките за транспонирање на директивата за платежни услуги. Повеќето од наплатите за прекугранични трансакции на електронска исплата сè уште се диспропорционални со оние домашните трансакции на електронска наплата. Во областа на платежните системи, земјата делумно ги исполнува своите цели.

Може да се забележи одреден напредок во **борбата против перење на пари**. Управата за спречување на перење на пари и финансирање на тероризам (УСППФТ) и Централната банка издадоа дополнителни закони за спроведување во однос на спречување на перење пари и финансирање на тероризам. Известувањата од финансиските институции за сите трансакции над 15,000 евра и од Царинската управа за трансфер на готовина над 10,000 евра сега се изведуваат автоматски преку обезбеден канал. УСППФТ започна со проверки во институциите за известување (преку 54 правни лица во 2010 година), издаде прекршочни финансиски казни и спроведе привремено заплenuвање на имот. Подобрена е соработката со истражните и судските органи и со странските единици за финансиско разузнавање, членки на групацијата Егмонт. (Сепак, во 2010 година бројот на извештаи за сомнителни трансакции падна за дополнителни 15%, половината од нив беа испратени од банки. УСППФТ испрати 28 извештаи и 140 известувања до истражните и судските органи. Создадена е статистичка база на податоци за бројот на судски процеси и пресуди за перење пари (*види поглавје 24-правда, слобода и безбедност*). Гледано во целост, подготовките во областа на борбата против перење пари се умерено напреднати.

Заклучок

Напредокот во областа на слободно движење на капитал беше нееднаков и фокусиран на примена во областа на борбата против перењето пари и финансирањето на тероризмот. Сè уште постојат ограничувања за краткорочни портфолио инвестиции и за прекуграничен трансфер на наплати. Постојат планови за понатамошна либерализација на движењето на капитал и наплати по преминот во втора фаза на ССА. Подготовките во областа на слободното движење на капитал се на добар пат.

4.5. Поглавје 5: Јавни набавки

Постигнат е напредок во однос на општите начела. Одделението одговорно за концесии во Министерството за економија ја подобри својата соработка со други институции кои се вклучени во системот за јавните набавки. Бирото за јавни набавки (БЈН) основа посебно ИТ и

сметководствено одделение. БЈН го координира и надгледува спроведувањето на стратегијата за развој на системот за јавни набавки за периодот 2010-2012 година. Во 2010 година 354 претставници и од договорните органи и економските оператори беа обучени во центарот за обука на Бирото за јавни набавки. Конфликтот на интереси, етиката и антикорупцијата во јавните набавки станаа посебен модул на обука во годишната програма за обука. Продолжи соработката на БЈН со Државниот завод за ревизија (ДЗР), Државната комисија за спречување на корупција (ДКСК) и Комисијата за заштита на конкуренцијата (КЗК). Сепак треба да се зајакне судската статистика за јавни набавки поврзана со судските предмети. Продолжува трендот на поништувања и неуспешни тендерски постапки. Капацитетот на одделението кое е одговорно за концесии во Министерството за економија останува недоволен за справување со големи проекти. Треба да се зајакне координацијата со други државни тела во областа на јавните приватни партнерства. Во врска со општите начела, земјата генерално е на добар пат.

Постигнат е одреден напредок во врска со транспарентноста во доделувањето на јавни договори. Горната граница за задолжителните е-набавки беше подигната од 30% од вкупната проценета вредност на сите јавни договори до 70 %. Во 2010 година 693 договорни органи и економски оператори добија специјализирана обука за користење на интегриран електронски систем за јавни набавки. Правилникот за користење на овој систем беше изменет за да се дефинира критериумот за економски најповолната понуда. Центарот за поддршка на корисници стана оперативен. Канцеларијата на јавниот обвинител поднесе кривични пријави против градоначалниците и директорите на здравствените установи за кршење на Законот за јавни набавки. Сепак, некои од договорите за работа од проектот „Скопје 2014“ беа изменети во однос на критериумите кои преовладуваа во периодот на нивното доделување со зголемување на договорените суми и зголемување на обемот на работите. ДКСК потврди дека државните фондови често се злоупотребуваат за јавни кампањи и потрошениот материјал бил испорачуван додека соодветниот тендер сè уште бил во тек. Во врска со доделувањето на јавни договори, земјата е умерено напредната.

Може да се забележи напредок во врска со системот за правни лекови. Околу 12% од сите тендери кои започна во 2010 година беа предмет на жалби. Државната комисија за жалби (ДКЖ) во 2010 година го одржа нивото на решени случаи на околу 95%. Веб страната на ДКЖ редовно се ажурира и со добиените случаи и со преземените соодветни одлуки. Законот за јавни набавки беше изменет за да обезбеди навремено спроведување во случај на жалба на одлуките на ДКЖ. Бројот на вработените се зголеми на 12, но ДКЖ останува со сериозно недоволен буџет и кадар. Целосното усогласување со изменетата Директива на ЕУ за правни лекови сè уште треба да се постигне. Во врска со системот за правни лекови, земјата е умерено напредната.

Заклучок

Постигнат е напредок во областа на јавните набавки. Законодавството за концесии и други јавни приватни партнерства допрва треба да се усогласи со *acquis*. Постапките за јавни набавки се направени повеќе транспарентни и спроведувањето е засилено, но административниот капацитет на договорните органи сè уште е слаб. Правната средина за спроведување на правните лекови е подобрена. Административниот капацитет во областа на правните лекови и концесии останува слаб. Општо земено, подготовките во областа на јавните набавки се добро напреднати.

4.6. Поглавје 6: Право на трговски друштва

Може да се забележи добар напредок во областа на **правото на трговски друштва**. Законот за трговски друштва е изменет со цел да се усогласи со законските директиви во однос на условите за обелоденување за одредени видови трговски друштва; во однос на остварување на одредени права на акционери во котирали друштва; во однос на прекугранични спојувања на друштва со ограничена одговорност и во однос на консолидирани биланси на друштва со ограничена одговорност. Законот за едношалтерски систем е изменет со цел да се воведат електронска регистрација на друштва; усогласувањето со *acquis* останува да биде потврдено. Усогласувањето

со десеттата директива на Законот за трговски друштва за прекугранични спојувања е значајно, но допрва треба да се постигне транспонирање на член 16 за учество на вработените. Во областа на правото на трговски друштва, земјата останува на добар пат.

Постигнат е мал напредок во областа на **корпоративното сметководство**. Донесен е Правилник за формата и содржината на годишните сметки. Допрва треба да се постигне целосна усогласеност со седмата директива на Законот за трговски друштва, вклучително и условите за подготовка на консолидирани сметки. Сè уште не е донесен Законот за јавен надзор во областа на сметководството.

Може да се забележи добар напредок во однос на **ревизијата**. Донесен е нов Закон за ревизија со цел делумно усогласување со директивата за законски ревизии на годишни и консолидирани сметки. Законот овозможува основање на тело за јавен надзор кое треба да ја надгледува и промовира ревизија. Советот за ревизија и надзор е во процес на основање како независно регулаторно тело. Институтот на овластени ревизори (ИОР) врши прегледи на контролата на квалитетот и стана здружен член на Меѓународната федерација на сметководители (МФС). ИОР сега има статус на правно лице; сепак, функционира со недоволен број на вработени. Квалификациите на овластените ревизори здобиени во странство допрва треба да се признаат. Земено во целост, во областа на корпоративното сметководство и ревизија земјата е умерено напредната.

Заклучок

Постигнат е добар напредок во областа на правото на трговски друштва. Законот за трговски друштва е изменет и дополнет за понатамошно усогласување со *acquis*. Основани се систем за контрола на квалитет и тело за јавен надзор; сепак, правната рамка во областа на ревизијата останува делумно усогласена со *acquis*. Институтот за овластени ревизори сега е здружен член на Меѓународната федерација на сметководители, но административниот капацитет останува слаб. Квалификациите здобиени во странство допрва треба да се признаат. Општо земено, подготовките во областа на правото на трговски друштва делумно ги исполнуваат целите.

4.7. Поглавје 7: Право на интелектуална сопственост

Се забележува одреден напредок во областа на **авторските и сродните права** Законот за авторските и сродните права ја подобри рамката за лиценцирање на здруженијата за управување со колективните права (ЗУКП) и постави краен рок до септември 2011 година за обновување на старите лиценци. Останува да се потврди усогласувањето на законот со *acquis* на ЕУ. Сепак, ЗУКМ остануваат неактивни и/или допрва треба да ги добијат лиценците во рамките на новиот Закон за авторски права. Административниот капацитет на одделението кое е одговорно за авторските права во Министерството за култура останува слаб. Земјата има направено умерен напредок во областа на авторските и сродните права

Добар напредок е забележан во областа на правата на **индустриска сопственост**. Законот за индустриска сопственост беше изменет заради подобра заштита на географските називи на земјоделските производи и за зголемување на надлежностите на Државниот пазарен инспекторат (ДПИ) при заплenuвање фалсификувани предмети. Понатаму, беше усвоен Законот за ратификација на Лисабонскиот договор за Заштита на ознаките за потекло и нивната меѓународна регистрација. Државниот завод за индустриска сопственост (ДЗИС) потпиша акциски план за периодот 2010-2012 година за соработка со Европската патентна организација. Некои членови на персоналот за управување на ДЗИС поднесоа оставка; меѓутоа вкупната бројка од 33 вработени е доволна. Продолжуваат активностите за подигање на свеста за правата на интелектуална сопственост (ПИС). Според програмата ТЕМПУС, Центарот за образование за интелектуална сопственост ги отвори првите специјализирани постдипломски студии за интелектуална сопственост почнувајќи од 2010-2011 академска година. Како дел од наставната програма за континуирана обука на Академијата за обука на судии и јавни обвинители, во 2010 година, 405 членови на судството беа обучени за правата на интелектуална сопственост. Земјата бележи значителен напредок во областа на правата на индустриска сопственост.

Забележан е одреден напредок во поглед на **спроведувањето**. Координативното тело за интелектуална сопственост (КТИС) во 2010 година презеде 23 координирани акции низ целата земја за борба против пиратеријата и фалсификувањето. КТИС продолжи да запленува фалсификувана стока, главно аудио/видео ЦД-а, облека, цигари и алкохол, но исто така и играчки, софтвер и опрема за емитување. Соработката со Агенцијата за управување со конфискуван имот продолжи и околу 180,000 стоки кои беа предмет на судска одлука беа јавно уништени во 2010 година. Поделбата на надлежностите меѓу институциите за спроведување на законот (ДПИ, Царинската управа и Министерството за внатрешни работи) останува нејасна. Запленувањето на фалсификувани фармацевтски производи започна во соработка со Бирото за лекови, но свеста на потрошувачите за нивните здравствени ризици и закани по нивната безбедност останува ограничена. Бројот на прекршочни, граѓански и кривични постапки се зголеми; во 2010 година беа завршени само 91 од 152 случаи со кои се занимавале специјализираните одделенија за ПИС од 13-те основни судови. 34 парични казни помеѓу 200 € и 1600 € беа изречени на правни лица, а 10 лица беа осудени на казна затвор од 6 месеци. Сепак, фалсификуваните производи продолжува да се продаваат на привремени тезги по улиците, пазарите и продавниците. Трговијата со фалсификувани лекови и лажни производи преку интернет не е предмет на кривично гонење. Сè уште нема веродостојна евиденција за спроведување. Допрва треба да се развива методологијата за собирање на статистички податоци. Допрва треба да се воспостави систем за размена на податоци помеѓу институциите за спроведување на законите. Каналите за фалсификување и понатаму се тешки за откривање и малку се прави за решавање на проблемот со „пирамидата за фалсификување“. Потребно е централно тело со цел да ги собере различните институции и органи кои се вклучени во спроведувањето на поврзаните активности и целосно да ја процени моменталната состојба и да развие национална стратегија и акциски план.

Заклучок

Постигнат е одреден напредок во поглед на правната рамка за ПИС. Рамката за лиценцирање на здруженијата за управување со колективните права е подобрена. Зголемени се овластувањата на Државниот пазарен инспекторат при запленување на фалсификувани предмети. Институциите за применување на законите продолжуваат да соработуваат, но нивната соодветна одговорност во однос на применувањето на правата на интелектуална сопственост остануваат нејасни. Иако активностите на (КТИС/Координативно тело за интелектуална сопственост) продолжуваат на редовна основа, фалсификувањето и пиратеријата остануваат широко распространети. Евиденцијата за следење на истрагите, кривичното гонење и судските постапки за пиратеријата и фалсификувањето не е задоволителна. Фалсификувањето и пиратеријата не се третираат како аспект на организираниот криминал. Нивото на свеста кај јавноста за правата на интелектуална сопственост е сè уште на ниско ниво. Општо земено, подготовките во областа на Законот за интелектуална сопственост напредуваат.

4.8. Поглавје 8: Политика на конкуренција

Постигнат е добар напредок во областа на **антитрустовите, вклучително и спојувањата**. Новиот закон за заштита на конкуренцијата влезе во сила во ноември 2010 година. Тој ги зајакнува надлежностите за спроведување што ги поседува Комисијата за заштита на конкуренцијата (КЗК) во областа на антитрустови со воведување на мерки на попустливост, а ја отстранува и клаузулата за суспензија за санкции според административните одлуки. Сепак, во случај на прекршочни постапки, клаузулата за суспензија може да го одложи спроведувањето на одлуките на КЗК.

Бројот на вработените во КЗК што работат во областа на антитруст и спојувања е зголемен за еден, но сè уште е недоволен. Евиденцијата за примена останува на ниско ниво во областа на картелите. Генералниот буџет на КЗК за 2011 година забележа благ пад во споредба со минатата година и останува несоодветен. Судиите во Управниот суд што работат на случаи со конкуренција поминаа одредени обуки за антитруст и спојувања. Земено во целост, подготовките

во областа на антитруст, вклучително и спојувањата се во напредна фаза.

Процентот на одлуки на КЗК прифатени од Управниот суд е зголемен. Во споредба со 2010 година, евиденцијата за примена е зголемена во областа на спојувањата, но останува на ниско ниво во областа на картели. Од октомври 2010 година, КЗК донесе една одлука за забранета спогодба, четири одлуки во случаи на злоупотреба на доминантна позиција и четиринаесет одлуки за спојувања.

Забележан е одреден напредок во областа на **државната помош**. Донесен е нов Закон за државна помош. Со него се овозможуваат поедноставни административни постапки пред КЗК. Бројот на вработените што работат во областа на државната помош е доволен. Бројот на одлуки донесени од страна на КЗК во областа на државна помош е зголемен - од октомври 2010 година таа има донесено шест одлуки. Сепак, квалитетот на одлуките особено во однос на прашањето за квалификација на помошта треба да се подобри. Давателите на државна помош организираа активности за подигање на свеста, особено за одредбите од новиот закон. Бројот на институциите што поднесуваат извештаи се зголеми, особено меѓу големите даватели на помош. Сепак, кај одредени институции сè уште постои колебање за известување за помош до КЗК.

Забележан е мал напредок во областа на либерализација на пазарот. Последните измени на Законот за енергетика, донесени пролетта 2011 година, доведоа до зголемување на конкуренцијата и транспарентност во секторот за електрична енергија. Во енергетскиот сектор, повеќето од резервите на јаглен (лигнит) сè уште се управувани од страна на компанијата за производство на електрична енергија и сè уште не постои јасно правно и финансиско разграничување помеѓу активностите за ископување на лигнит и работењето на термо-централите. На пазарите на гас и електрична енергија доминираат поединечни снабдувачи кои ја поткопуваат ефективната конкуренција.

Заклучок

Забележан е одреден напредок во областа на конкуренцијата. Во областа на спојувањата и државната помош, евиденцијата за примена е подобрена во квантитет, но останува ниска во областа на картели. Квалитетот на одлуките во областа на државна помош треба дополнително да се подобри. КЗК не располага со соодветни буџетски средства. Бројот на вработени е доволен за да ја опфати материјата на државна помош, но не е доволен во областа на антитруст и спојувања. Општо земено, подготовките во областа на политиката на конкуренција бележат умерен напредок.

4.9. Поглавје 9: Финансиски услуги

Постигнат е добар напредок во областа на **банките и финансиските конгломерати**. Беше донесен Закон за фонд за осигурување на депозити, зголемувајќи го износот на осигурени депозити. Целосно ќе се применува до периодот на пристапување. Законот за финансиски друштва кој ги регулира небанкарските кредитни институции исто така беше усвоен.

Подготовката на законодавството во областа на банките и финансиските конгломерати има постигнато добар напредок. Меѓутоа, потребни се понатамошни напори, со цел да се следи последниот регулаторен развој на меѓународно ниво. Понатаму, финансиското посредништво се попречува со слабата конкуренција во секторот и високо отфрлање на ризик во банкарскиот сектор.

Воведено е ново законодавство кое бара банките и финансиските институции да им обезбедат на потрошувачите целосни информации за нивните производи и услуги. Меѓутоа, спроведувањето на ова законодавство останува предизвик и заштитата на потрошувачите не е соодветно разгледана.

Централната банка, *Народна банка на Република Македонија* (НБРМ), покрена неколку делови за спроведување на законодавството за управување со кредитниот и оперативниот ризик и управување на банките во стечај. Соработката продолжи со органите за надзор на оние земји

чи банки ги поседуваат некои од најголемите банки во земјата. Капацитетот на НБРМ за соодветно спроведување и ставање во сила на прописите е задоволителен. Рамката Базел II за ризичен надзор се применува постепено: столбовите 2 и 3 целосно се применети. Меѓутоа, столбот 1, основниот за Базел II, ќе се применува од јануари 2012 година. Транспонирањето на Директивата за соодветност на капиталот за инвестициските фондови и кредитните институции не е завршено.

Добар, но нееднаков напредок може да се забележи во областа на **осигурувањето и професионалните пензии**. Законот за надзор на осигурувањето беше изменет со цел да се усогласи со Законот за спречување на перење на пари и Кривичниот закон. Дел од *acquis* според директивата за солвентност I, вклучувајќи го и *acquis* за ризичен надзор и условите за надворешно известување беа транспонирани; треба да се потврди усогласеноста. Подобрени се резултатите од спроведувањето на Агенцијата за супервизија на осигурувањето (АСО), таа сега врши и внатрешна и надворешна супервизија. Капацитетот на АСО и нејзината соработка со супервизорните органи на осигурителните компании кои имаат локални филијали е соодветен. Странските осигурителни компании реосигуруваат најголем дел од ризикот преземен од страна на локалните филијали, особено оние кои се однесуваат на поголемите клиенти. Гарантниот фонд за инсолвентност на осигурителите сега е доволен; потребните капитал и маргини на солвентност се над потребните нивоа. Меѓутоа, нема резултати за борба против повредите извршени од страна на неосигурани возачи. Законодавството за спроведување на Законот за возила, со кое се регулира регистрација и осигурување, ќе се применува од 1 јануари 2012 година. Одредбите од Законот за задолжително осигурување во сообраќајот, со кој се овластува Министерството за финансии да ги одредува премиите за осигурување на моторни возила, претставуваат ефективна бариера за конкуренција помеѓу осигурителните компании, и истите сè уште не се отстранети.

Законот за капитално финансирано пензиско осигурување беше изменет со цел да се намалат санкциите. Дополнително законодавство за спроведување на Законот за капитално финансирано пензиско осигурување беше објавено од страна на Агенцијата за супервизија на капитално финансирано пензиско осигурување (МАПАС). МАПАС ги започна подготовките за воведување на ризичен надзор. Новите регулативи ќе се моделираат според најдобрата пракса на Меѓународната организација на пензиска супервизија; меѓутоа, тие не се поврзани со Базелските стандарди. Пензиската шема на земјата, која се заснова на дефинирани придонеси, се разликува од моделот кој се применува во повеќето земји на ЕУ; според тоа соодветното *acquis* на ЕУ за супервизија на институциите за одредбите за професионална пензија не може да се применува. Пензиските фондови сега можат да инвестираат мал дел од нивното портфолио во капитал на акции и локални обврзници, со цел да се стимулираат МСП и локалниот развој. Ограничувањето на инвестирањето во странски обврзници продолжува, што е спротивно на начелата на законодавството на ЕУ. Меѓутоа, границата беше намалена на 50 % (30 % во 2010 година). Финансиската независност на МАПАС не е целосно обезбедена и покрај одделувањето на буџетот на МАПАС од Министерството за финансии, кое сè уште дава претходно одобрение за управување со средствата на МАПАС. Не се бара претходно искуство поврзано со финансиската супервизија или пазарот на капитал за именување на раководство на МАПАС. Целокупниот административен капацитет е слаб, и изложен на излевање на искусен кадар. МАПАС има ограничено влијание над институциите на кои врши супервизија. Во областа на осигурувањето и на професионалните пензии, земјата делумно ги исполнува своите цели.

Постигнат е напредок во областа на **финансиската пазарна инфраструктура**. Комитетот за финансиска стабилност и Комитетот за супервизија на финансиските услуги се состануваат редовно. Беше донесен нов Закон за лизинг, кој воведува помек стандарди за супервизија. Во областа на финансиската пазарна инфраструктура, земјата има постигнато умерен напредок.

Постигнат е напредок во областа на **пазарите на хартии од вредност и инвестициските услуги**. Повеќето сегашни директиви за злоупотреба на пазарот, пазарите на финансиски инструменти, шемите за инвеститорски компензации, транспарентност и проспекти, веќе се транспонирани; изедначувањето треба да се потврди. Треба да се преземат понатамошни чекори за да се постигне усогласеност со Директивата бр. 2007/16 и останатиот развој на законодавството на ЕУ во однос на преземањата за колективни инвестиции во хартии од

вредност за тргување (пакет UCTIS IV). Понатаму, зачестеноста со која супервизиските прописи се изменуваат го отежнува спроведувањето на преземањата од страна на пазарот на капитал. Според административниот развој, Собранието избра четворица нови членови и го реизбра претседателот на регулаторот, Комисијата за хартии од вредност (КХВ); сите тие ќе бидат вработени со полно работно време во КХВ. Понатаму, преземени се чекори за одделување на надлежностите на Централната банка и КХВ во областа на лиценцирање и супервизија на тргувањето со хартии од вредност, додека соработката на КХВ со другите домашни органи беше зајакната. Информатичкиот систем на КХВ беше надграден и сега е соодветен. Меѓутоа, бројот на кадар во КХВ сè уште не е доволен. На меѓународно ниво, КХВ има потпишано Меморандум за разбирање со Меѓународната организација на комисији за хартии од вредност.

Заклучок

Постигнат е општо добар напредок во областа на банкарството, осигурувањето и пазарите на хартии од вредност и инвестициските услуги. Донесени се законите за фондовите за осигурување депозити и финансиски услуги на далечина, постепено се применува Базел II договорот за ризичен надзор и се подобруваат подготовките за останатото законодавство во областа на банките и финансиските конгломерати. Агенцијата за осигурителна супервизија почна со извршување на внатрешна и надворешна супервизија. Воведено е ново законодавство со кое се регулираат другите финансиски услуги, како што се земени лизинг и небанкарски финансиски компании и преземени се чекори за одвојување на надлежностите на Централната банка и КХВ во областа на лиценцирање и супервизија на тргувањето со хартии од вредност. Меѓутоа, треба да се потврди усогласувањето за дел од новото транспонирано законодавство. Независноста и капацитетот за примена на МАПАС треба да се разреши. Неодамнешниот развој во законодавството на ЕУ треба да се земе предвид. Општо земено, во областа на финансиските услуги, усогласувањето со *acquis* е на добар пат.

4.10. Поглавје 10: Информатичко општество и медиуми

Забележан е добар напредок во областа на **електронските комуникации и информатички технологии**. Регулаторот донесе законодавство за спроведување насочено кон подобрување на конкурентните услови и го воведо поголемиот дел од клучните конкурентни мерки на заштита. Со спроведувањето на обврските во поглед на сметководството на трошоци би се осигурило дека операторите следат праведни, објективни и транспарентни критериуми при распределба на трошоците по услуги. Регулаторот ги обврза операторите да обезбедат поголема заштита на правата на потрошувачите преку донесување на правила за правата на потрошувачите со тоа што се обврзуваат обезбедувачите на услуги да ги објават сите услови за пристап, вреднување и тарифи. Се воведо мобилен виртуелен мрежен оператор и се започнаа постапки за регулација на следната генерација на пристапни мрежи. Регулаторот направи анализа на сите релевантни пазари за електронски комуникации и постигна напредок во воведување на регулаторни средства. Релевантните пазари кои се доволно конкурентни веќе не подлежат на *ex-ante* регулација. Високите такси кои ги наплаќа регулаторот на операторите кои го надминуваат нивото неопходно за покривање на управните трошоци го ставаат под знак прашалник непрофитниот карактер на регулаторот и може да претставуваат бариера за влез на пазарот, што е во спротивност со *acquis*-то. Регулаторот назначи нов директор; сепак процесот на назначување покренува грижи за можна политизација. Нивото на соработка со органот за конкуренција се подобри бидејќи се започна со координација на *ex-ante* мерките наметнати од регулаторот со *ex-post* мерките на органот за конкуренција. Се назначи универзален обезбедувач на услуги. Се оствари напредок во подготовките за воведување на бројот за итни случаи 112. Управниот капацитет во рамки на надлежното министерство допрва треба да се зајакне. Забележан е напредок во областа на електронските комуникации и информатички технологии.

Забележан е напредок во областа „Услуги на информатичко општество“ под надлежност на Министерството за информатичко општество и администрација, особено во полето на јавни услуги достапни на интернет. Се донесоа измени на Законот за електронска трговија насочени

кон завршување на усогласувањето во ова поле, особено преку утврдување на национална контактна точка која допрва треба да започне со функционирање. Се донесе стратегија за е-вклучување. Купувањето преку интернет останува на ниско ниво. Нов „праг“ за интернет трговија со висока царинска тарифа не е во согласност со тековната стратегија за унапредување на дигиталната економија. Останува да се утврди национална точка за размена на интернет сообраќај. Остварен е напредок во земјата во областа „Услуги на информатичко општество“.

Забележан е одреден напредок во областа на **аудиовизуелна политика**. Се измени Законот за радиодифузна дејност, со кој на Управата за јавни приходи и се даде должноста на собирање на радиодифузната такса во име на јавниот радиодифузен сервис. Бројот на членови во Советот за радиодифузија се зголеми од 9 на 15. Се зголемија активностите на Советот за радиодифузија во поглед на мониторинг на пазарот, но и понатаму остануваат недоволни. Се интензивира соработката со органот за конкуренција, меѓутоа законот за авторски права и за сопственост на медиуми како и за концентрација на медиумската сопственост сè уште не се спроведуваат во целост. Пиратеријата е распространета, особено во кабелските ТВ мрежи. Допрва треба да се обезбеди одржливо финансирање на јавниот радиодифузен сервис и Советот за радиодифузија. Јавниот радиодифузен сервис моментално не ја исполнува својата законска улога на обезбедување информативни, образовни и забавни програми. Се започна процесот за донесување на нов Закон за електронски медиуми насочен кон усогласување со Директивата за аудиовизуелни медиумски услуги. Започнаа подготовките за воведување на услуги за мобилна телевизија и втора генерација на дигитална телевизија. Владата донесе акциски план за премин на дигитална телевизија и за користење на дигиталната дивиденда; сепак, преминот се одложи за 2013 година, со што се спречија инвестиции на пазарот. Користењето на парите на операторот заради дигитализација на јавниот радиодифузен сервис не е во согласност со најдобрите европски практики. Наметнувањето во слободата на медиумите го спречија непрекинатото функционирање на медиумите без политичко мешање. Наметнати се големи казни за клеветење на јавни личности, што е во спротивност со европската судска пракса. Во полето на аудиовизуелна политика земјата мора да ги засили напорите за усогласување со *acquis*-то.

Заклучок

Постои напредок во полето на електронските комуникации и услуги на информатичкото општество. Напредува усогласувањето со *acquis*-то на ЕУ и се вовеле најголемиот дел од клучните конкурентни мерки на заштита. Напредува приближувањето на земјата кон активностите предвидени со Дигиталната агенда на Европа. Може да се забележи одреден напредок во областа на аудиовизуелна политика, вклучувајќи акциски план за целосен премин на дигитално емитување и користење на дигиталната дивиденда. Сепак, на ова поле, земјата само делумно ги исполнува барањата на ЕУ. Неопходни се понатамошни напори во поглед на капацитетот на Советот за радиодифузија чија способност за ефективно следење на пазарот и понатаму останува несоодветна. Јавниот радиодифузен сервис не успева да ја исполни својата законска улога.

4.11. Поглавје 11: Земјоделство и рурален развој

Постигнат е **хоризонтален** напредок. Донесено е законодавство за спроведување во областа на политиката за поддршка на земјоделскиот и руралниот развој, што ги вклучува директните исплати и мерките за пазарна поддршка. За 2011 година доделени се вкупно 101 милион евра за шемите за директна поддршка; ова вклучува исплати за површина и број на грла, исплати на премии за стратешки значајни производи и исплати врз нестокова основа. Институционалниот капацитет и понатаму останува проблем, со ограничувања во распределбите на буџетот во 2011 година за платите на јавните службеници во секторот, што е усложнето со нерамномерниот напредок во пополнувањето на празните работни места.

Може да се забележи добар напредок кон воспоставувањето на интегриран административен и контролен систем (ИАКС). Системот за идентификација на земјишни парцели (СИЗП) е во напредната развојна фаза; регистрирањето на земјоделците е во тек. Катастарот за недвижности

во моментов покрива 99 % од површината на земјата. Регистарот на фарми, кој како поткрепа има и автоматизиран систем за информатичка технологија, е целосно функционален и се користи за надзор на националните шеми за поддршка во 2011 година. Меѓутоа, капацитетот на интернетот и серверите е ограничен, особено во моменти на голема оптовареност. Компатибилноста на податочните регистри забележува напредок, но сè уште не е целосно достигната. Институционалниот капацитет за управување и одржување на функционален ИАКС е недоволен.

Забележан е одреден напредок во подобрувањето на капацитетот на платежната агенција (Агенцијата за финансиска поддршка на земјоделството и руралниот развој – АФПЗРР). Опсегот на одговорностите на вработените во АФПЗРР е обемен и ги опфаќа националните шеми за поддршка, како и постојните и планираните дополнителни мерки на Инструментот за претпристапна помош за рурален развој (ИПАРД) во рамките на V компонента. Меѓутоа, и покрај високото ниво на мотивација и обука, нивниот број е недоволен. Подготовките за спроведување на Европскиот гарантен фонд за земјоделство (ЕГФЗ) (директни исплати) се започнати со воведување на соодветни закони за спроведување. Забележан е ограничен напредок во развојот на одржлив и ефикасен информациски систем во земјоделството. Активностите на пилот мрежата за сметководствени податоци на фарми (ФАДН) продолжуваат. Зајакнато е давањето поддршка за земјоделството. Подготовките во областа на хоризонталните прашања се умерено напреднати.

Што се однесува до **производите од животинско потекло**, донесени се закони за спроведување за живина, јајца и мед. Продолжува усогласувањето на законодавството со *acquis* за специјализирани култури, особено со донесувањето на законодавството за спроведување за вино. Зајакнат е институционалниот капацитет за спроведување и применување на законодавството кое е во сила. Поставена е правна основа за спроведување на мерките за пазарна поддршка, како на пример интервенција за ограничен број стоки, унапредување на потрошувачката и организации на производители. Усогласувањето со заедничката организација на пазарот на ЕУ е ограничено. Подготовките во оваа област се започнати.

Усогласувањето со *acquis* во областа на специјализираните култури е во тек, особено за *виното*. Донесено е законодавство за спроведување за *вино*, кое особено се однесува на регистрирање на производителите и контрола на преработувачките капацитети. Меѓутоа, на законот за спроведување кој се однесува на географските ознаки допрва му претстои усогласување со *acquis*. Донесени се правила за спроведување за овошје и зеленчук и одредна е амбициозна временска рамка за други производи.

Забележан е понатамошен развој во областа на **руралниот развој**. Спроведувањето на ИПАРД програмата во рамките на V компонента продолжува за три мерки: „Инвестиции во земјоделските стопанства“, „Преработка и пласирање“ и „Диверзификација на руралното стопанство“. Досега се завршени три повика за поднесување понуди, а започнат е четврти. Обврската за четирите предлози во рамките на V компонента на ИПА изнесува вкупно €М 4.67. Меѓутоа, апсорпцијата на распределбите за 2007 и 2008 година во рамките на V компонента на ИПА, кои изнесуваат €М 8.8, и понатаму е проблем. Зајакнат е институционалниот капацитет на Управниот орган на Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство (МЗШВ). Подготовките за акредитирање на мерката за техничка помош се продолжени и нивното завршување е предвидено до крајот на 2011 година.

Забележан е продолжителен напредок во областа на **политиката на квалитет**. Воведено е законодавство за спроведување за правната рамка која се однесува на стандардите за пласман, барањата за презентација и етикетање на потрошувачи, како и воспоставувањето на шеми за квалитет. Ова беше поткрепено со институционално реструктурирање и зајакнување.

Забележан е понатамошен напредок кај **органското земјоделство**. Зајакнат е законот за органско производство, особено во областа на регистрирање на производителите и контрола на дозволени и недозволени внесови. Допрва треба да се потврди усогласувањето со *acquis*. Бројот на регистрирани органски производители и вкупното органско производство и понатаму растат. Во 2011 година доделен е буџет од 1.79 милиони евра за поддршка на органското производство.

Административниот капацитет е недоволен за исполнување на обврските кои произлегуваат од *acquis*. Подготовките во ова подрачје повторно се во тек.

Заклучок

Постигнат е дополнителен напредок во областа на земјоделството и руралниот развој. Клучните политики за поддршка на земјоделството и руралниот развој постепено се усогласуваат со барањата на ЕУ. За усогласување со *acquis* потребни се понатамошни континуирани заложби. Административниот капацитет во целиот сектор и понатаму останува проблем. Општо земено, подготовките во областа на земјоделството и руралниот развој бележат умерен напредок.

4.12. Поглавје 12: Безбедност на храната, ветеринарна и фитосанитарна политика

Постигнат е добар напредок во поглед на **општите** начела. Донесен е нов закон за безбедност на храната. Законот ги утврдува општите начела и барања за интегриран систем за безбедност на храната и добиточната храна, општите и конкретните хигиенски барања за безбедност на храната и организирање на системот за безбедност на храната, вклучувајќи ги и службените контроли. Почнувајќи од 1 јануари 2011 година, воспоставена е независна Агенција за храна и ветеринарство (АХВ) со спојување на Дирекцијата за храна при Министерството за здравство и Управата за ветеринарство при Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство, со цел да се обезбеди подоследен приод во секторот. Обезбедувањето на Агенцијата за храна и ветеринарство со персонал треба да се зајакне.

Забележан е напредок во областа на **ветеринарната политика**. Донесени се дополнителни закони за спроведување на системите за контрола. Допрва треба да се воспостави систем за собирање, преработка и отстранување на нуспроизводите од животинско потекло. Капацитетот на системите за контрола на увозот е подобрен со отворање на две нови гранични станици за проверка на граничниот премин Табановце и аеродромот во Скопје. Од јануари 2011 година, сите формалности за увозот на животни и нуспроизводи од животинско потекло се одговорност на граничната ветеринарна служба за проверка.

Делот од системот за идентификација и регистрација на говеда, овци и кози кој се однесува на контролата на движење е подобрен, но не ги опфаќа сите движења. Донесени се корективни мерки за отстранување на недостатоците при идентификацијата и регистрацијата на животните, но административниот капацитет на Агенцијата за храна и ветеринарство и понатаму е слаб. Постигнат е добар напредок во областа на *контролните мерки за болести кај животните*. Агенцијата за храна и ветеринарство ја спроведува програмата за орално вакцинирање на лисици, која е заснована на разработен акциски план и соодветни закони за спроведување. Програмите за надзор на појава на беснило и класична чума кај свињите се во почетната фаза од нивното спроведување. Донесена е програма за контрола и искоренување на трансмисивни спонгиформни енцефалопатии. Донесени се мерки за контрола и искоренување на болеста Њукасп и африканската чума кај коњите, но усогласувањето допрва треба да се потврди. Агенцијата за храна и ветеринарство спроведува програма за искоренување на бруцелозата. Иако е постигнат очигледен напредок во масовното вакцинирање на малите преживари против бруцелоза во одредени области, распространетоста на болеста и понатаму се одржува или се зголемува во други региони. Националниот план за контрола на салмонела кај кокошките не е спроведен поради немање доволно средства. Капацитетите на Агенцијата за храна и ветеринарство, иако се зајакнати, и понатаму се недоволни за вршење на систематски контроли на преносливи болести кај животните. Буџетот за 2011 година за *ветеринарни трошоци* за мерките за здравјето на животните е намален за 18% во споредба со 2010 година; потребен е вкупниот буџет за исплата на заостанатите долгови од 2010 година. Се предвидува трошоците за спроведување на програмата за 2011 година да се исплатат од националниот буџет за 2012 година.

Постигнат е одреден напредок во областа на *благосостојбата на животните*. Донесени се закони за спроведување со кои се транспонира *acquis*; усогласувањето допрва треба да се потврди.

Допрва треба да се донесат некои закони за спроведување во областа на *трговијата во рамките на Заедницата со живи животни, семе за оплодување, јајце-клетки и ембриони*. Целта на постојното законодавство за *нетрговско движење на домашни миленици и на увозните барања за живи животни и животински производи* е транспонирање на *acquis*; усогласувањето допрва треба да се потврди. Во текот на периодот кој е покриен со овој извештај не беа потпишани нови *меѓународни ветеринарни спогодби*. Зајакнат е капацитетот за транспонирање и спроведување на *acquis* кое се однесува на *зоотехничките прашања*. Донесена е програма за одгледување на добиток.

Лабораториите на Факултетот за ветерина биа национално акредитирани според ИСО стандардот 17025 за 89 дополнителни лабораториски методи. Воспоставен е систем за надзор на ветеринарните инспектори и ветеринарните станици. Административните капацитети на ветеринарната инспекција и понатаму се недоволни и на централно и на локално ниво за спроведување на контролен систем компатибилен со оној на ЕУ. Во областа на ветеринарната политика, земјата има постигнато напредок.

Постигнат е одреден напредок во поглед на **пласирањето на храна и добиточна храна**. Шемите за помош за НАССР системот биа продолжени до 2011 година и биа спроведени обуки за субјектите вклучени во прехранбената индустрија. Субјектите вклучени во прехранбената индустрија не секогаш ги применуваат постапките засновани на НАССР системот точно, а службените контроли не се вршат секогаш во согласност со законските барања. Новиот закон за безбедност на храната обезбедува обемна правна основа за формално категоризирање и надградување на субјектите вклучени во прехранбената индустрија. Оценувањето на претпријатијата за преработка на храна за утврдување на нивната усогласеност со стандардите на ЕУ не секогаш се врши точно. Постојното законодавство кое го транспонира *acquis* кое се однесува на *хигиенски правила, посебни правила за животински производи, контролни правила и посебни контролни правила за животински производи* допрва треба да се донесе. Планираните активности за подобрување на квалитетот на суровото млеко не се спроведени.

Донесени се правила за спроведување кои се однесуваат на контролата и управувањето со нуспроизводите од животинско потекло. Сè уште не се воспоставени неопходните системи за собирање и за обработка. Во тек е развојот на стратегија за управување со нуспроизводи од животинско потекло. Започнати се подготовките во оваа област.

Забележан е одреден напредок во областа на **правилата за безбедност на храната**. Донесени се закони за спроведување кои се однесуваат на безбедноста на храната за посебна прехранбена употреба и додатоци на храна. Цел на законите е транспонирање на *acquis* за материјали кои доаѓаат во контакт со храната, етикети, адитиви на храна, аромати, замрзната добиточна храна, загадувачи, нови прехранбени производи, јонизирачко зрачење и минерални води. Допрва треба да се донесе законодавство за спроведување кое се однесува на *разредувачи и збогатена храна*. Капацитетот на лабораторијата во Институтот за здравствена заштита сè уште не е доволен, во поглед и на човечките ресурси и на постапките, за да може да дава веродостојни резултати. Зајакнат е капацитетот на Инспекторатот за храна, но бројот, обуката и стручноста на вработените и понатаму се недоволни. Донесена е годишната програма за следење на безбедноста на храната и е во фазата на спроведување. Започнати се подготовките во оваа област.

Направен е напредок во врска со **посебните правила за добиточна храна**. Донесен е закон за исхрана на животните. Законодавството за спроведување допрва треба да се донесе.

Забележан е напредок во областа на **фитосанитарната политика**. Донесено е законодавство за спроведување во сите области, вклучително за *здравјето на растенијата, производите за заштита на растенијата, квалитетот на семињата и семенските материјали и селекционерските права*. Усвоен е нов список на одобрени активни супстанции наменети за *производи за заштита на растенијата*. Не се преземени никакви дејствија за спроведување на меѓународните стандарди за фитосанитарни мерки, особено оние кои се однесуваат на надзор, сертификација на извоз и утврдување на статусот на штетници во дадена област. И покрај одредени вработувања, административниот капацитет на Фитосанитарната управа треба уште

да се зајакнува.

Не е подобрена координацијата меѓу разните надлежни органи во областа на фитосанитарната политика. Отворени се две нови фитосанитарни гранични станици за проверка на граничниот премин Табановце и на аеродромот во Скопје. Подготовките за акредитирање на Државната фитосанитарна лабораторија се во тек. Нејзиниот капацитет е подобрен, но и понатаму е недоволно искористен поради тоа што нејзината улога во националниот систем за следење на безбедноста на храната не е дефинирана и не се добиваат примероци на редовна основа. Започнати се подготовките во оваа област. Не е забележан никаков напредок во усогласувањето со *acquis* во поглед на испуштањето на *генетски модификувани организми (ГМО)* и генетски модификувана храна за луѓе и храна за животни во околината.

Заклучок

Постигнат е добар напредок во областа на безбедноста на храната, ветеринарната и фитосанитарната политика, особено во поглед на донесувањето на новиот рамковен закон за безбедноста на храната, основањето на новата Агенција за храна и ветеринарство и спроведувањето на разните програми за искоренување на болестите кај животните. Административниот капацитет на Агенцијата за храна и ветеринарство, во поглед и на бројот и на стручноста на нејзините вработени, и понатаму е недоволен за да обезбеди соодветно спроведување на *acquis*. Подготовките во областа на безбедноста на храната, ветеринарната и фитосанитарната политика се на добар пат

4.13. Поглавје 13: Рибарство

Постигнат е ограничен напредок во областа на **управувањето со ресурсите и флотата**. Подготовките во оваа област се во тек. Не се применува барањето на *acquis* за регистрација на флотата.

Постигнат е ограничен напредок во областа на **инспекцијата и контролата**. Донесено е секундарно законодавство со кое се засилува Законот за рибарство и аквакултура. Меѓутоа, административните капацитети на Одделението за рибарство и аквакултура во рамките на Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство (МЗШВ) и на релевантното одделение во рамките на Државниот земјоделски инспекторат не се доволни. Започнати се подготовките во оваа област.

Постигнат е одреден напредок во областа на **структурните активности**. Донесено е секундарно законодавство кое се однесува на контрола и процедури при контрола на рекреативниот риболов. За 2011 година распределени се 1.000.000 (еден милион) евра за шемите за поддршка на рибарството.

Постигнат е напредок во областа на **пазарната политика**. МЗШВ воспостави Регистар на целокупната **државна помош** одобрена во секторот за рибарство. Националните шемии допрва треба да се усогласат со структурните политики и политиките за државна помош на ЕУ, а особено во однос на поддршката за порибување на рибни води.

Нема формални **меѓународни договори**. Продолжуваат неформалните работни постапки за управување со ресурсите на Охридското, Преспанското и Дојранското Езеро со Албанија и Грција, чии води се заеднички.

Заклучок

Постигнат е одреден напредок во областа на рибарството. Административните капацитети сè уште се недоволни. Со оглед на фактот што земјата е континентална, голем дел од *acquis* кое се однесува на рибарството не е релевантно. Започнати се подготовките за спроведување на заедничката политика за рибарството. Подготовките во оваа област бележат умерен напредок.

4.14. Поглавје 14: Транспортна политика

Постигнат е добар напредок во **патниот сообраќај**. Подобрена е работата на Советот за безбедност на патиштата; спроведени се кампањи за безбедност во согласност со нивниот годишен план. Започна спроведувањето на законодавството за дигитални тахографи и се применуваат сите потребни структури. Изменет е Законот за патен сообраќај со цел усогласување со *acquis* во врска со пристап до пазарот. Зајакнат е капацитетот на Државниот инспекторат за транспорт и беа обезбедени специјализирана опрема и дополнителна обука. Сепак, бројот на инспекции сè уште не е доволен. Административниот капацитет за спроведување на политиката за безбедност на патиштата и социјалното *acquis* треба дополнително да се подобрат. Подготовките во областа на патниот сообраќај добро напредуваат.

Постигнат е поголем напредок во **железничкиот сообраќај**. Од страна на Собранието донесен е нов закон за интероперабилност. Надлежниот орган за безбедност е основан како субјект во рамките на Министерството за транспорт, но неговиот административен капацитет треба да се зајакне. Донесено е законодавството во врска со издавањето на дозволи на машиноводачи за да се транспонираат правилата на ЕУ, но тоа единствено ќе се применува по пристапувањето на земјата во ЕУ. Надлежниот орган за безбедност издаде серија на одобренија за возила, некои од нив во согласност со Техничките спецификации за интероперабилност на ЕУ. Телото за истражување на несреќи, основано на почетокот на 2010 година, не беше ефикасно. Во тек се подготовките за ново тело со полно работно време во рамките на Генералниот секретаријат на Владата. Сè уште се потребни дополнителни напори за спроведување и ставање во сила на *acquis*. Висината на наплатата за пристап до железницата сè уште негативно влијае врз конкуренцијата на железничкиот сообраќај во однос на патниот сообраќај. Регулаторната агенција за железнички сообраќај е редовен учесник во работната група на регулатори на железничкиот сообраќај на ЕУ. Мачни, нетранспарентни и скапи постапки за издавање на дозволи и сертификати за безбедност и обезбедување на судски постапки имаат обесхрабрувачко влијание врз компаниите кои влегуваат во овој монополистички пазар. Како резултат на тоа, сè уште постои само еден оператор. Потпишана е Заедничката спогодба за граничен премин со Косово.

Постигнат е слаб напредок во областа на **внатрешниот воден сообраќај**. Донесено е законодавството за примена на условите за членовите на екипаж на брод. Воведено е издавање на дозволи и инспекција за безбедност и истите се во функција. Подготовките во оваа област се напреднати.

Нема напредок во областа на **комбинираниот сообраќај**. Подготовките се во тек.

Може да се забележи ограничен напредок во областа на **воздушниот сообраќај**. Агенцијата за цивилно воздухопловство, која е независно регулаторно тело, е функционална. Сепак, човечките ресурси сè уште не се зајакнати. Намалувањето на финансиските ресурси на Надлежниот орган за цивилно воздухопловство во измената на Законот за воздухопловство не е решено. За некои од условите во првата фаза од Договорот за Европската заедничка воздухопловна област, што се однесува до управувањето, безбедноста на воздухопловството и сигурност, се применуваат националните мерки за спроведување. Правилно се транспонирани неколку значајни делови од законодавството за Единственото европско небо, но потребни се значителни напори за да се заврши регулаторното усогласување. Со цел да се исполнат обврските од првиот преоден период во согласност со Протоколот V од Анекс V кон Договорот за ЕЗВО, транспонирањето на прописот за интероперабилност и воздушниот простор и флексибилна употреба на прописите за воздушен простор треба да се завршат и воздушниот простор треба да се реконфигурира во функционален воздушен блок. Иако е основан заедничкиот Национален надзорен орган, треба сè уште да се направат напори за да се обезбеди негово исправно функционирање и одржлива структура. Сè уште треба да се основа Комисијата за истражување на несреќи во воздушниот сообраќај. Кадарот во компанијата за воздухопловни услуги има недостаток на соодветна стручност. Зајакнат е административниот капацитет на секторот за воздушен сообраќај при Министерството за транспорт и врски. Општо земено, сè уште има недостаток на соодветен административен капацитет во секторот за воздушниот сообраќај. Подготовките во областа на

воздушниот сообраќај се скромно подобрени.

Не се забележува напредок во областа на **сателитската навигација**. Во тек се подготовките за воведување на техничка помош за спроведување на програмата за сателитска навигација, веднаш откако ќе стане функционална.

Заклучок

Се забележува напредок во областа на транспортната политика, особено во областа на патниот и железничкиот сообраќај. Започна спроведувањето на дигиталните тахографи. Донесен е нов закон за интероперабилност во железничкиот сообраќај и основан е Надлежен орган за безбедност. Надлежниот орган за безбедност треба да воведо постапки за издавање на сертификати за безбедност. Административниот капацитет за секој регулаторен орган за транспорт треба дополнително да се зајакне. Комисијата за истражување на несреќи во железничкиот и воздушниот сообраќај треба се зајакне за да дејствува како независно тело за истражување на несреќи и тешки инцидентни. Општо земено, подготовките во областа на транспортната политика се напреднати.

4.15. Поглавје 15: Енергетика

Може да се забележи напредок во областа на **сигурност во снабдување**. Законодавството беше усогласено со директивите за сигурност во снабдување со електричната енергија и снабдување со природен гас. Дирекцијата за задолжителни резерви на нафта и нафтени деривати продолжи со спроведување на среднорочната програма 2010-2015 за формирање на задолжителни резерви. На почетокот на септември 2011 година, нафтените резерви беа еднакви на само 33-дневна просечна потрошувачка. Допрва треба да се постигне усогласување со новите директиви за резерви на нафта. Во областа на безбедноста при снабдувањето, земјата делумно ги исполнува своите цели.

Постигнат е добар напредок во областа на **внатрешниот пазар на енергија**. Донесен е нов сеопфатен Закон за енергетика, усогласен со обврските што произлегуваат од Договорот за Енергетска заедница. Новиот Закон за енергетика предвидува целосно отворање на пазарот на електрична енергија кон сите потрошувачи освен домаќинствата, до средината на 2012 година, и ги зајакнува надлежностите и независноста на Регулаторната комисија за енергетика (РКЕ). РКЕ донесе правилници за лиценци и за доделување на прекугранични преносни капацитети. РКЕ го измени Правилникот за начинот и условите за регулирање на цените за електрична енергија и започна подготовки за нов тарифен систем за пренос и дистрибуција на електрична енергија за регулаторниот период 2012 година. Програмата за субвенции за ранливите потрошувачи беше продолжена и за 2011 година. Решен е спорот со операторот на дистрибутивниот систем, како главен инвеститор на ЕУ. Затворена е постапката за решавање на спорот отпочнат од страна на Секретаријатот на Енергетската заедница за овој случај. Цените за електрична енергија за домаќинства, во 2011 година се зголемија за повеќе од 5%, но сè уште не ги одразуваат трошоците. Пазарните правила сè уште се во подготовка. Стапката на наплата на сметките за електрична енергија останува недоволна за да обезбеди одржливост на системот.

Новиот Закон за енергетика пропишува одвојување на снабдувањето со природен гас од преносот на природен гас. Сопственоста на системот за пренос на гас останува нерешена меѓу Владата и компанијата за дистрибуција на гас.

Административните капацитети на РКЕ се дополнително зајакнати: вработени се два нови члена на персоналот, а РКЕ продолжи да има корист од сеопфатните активности за обука од двата ИПА проекти за 2007 година. Бројот на персоналот на Секторот за енергетика на Министерството за економија остана непроменет на 14. Административниот капацитет останува недоволен за да може да се посвети внимание на сите предизвици во енергетската политика. Земјата е умерено напредната во областа на внатрешниот пазар на енергија.

Постигнат е напредок во областа на **енергетска ефикасност**. Во април беше донесен Акцискиот план за енергетска ефикасност во согласност со обврските на Работната група за енергетска

ефикасност при Енергетската заедница. Спроведена е кампања за заштеда на енергија. Министерството за економија донесе Правилници за етикетирање и правилник за високо ефикасни комбинирани постројки и Уредба за еко-дизајн. Агенцијата за енергетика сè уште има недостиг од неопходни ресурси и административни капацитети за да може ефикасно да ја промовира енергетската ефикасност и обновливите извори на енергија. Земјата започна да ги остварува своите цели во областа на енергетската ефикасност.

Во областа на **обновливи извори на енергија**, донесен е нов Правилник за обновливи извори на енергија и Уредба за повластени тарифи. Владата донесе одлука за потврдување на целта уделот на обновлива енергија од 21% до 2020 година, и достави поедноставен акциски план за обновливи извори на енергија за спроведување на Стратегијата за искористување на обновливи извори на енергија до Секретаријатот на Енергетската заедница. Земјата, за прв пат беше квалификувана за учество во повикот за поднесување на предлози за Програмата за интелигентна енергија во 2011 година. Сепак, Меморандумот за учество во програмата сè уште не е потпишан. Првите 8 мали хидроцентрали во моментов се во фаза на изградба. Владата издаде дозвола за изградба на пилот фарма за ветерници – Богданци, со инсталиран капацитет од околу 50mW. Подготовките во областа на обновливи извори на енергија се во тек, но земјата не го искористува целосно потенцијалот на обновливите извори на енергија. Потребни се натамошни напори за подобрување на уделот на обновливата енергија во крајната потрошувачка на енергија.

Земјата нема **нуклеарна енергија**. Одобрена е студија за проценување на можноста за изградба на нуклеарна централа, како можност да се задоволи побарувачката на енергија од 2020 година.

Постигнат е одреден регулаторен напредок во однос на **нуклеарната безбедност и заштитата од радијација**. Националниот план за вонредни состојби беше усвоен во јуни. Допрва треба да се потврди усогласеноста со *acquis*-то на постојните важечки регулативи. Потпишан е Меморандум за разбирање за соработка меѓу Дирекцијата за радијациона сигурност (ДРС) и нејзините договорни страни во Црна Гора. Административниот капацитет на ДРС останува задоволителен; меѓутоа, спроведувањето на законот не може ефикасно да се следи, бидејќи ДРС има само два инспектори. Буџетот за 2011 година за ДРС, беше значително намален, и ДРС сè уште не е финансиски независна од Министерството за здравство, иако сè уште е задолжена за лиценцирање на медицински практики. Предвидениот објект за складирање на радиоактивен отпад сè уште не е лиценциран: сегашниот дизајн не ги исполнува меѓународните стандарди и не е извршена потребната оценка на влијанието врз животната средина.

Заклучок

Постигнат е добар напредок во енергетскиот сектор, особено во донесувањето на нов сеопфатен закон за енергетика и во решавањето на долготрајниот спор со операторот на дистрибутивниот систем. Сепак, допрва треба да се воспостави ефикасно функционирање на пазарот на електрична енергија и да се обезбедат услови за конкуренција. Потенцијалот на енергетската ефикасност во земјата и обновливите извори на енергија сè уште не се соодветно искористени, и сè уште не е обезбедена финансиска независност на регулаторот за заштита од радијација. Подготовките во областа на енергетиката бележат умерен напредок.

4.16. Поглавје 16: Оданочување

Забележан е ограничен напредок во усогласување на законодавството во полето на индиректно оданочување. Стапката на *данокот на додадена вредност* (ДДВ) за медицинска опрема и други уреди за лична употреба со цел олесување или терапија на инвалидитет се намали од 18% на 5%, што е во согласност со *acquis*-то. Прагот на регистрација на ДДВ се зголеми од 2011 година за приближно 32,000 €, што главно е во согласност со праговите кои се применуваат на некои земји-членки на ЕУ. Се измени Законот за акцизи со цел обесхрабрување на злоупотребата на обележани минерални масла како гориво за возила наместо за греење и заради зголемување на казните за одредени типови престапи. Законот за ДДВ и за акцизи само делумно се во согласност со *acquis*-то, некои стапки за акцизи и понатаму остануваат пониски од она што е

минимално неопходно. Подготовките во ова поле се во тек.

Во полето на директно оданочување не е постигнат напредок. Се измени Законот за данок на добивка, сепак допрва треба да се решат прашањата како на пример потенцијална дискриминација на правни лица-нерезиденти во поглед на плаќање на данок на дивиденда и идната примена на Директивата за матични претпријатија и зависни друштва. Ослободување од данок на личен доход за вработените во технолошките индустриски развојни зони се зголеми од 5 на 10 години. Воведувањето на оданочување на каматите на депозити се одложи за 2013 година. Напредокот во подготовките од оваа област умерено напредува.

Забележан е ограничен напредок во полето на **административна соработка и заемна помош**. Се потпиша договор за избегнување двојно оданочување со Белгија. Бројот на договори склучени со земји-членки на ЕУ и понатаму изнесува 23. Се склучија договори за избегнување двојно оданочување со Косово и Норвешка. Сепак договорите не опфаќаат враќање на долгот и автоматска размена на информации.

Постигнат е напредок во полето на **оперативен капацитет и компјутеризација**. Со изменетиот Закон за регистрирање на готовински плаќања се зајакна казнената политика. Со два пати изменетиот закон за даночна постапка се воведоа политики со кои им се дава можност на даночните обврзници да ги поправаат нерегуларностите, се разјасни казнената политика и се подобри постапката по жалба со вклучување на Државниот управен инспекторат за жалби кои не се решаваат во правните рокови. Измената на Законот за Управата за јавни приходи (УЈП) придонесе за создавање на нови надлежности на истата, вклучувајќи наплата на надоместоци и казни од управни и прекршочни постапки како и надоместоци за дозволи за радио и телевизиски услуги. УЈП го надгради својот стратешки план за 20110-2013 година и изготви акциски планови за 2011 година. Услугите на даночните обврзници беа дополнително децентрализирани и се отворија нови даночни шалтери за понуда на услуги кон даночни обврзници. Управата за јавни приходи која е надлежна за големи даночни обврзници го зголеми бројот на друштва кои ги опфаќа од 235 на 255. Засилени активности на ревизија се комбинираа со нови алатки за оцена на ризик, се зголеми наплатата на заостанати обврски, се прошири електронското поднесување на даночна пријава и до одредена мера се зајакна капацитетот на внатрешна ревизија. Се воведоа договори за хоризонтален мониторинг со даночните обврзници за да се подобри усогласувањето со ограничената инспекција и се започна со ревизија на евиденцијата која не се спроведува на лице место. Интензивните комуникациски стратегии преку алатките достапни на интернет, телекомуникациските алатки и новите публикации доведоа до зголемена доброволна усогласеност. Се одржа обука за професионални стандарди и управување и се спроведе систем на вреднување на вработените. Во рамки на УЈП се основаа Центар за наплата на долгови, Центар за заплениети стоки, Даночна академија за обуки и посебна единица за ревизија за собирање на информации за високи ризици на измама и даночно избегнување. Почна да важи новиот Правилник за спроведување на Законот за акцизи и се донесоа упатства за постапки за контрола на акцизи за течен нафтен гас. Сепак, и понатаму има кусок на персонал особено во полето на ревизија. ИТ капацитетот на даночната администрација останува на слаб. Неопходно е дополнително подобрување на внатрешната ревизија, присилна наплата, даночното истражување, даночната ревизија како и напорите за намалување на неформалната економија. УЈП има недостиг од капацитет за даночно истражување и разузнавачки капацитет, а координацијата со финансиската полиција останува да биде значајно зајакната. Кодексот на однесување за оданочување на деловни субјекти се уште не е поставен. Подготовките во оваа област се напреднати.

Заклучок

Може да се забележи ограничен напредок во полето на усогласување на даночното законодавство со *acquis*-то. Оперативниот капацитет за администрирање на даноците продолжи да се подобрува, сепак треба да се обрне внимание на присилната наплата, истрагата, ревизијата, ИТ капацитетите и капацитетите на вработените. Допрва треба да се воведат ефективни средства за борба против даночни измами и намалување на неформалната економија. Подготовките во полето на оданочување се на добар пат.

4.17. Поглавје 17: Економска и монетарна политика

Во областа на **монетарната политика** може да се забележи важен напредок. Донесен е нов закон за Централната банка, со кој се прикажуваат организацијата и активностите на Централната банка, нејзиниот правен статус, независноста и нејзините односи со парламентот и владата, како и нејзините задачи и одговорности по пристапување во ЕУ и во еврозоната. Законот се однесува на забраната за монетарно финансирање на јавниот сектор и на забраната за повластен пристап за јавниот сектор до финансиските пазари. Централната банка е одговорна за монетарните и другите активности, како кредитор на последна инстанца и други инструменти на монетарната политика; стапка на девизен курс и одржување на политика за странска валута; издавање на банкноти и монети; организација на системот за исплата; надзор на финансиските институции; финансиска стабилност; статистички анализи и водење на кредитен регистар. Институционалниот и административниот капацитет на Централната банка се соодветни. Подобен е квалитетот на монетарната статистика и нивната усогласеност со меѓународните стандарди. Во областа на монетарната политика, земјата е во согласност со барањата.

Постигнат е одреден напредок во областа на **економската политика**. Петтата претпристапна економска програма (ПЕП), која го опфаќа периодот 2011-2013, беше поднесена на време. Презентирањето на информации во ПЕП е подобро, особено фискалната и макроекономската рамка. Сè уште постои простор за подобрување на пресметката на резултати и квалитет на податоци за основниот капитал и за пазарот на трудот. На структурниот дел му недостига посеопфатен опис на стратегиите за реформи. ПЕП сè уште не се користи како основен документ за креирање на економската политика. Административниот капацитет на неколку централни државни институции за формулирање и спроведување на економската политика е зголемен. Сепак, административните капацитети на некои општини, особено помалите, останаа слаби. Подготовките во областа на економската политика се умерено напредни.

Заклучок

Постигнат е важен напредок во областа на економската и монетарната политика. Донесен е нов закон кој ги дефинира активностите, организацијата и независноста на Централната банка. Подобен е квалитетот на претпристапната економска програма. Административниот капацитет за спроведување на политика значително варира помеѓу централното и локалното ниво. Општо земено, подготовките во областа на економската и монетарната политика се напредни.

4.18. Поглавје 18: Статистика

Постигнат е напредок во областа на **статистичката инфраструктура**. Донесен е изменетиот Закон за државна статистика од страна на Собранието и истиот ја зајакна улогата на Државниот завод за статистика (ДЗС) како координатор на националниот статистички систем и го унапреди воведувањето на начелата на Европскиот статистички код на пракса. Донесени се новата стратегија за дисеминација на податоци за 2010-2012 год. и акцискиот план за нејзина примена. Вработени се околу 40 нови работници од заедниците кои не се мнозинство, со што се подобри правичната застапеност и ситуацијата со вработувањата. Ситуацијата со ресурсите во ДЗС треба дополнително да се подобри, но општите подготовки во оваа област се напредни.

Постигнат е одреден напредок на полето на **класификациите и регистрите**. Подготвена е националната класификација на професии во согласност со Меѓународната стандардна класификација на професии ИСЦО-08. Готова е базата на податоци за статистичкиот регистар на фарми и подобрени се постапките за нејзино ажурирање. Подготовките во оваа област се умерено напредни.

Постигнат е добар напредок во областа на **секторските статистики**. По интензивните

подготовки за пописот на населението и домаќинствата, првично закажан за април 2011 год., пописот беше одложен за октомври 2011 год. Сепак, Државната комисија за попис само постигна договор за составот на пописните тимови во средината на септември, што доведе до одложување на ангажирањето и обуката на попишувачите.

Има подобрувања во земјоделската статистика и резултатите од првата анкета за структура на фармите беа објавени во 2011 год. Општо земено, постигнат е напредок во националните сметки, вклучувајќи методолошки подобрувања во табелите за набавка и употреба и тримесечните сметки; и во дополнителниот развој на секторските сметки. Засилена е соработката помеѓу ДЗС и Министерството за финансии. Не е одлучено која институција треба да биде одговорна за статистиките на финансиските сметки. Постигнат е напредок во деловната статистика. Развојот на структурната деловна статистика продолжи и првичните податоци се поднесени до ЕУРОСТАТ. ДЗС воведо методолошки подобрувања во областа на краткорочната статистика и ги објави првите податоци според новата класификација на економските активности, НАЦЕ Рев. 2. Се зголеми бројот на податоци кои се пренесени до Европската комисија и ДЗС и другите производители на статистички податоци се охрабруваат да го продолжат овој тренд. Сепак, ќе бидат потребни значителен напор и финансиски ресурси со цел да се постигне целосно усогласување со ЕСА 95, вклучувајќи подобро искористување на податоците. Напреднати се подготовките во областа на секторските статистики.

Заклучок

Постигнат е добар напредок во неколку области, но допрва треба да се постигне целосно усогласување со *acquis* во областа на статистиката. Потребни се значителни напори за да се подобрат секторските статистики, особено за економските статистики. Се зголеми опсегот на пренос на податоци, но треба да се зајакнат напорите. Напреднати се подготовките во областа на статистиката.

4.19. Поглавје 19: Социјална политика и вработување

Постои мал напредок во областа на **трудово право**. Беа направени неколку измени во Законот за работни односи и Законот за агенциите за привремени вработувања. Бавна е имплементацијата на применливите закони. Не се дополнително зајакнати административните капацитети на институциите одговорни за имплементирање и примена на трудовото право. Не е подобрена соработката меѓу релевантните институции. Подготовките во оваа област се забавија.

Може да се забележи одреден напредок во областа на **безбедноста и здравјето при работа**. Функционира Националниот совет за безбедност и здравје при работа. Бројот на инспектори незначително се зголеми и беше обезбедена обука. Сепак, инспекцискиот капацитет останува недоволен. Продолжува да биде висок бројот на инспекции на работно место на Државниот инспекторат за труд. Во законодавната област, беше донесен Правилник во поглед на ризици поврзани со изложувања на биолошки агенси на работа. Беа подготвени измени на Законот за безбедност и здравје при работа, за да се усогласи дополнително со Рамковната директива 89/391/ЕЕС. Недостатокот на координација меѓу релевантните органи сè уште го попречува финализирањето на стратегијата за понатамошниот развој на безбедноста и здравјето при работа. Сè уште нема консолидирана евиденција на податоците за несреќи при работа. Свкупно, административниот капацитет треба да се зајакне, за да гарантира правилно имплементирање и примена на законските одредби.

Постои одреден напредок во областа на **социјалниот дијалог**. Економскиот-социјален совет редовно се состанува. Трите најголеми синдикати потпишаа меморандум за соработка, предвидувајќи го нивното координирано учество во социјалниот дијалог. Двостраниот и тристраниот социјален дијалог треба дополнително да се подобри и учеството од страна на социјалните партнери во процесот на развој на политиката треба дополнително да се развива. Подготовките во оваа област продолжуваат да бележат бавен напредок.

Беше постигнат ограничен напредок во областа на **политиката за вработување**. Не е намалено вработувањето во сивата економија. Државниот инспекторат за труд продолжи да имплементира некои иницијативи на централно ниво, со цел да се подигне свеста за потребата од борба против непријавената работа. Сепак, влијанието е доста ограничено. Недостасува ефикасна соработка и координација меѓу телата за спроведување. Стапката на невработеност останува висока и учеството на пазарот на трудот е сè уште многу ниско. Буџетот наменет за активната програма на пазарот на труд се намали за втората година и сè уште не е адекватен. Агенцијата за вработување врши анализирање на постоечките активни мерки на пазарот на трудот, но сè уште е без детален пристап кон мониторингот и евуалацијата. Подготовките во оваа област не се многу напреднати.

Се забележува одреден напредок во подготовката за учество во **Европскиот социјален фонд**. Започна снабдувањето на проекти, кофинансирани според Оперативната програма „Развој на човечките ресурси“ (IV ИПА компонента), но се соочува со значајни одложувања, коишто ставаат на ризик, дел од средствата. Сè уште не е доволен административниот капацитет во рамки на ресорните министерства, вклучени во имплементацијата на оваа компонента, во однос на бројот на персонал и експертиза. Подготовките во оваа област напредуваат.

Беше постигнат одреден напредок за **социјалната инклузија**. Беше донесена националната стратегија за намалување на сиромаштијата и социјалната исклученост и беа подготвени сродните акциски планови. Не е гарантиран соодветниот буџет за имплементирањето на оперативните програми. Почна имплементацијата на националната програма за развој на социјалната заштита 2010-2021 со анализа на децентрализираните служби за социјална инклузија. Беа подготвени локални акциски планови за социјална инклузија во осум општини. Продолжува преминот од институционална во општествена грижа, особено за луѓе со ментални заболувања. Продолжува да биде ограничен напредокот во областа на административната и фискалната децентрализација на социјалните услуги. Останува да се процени целосното влијание на економската состојба врз сиромаштијата; стапката на сиромаштија е сè уште висока. Високата стапка на напуштање на училиштето во раните години на образование е незначително подобрена, но сепак останува значајна, особено кај децата Роми. Не напредува спроведувањето на националната стратегија за еднаквоста на правата на лицата со инвалидитет 2010-2018 . Свкупно, треба да се негува потенцијалот на социјалните политики. Напредокот за имплементирање на мерките, утврдени со донесените стратешки планови во врска со намалување на сиромаштијата, Ромите, луѓето со инвалидитет и други социјално исклучени луѓе, нема адекватни човечки и финансиски ресурси. Подготовките во оваа област се во рана фаза.

Може да се забележи мал напредок во областа на **социјалната заштита**. Беше изменет Законот за социјална заштита и беа воведени нови одредби за лица со целосно оштетен вид и лицата со телесен инвалидитет. Продолжува бавно да се одвива спроведувањето на Законот за социјална заштита. Административниот капацитет е сè уште недоволен, за да се развие одржлив и правичен систем за социјална заштита. Подготовките во оваа област се умерено напреднати.

Може да се забележи одреден напредок во областа на **антидискриминацијата**. Почна да се имплементира рамковниот закон за антидискриминација. Сепак, тој не е целосно во согласност со *acquis*-то, особено поради тоа што експлицитно не забранува дискриминација врз основа на сексуална ориентација при вработување или занимање. Во законот беа застапени рестриктивниот рок од три месеци за жалби и широкиот опсег на исклучоци. Беше формирана и почна со работа Комисијата за заштита од дискриминација, но постои загриженост во врска со функционалноста и независноста на тоа тело. Сè уште треба да се зајакне финансискиот и административниот капацитет и експертизата на Комисијата и треба да се утврди забележително водење на евиденција. Особено критичен е административниот капацитет на Секретаријатот на Комисијата. Секретаријатот нема доволно ресурси и опрема за да ја поддржи работата на Комисијата. Организациите на граѓанското општество го следат имплементирањето на правото и активностите на Комисијата. Поголемиот дел од поднесените жалбите беа засновани врз етничка основа. Ромите се заедница која најмногу страда од дискриминација. Сè уште е многу ограничено собирањето, разработувањето и анализата на податоците. Подготовките во оваа област се умерено напреднати.

Може да се забележи мал напредок кај **еднакви можности**. Воспоставени се механизмите за да му овозможат на Министерството за труд и социјална политика да се справи со жалбите за нееднаков третман. Сепак, Секторот за еднакви можности во рамки на Министерството за труд и социјална политика сè уште нема соодветни човечки и финансиски ресурси. Исто така, остануваат неадекватни капацитетите на комисиите за еднакви можности на локално ниво. Останува ограничена поддршката за активностите и иницијативите насочени кон борбата против дискриминаторските обичаи, традиции и стереотипи. Се зголемува стапката на вработеност кај жените на 36%, но останува многу мала во споредба со просекот на ЕУ. Малку е направено за да се подобрат правата на жените во руралните области.

Заклучок

Направен е мал напредок во усогласувањето со *acquis*-то во областа на социјалната политика и вработувањето. Стапките на невработеноста и сиромаштијата остануваат високи. Треба дополнително да се спроведат политиките за ефикасно вработување и социјална инклузија. Бавно е вклучувањето на Ромите, лицата со инвалидитет и другите социјално-исклучени лица. Почна да се спроведува рамковниот закон за антидискриминација; сепак, допрва треба да се постигне неговата целосна усогласеност со *acquis*-то. Дополнително треба да се зајакне тристранниот и двопартитниот социјален дијалог. Општиот административен капацитет е сè уште недоволен. Подготовките во областа на социјалната политика и вработувањето не се многу напреднати.

4.20. Поглавје 20: Претпријатија и индустриска политика

Забележан е напредок во областа на **начелата на претпријатија и индустриска политика**. Продолжи регулаторната реформа на деловното работење. Досега се спроведени 48 мерки во согласност со проектот „Регулаторна гилотина“, како и 19 мерки во согласност со четвртиот пакет антикризни мерки од реформски карактер. Овие мерки имаат цел намалување на казните за мали прекршоци, јавно наддавање на градежно земјиште во државна сопственост на бизниси по поволни услови, поедноставување и намалување на трошоците за градежни дозволи, создавање на правни услови за регулирање на деловни објекти кои работат во сивата зона и укинување на данокот на добивка за реинвестирање во земјата. Се подобри едношалтерскиот систем за регистрација на деловни субјекти. Дополнително се прошири Централниот регистар со додавање на регистар за стечајна постапка и регистар на лица дисквалификувани да работат како менаџери на фирми. Сепак, внесувањето на податоци, функционалноста и интероперабилноста на новите регистри треба допрва да се осигури. Се спроведе испитување на 150 компании со цел утврдување на пречките со кои се соочуваат деловните субјекти. Владата го продолжи редовниот дијалог со претставници на бизнис заедницата и компании како и консултациите во поглед на правни акти поврзани со трговијата и во поглед на стратешките цели. Органите го земаа предвид начелото „мисли прво на малите и средни претпријатија“, меѓутоа неопходна е дополнителна работа на ова поле. Централната база на податоци за сите правни акти не се ажурира редовно и сè уште не е целосно функционална. Се донесе стратегија за развој на занаетчиството, меѓутоа не се доделија буџетски средства за нејзино спроведување. Човечките ресурси на секторот на малите и средни претпријатија и Агенцијата на мали и средни претпријатија и понатаму остануваат недоволни. Во полето на начелата на претпријатија и индустриска политика, земјата е умерено напредната; сепак бизнис средината останува слаба, со ниски стапки на инвестиции.

Постигнат е напредок во полето на **инструменти на претпријатија и индустриска политика**. Земјата и понатаму учествува во програмата на ЕУ за претприемништво и иновација. Се изготви извештај за иновациски напредок и за прв пат, земјата беше вклучена во ЕУ индексот на иновациски напредок за 2010 година. На Агенцијата за странски директни инвестиции и се додели износ од 4.9 милиони евра и се создаде оддел за правни прашања и развојна помош за задржување инвестиции. Буџетот од 2011 година за годишните програми замагање на конкурентноста, претприемништвото и работењето на кластерите е незначително поголем од 2010 година. Министерството за економија додели околу €173,000 за Програмата за

спроведување на индустриската политика во 2011 година. Покрај новите мерки кои беа преземени за зајакнување на бизнис средината, услугите кои се обезбедуваат од некои централни и локални управни органи сè уште го попречуваат непрекинато работење на деловната заедница. Привлекувањето на странски директни инвестиции (СДИ) и зголемување на извозот и понатаму остануваат главниот фокус на економската политика, сепак, инструментите допрва треба да ги достават посакуваните резултати. Постигнат е умерен напредок во подготовките во полето на инструментите на политиката, но истите остануваат неефективни.

Постигнат е одреден напредок во полето на **секторските политики**. Се донесоа измени на Законот за туристичка дејност и поврзани акти за спроведување, со цел поедноставување на спроведувањето на законот и шемата за субвенции да стане попривлечна за странците. Програмата за 2011 година за развој на туризмот се утврди на €932,000, што претставува зголемување од 72% во текот на 2010 година.

Заклучок

Во полето на претпријатија и индустриска политика и начела напредокот е добар но нееднаков, но даде мала практична корист во смисла на подигнување на економијата. Се поедностави законодавството и управните постапки за работење на деловните субјекти се рационализираа. Сепак, мерките за поддршка на претпријатија и понатаму остануваат расфрлени низ неколку програми предводени од различни органи со недоволно јавно финансирање.

4.21. Поглавје 21: Трансевропски мрежи

Постигнат е одреден напредок во областа на **транспортните мрежи**. Земјата одржува активна соработка според Меморандумот за разбирање во врска со развојот на најважната регионална транспортна мрежа и продолжи со спроведување на повеќегодишниот план за периодот 2011-2015 година за Транспортната опсерваторија на Југоисточна Европа. Завршена е делницата на автопатот на коридорот X, во близина на границата со Србија (Табановце-Куманово). Процесот на набавки на делницата на автопатот Демир Капија – Смоквица, кофинансиран од ИПА фондови, сè уште не е завршен. Сè уште останува да се спроведе зајакнувањето на административниот капацитет со соодветна техничка стручност. Подготовките во областа на транспортните мрежи се умерено напреднати.

Постигнат е напредок во областа на **енергетските мрежи**. Операторот на системот за пренос ја потпиша изјавата за воведување на Координирана канцеларија за аукција во југоисточна Европа. Подготовките за изградба на нов далновод од 400 kV со Србија се дополнително напреднати. Потпишан е Меморандум за разбирање помеѓу двата оператори на систем за пренос за изградба на нов далновод од 400 kV со Албанија (Битола – Елбасан). Во областа на енергетските мрежи, земјата забележува умерен напредок.

Постигнат е напредок во областа на телекомуникациските мрежи. Земјата презеде чекори за да ги искористи придобивките од Програмата за поддршка на политиката за информатички и комуникациски технологии од Рамковната програма за конкуренција и иновации.

Заклучок

Постигнат е дополнителен напредок во областа на трансевропските мрежи. Општо земено, земјата продолжува да ги развива своите транспортни и енергетски мрежи и да зема активно учество во Транспортната опсерваторија на југоисточна Европа и во Енергетската заедница. Сè уште е одложено спроведувањето на коридорот X, бидејќи беше потребен дополнителен временски период за да се воспостави финансиската рамка. Подготовките во областа на транспортните мрежи се умерено напреднати.

4.22. Поглавје 22: Регионална политика и координација на структурните инструменти

Не е постигнат напредок во **законодавната рамка** во оваа област. Потребни се понатамошни

напори со цел да се обезбеди спроведување на кохезионата политика во согласност со правилата и политиките на ЕУ, особено во секторот на животната средина. Повеќегодишното програмирање и флексибилноста на буџетот остануваат недоволни. Подготовките се умерено напреднати во оваа област.

Ограничен напредок е забележан во поглед на **институционалната рамка**. Во согласност со ревизорските препораки, беа направени некои промени во системот на управување и контрола во рамките на Оперативните структури за ИПА компонентите III и IV, вклучувајќи самостојна проценка и управување со ризик, како и постапките за пријавување нерегуларности. Нацрт за воспоставување на децентрализиран систем за спроведување без 'ex-ante' контроли беше подготвен и поднесен до Комисијата. Потребни се понатамошни значителни подобрувања со цел да се зголеми ефикасноста на оперативните структури на регионалниот развој на ИПА и програмите за развој на човечки ресурси. Ова вклучува надминување на недостигот на министерска координација во рамките на овие програми. Подготовките се умерено напреднати во оваа област.

Одреден ограничен напредок беше постигнат во областа на **административниот капацитет**. Анализа на тежината на работата и плановите за регрутирање за 2011 година беа подготвени од страна на релевантните институции на ИПА, како што се Националниот фонд, ЦФЦД, и сите хоризонтални министерства/ заинтересирани институции кои се дел од оперативните структури. Обуката беше извршена врз основа на Планот за обука за 2010 и 2011 година. Ограничената достапност на соодветните експерти ја попречува постапката за набавки за неколку програми; соодветните министерства сè уште треба да покажат дека имаат целосна одговорност при спроведување на програмите. Понатамошно суштинско јакнење на административниот капацитет е потребно во сите институции со извлекување целосна корист од обуките и учењето од стекнатото искуство во согласност со соодветните компоненти на ИПА. Административниот капацитет на земјата во оваа област останува недоволен.

Ограничен напредок е постигнат во поглед на **програмирањето**. Делумните промени направени во оперативните програми и подготовките за идентификуваните операции и големи проекти продолжуваат, делумно со помош од ИПА. Сепак, развојот на проектната линија останува значајно прашање, особено во секторите на образование и животна средина. Треба да се зајакне административниот капацитет во областа на програмирањето и подготовката на проекти. Подготовките во оваа област напредуваат.

Постигнат е ограничен напредок во областа на **мониторинг и оценување**. Беа основани информатичкиот систем за управување (ИСУ) и комитетот за управување со оценувањето во согласност со ИПА компонентата IV. Временото оценување на ИПА компонентата III сè уште не се спроведува. Временото оценување на ИПА компонентата IV е завршена. Подготовките во оваа област напредуваат.

Постигнат е одреден напредок во областа на **финансиското управување и контрола**. Националниот службеник за авторизација ги поднесе првите привремени барања за плаќање за Компонентата III и Компонентата IV, како и првото авансно плаќање за Компонентата I. Ревизорскиот орган беше основан во јуни 2011 година, меѓутоа, со значително одложување на влегувањето во сила на националниот Закон за ревизија за инструментот за претпристапна помош. Номинацијата на претседателот на ревизорскиот орган го покренува прашањето за критериумот за избор. Административниот капацитет според Децентрализираниот систем за спроведување (ДСС) е подобрен во смисла на неопходните кадар и обука, но останува недоволен. Подготовките во оваа област бележат напредок.

Заклучок

Може да се забележи одреден напредок во областа на регионалниот развој и координација на структурните фондови. Спроведувањето на оперативните програми на ИПА за регионален развој и развој на човечки ресурси бележи напредок, но е со послаба динамика од неопходната, со цел да има целосна полза од расположливите ресурси и да се избегне излевање на средствата. Недостигот на соодветна експертиза и доволна институционална координација ја попречи

подготовката на операции/проекти и постапката за набавки. Релевантните министерства сè уште треба да покажат целосна контрола над спроведувањето на програмата. Општо земено, може да се забележи умерен напредок во областа на регионална политика и координација на структурните инструменти.

4.23. Поглавје 23: Судство и основни права (види и Политички критериуми)

Постигнат е одреден напредок во областа на **судството**. Беа донесени бројни измени на законодавството кои опфаќаат широк спектар на прашања; сепак, суштинските проблеми во врска со независноста, компетентноста и ефикасноста допрва треба да бидат решени во пракса.

Што се однесува до *независноста* на судството, членството по службена должност на министерот за правда во Судскиот совет беше изменето. Министерот за правда сега учествува во работата на Судскиот совет без право на глас, во согласност со препораките на Венециската комисија. Членството на министерот по службена должност во Советот на јавни обвинители беше отстрането.

Беа поведени постапки за разрешување против 13 судии во 2010 година, што резултираше во 7 одлуки за разрешување (во споредба со 10 во 2009 година). 5 судии поднесоа оставка, вклучувајќи го и оној во текот на постапката за разрешување. Не беше поведена дисциплинска постапка против ниту еден судија (во споредба со 2 во 2009 година). Потребни се дополнителни напори за да се заштити безбедноста на мандатот на судиите, вклучувајќи ја и потребата за јасно дефинирано и предвидливо законодавство изложувајќи помалку обемни и попрецизни основи за разрешување и подобра рамнотежа помеѓу дисциплинските постапки и постапките за разрешување. Последните измени на Законот за судовите не успеа да ги опфати недостатоците, туку додаде дополнителни причини за разрешување кои може да го загрозат независното донесување одлуки.

Што се однесува до *непристрасноста* на судството, случајната распределба на случаи е функционална во сите судови од 2010 година, како дел од Системот за автоматско управување со судските предмети (САУПС). Ниту еден судија не подлезеше на постапка на разрешување врз основа на пристрасност или неуспехот подеднакво да се третираат партиите во текот на 2010 година (во споредба со 3 во 2009 година). Вкупно 11 обуки на теми поврзани со судската етика, корупцијата и судирот на интереси беа извршени во текот на периодот на известување.

Што се однесува до *професионализмот* и *компетентноста* на судството, Законот за судовите беше изменет за во детали да се утврдат образовните услови за судии, вклучувајќи задолжително познавање на англиски јазик, како и воведување на психолошко и етичко тестирање. Беа воведени нови минимални услови за континуиран судиски стаж од 4 и 6 години за судиите од Апелациониот суд и судиите од Врховниот суд, соодветно. Сепак, влегувањето во сила на овие одредби е одложено до средината на 2013 година со што значително се одложува позитивното влијание врз професијата.

Третата генерација кандидати на Академијата за обука на судии и јавни обвинители (АОСЈО) која се состои од 10 судии и 7 обвинители, успешно ја заврши својата почетна обука на крајот на 2010 година. АОСЈО, исто така, продолжи да обезбедува тековна обука за вработени судии, обвинители и други целни групи во областа на правдата со вкупно 240 семинари, конференции и работилници спроведени во периодот на известување, во корист на вкупно 7156 учесници. Во подготовка е обуката на обучувачи за спроведување на новиот Закон за кривична постапка кој ќе влезе во сила во ноември 2012 година. Од 71 дипломиран студент на АОСЈО од последните три години, досега само 49 биле вработени како судии и обвинители. Спротивно на тоа, судските вработувања надвор од АОСЈО продолжија и оваа година, според преодните одредби кои се продолжени до 2013 година. Во периодот на известување, од вкупно 26 достапни места за судиите од прва инстанца, само 6 беа пополнети со дипломирани студенти од АОСЈО, и покрај солидната стапка на апликации од страна на кандидатите. Остатокот од судиите (значително многу повеќе од 50% утврдени во преодните одредби) се назначени од страна на Судскиот совет од редовите на други правни професии.

Беа воведени нови одредби за следење и оценување на работата на судиите со измените на Законот за судскиот совет. Тие сакаат да го подобрат функционирањето на судскиот систем со внесување на процедурална дисциплина на ниво на поединечни судии; сепак, тие не се однесуваат на квалитетот на пресудите и не се поврзани со потребите за обука. Напротив, истакнувањето на целите и роковите, како и поврзаноста со постапката за разрешување може да имаат негативен ефект врз независноста. Судскиот совет ја изврши својата годишна оценка на работата на 605 судии и претседатели на судови во 2010 година. Само еден судија е оценет со „не задоволува“.

Што се однесува до *ефикасноста* на судството, Судскиот совет донесе одлука за бројот на случаи кои треба да бидат обработени месечно од страна на судиите во различни судски инстанции, како и за методологијата за рангирање на комплексноста на случаите според предметот. Бидејќи главната цел на овие мерки е да се подобри ефикасноста, треба да се внимава да се избегне прекумерна формалистичка примена на целите на сметка на добриот квалитет, со независно донесување одлуки.

Вкупното траење на судските постапки сè уште претставува предизвик и со тоа е попречена способноста на земјата да се справи со несоодветноста на статистичките податоци. Во јули 2011 година, беше донесена методологија за собирање, анализа и обработка на судските податоци врз основа на упатствата на Европската комисија за ефикасност на правдата (ЕКЕП). Сепак, ова ќе се спроведува само преку САУСП од крајот на 2012 година, по развој и тестирање на потребниот софтвер. Треба да се добијат целосни и споредливи информации за просечното времетраење на различни видови постапки, земајќи ги предвид сите инстанции и спроведувањето. Важно е да се идентификуваат и посочат неразумно долгите постапки и судски заостанати случаи кои имаат негативно влијание врз основните права на граѓаните за пристап до правдата, како и атрактивноста на земјата за странски директни инвестиции. Во 2010 година, Врховниот суд прими 398 жалби во врска со неразумно долгите постапки. Во истиот период тој потврди 137 жалби и дозволи компензација во 124 случаи. Вкупниот платен износ беше околу 160 000 евра.

Според законските измени во 2010 година околу 400 000 извршни предмети ќе бидат пренесени од судскиот систем до професионалните судски извршители или затворени во втората половина на 2011 година, а околу 37 000 платни налози ќе бидат пренесени до нотари. Околу 90 000 кривични и прекршочни казни веќе се пренесени во Управата за јавни приходи за примена и уште 43 000 треба да бидат пренесени. Сè уште не е доволен бројот на извршители (90 од планирани 132), особено во северозападниот дел на земјата. Во моментов има над 111 000 активни извршни предмети со кои постапуваат судските извршители. Надлежноста за разгледување на жалбите против одлуките на Управниот суд е пренесена од Врховниот суд до новоформиранит Висок административен суд кој стана функционален во јули 2011 година. Ова ќе го намали обемот на идната работа на претходниот. Останува да се види какво ќе биде влијанието на овие промени врз целокупната просечна должина на постапката на сите нивоа. Реорганизацијата на надлежноста не може сама да обезбеди ефикасност и квалитет на правдата, освен ако е придружена со соодветни ресурси, обука и подобрени процедурални правила за поддршка на непречено функционирање на судскиот систем.

Што се однесува до алтернативното решавање на спорови, неколку закони беа изменети за да се унапреди медијацијата во случаите на граѓанска, кривична, прекршочна, малолетничка и потрошувачка заштита и беше подготвен прирачник за обука на медијатори. Бројот на сертифицирани медијатори во моментов е 177. Помеѓу април и јуни 2011 година беше дадена иницијатива за слободна медијација во комерцијални спорови во Основниот суд Скопје 2 и 22 случаи беа насочени кон слободна медијација. Сепак, во целина, нивото на преземање медијација сè уште е ниско.

Со најновите измени на Законот за судски буџет се вовеле зголемување на државните буџетни средства од 0,4% до 0,8% од БДП, кое ќе се постигне постепено до 2015 година. Во пракса, понатамошниот напредок е попречен од несоодветно финансирање. Новите згради на Основниот суд Скопје 1 и на Канцеларијата на Јавното обвинителство (КЈО) се во изградба, но стратегијата за подобрување на условите за работа и ИТ инфраструктура на КЈО не се спроведени поради

буџетските ограничувања, а АОСЈО е во недостаток на кадар и на соодветни простории, со оглед на големиот број на обуки кои ги организира.

Што се однесува до *пристапот до правдата*, имало 174 апликации за правна помош од кои 141 се разгледуваат од страна на Министерството за правда, а 58 се одобрени. Постојат 211 адвокати и 2 здруженија на граѓани регистрирани како даватели на правна помош. Годишниот буџет за правна помош во моментот е 100 000 евра. Системот на правна помош сè уште е во рана фаза на развој.

Што се однесува до транспарентноста и односите со јавноста, Судскиот совет разгледал 1581 поплака од граѓаните во врска со работата на судиите и судовите во 2010 година и 808 во првата половина на 2011 година. Тие главно се однесуваат на должината на постапката, неуспехот да се закаже судење или датум за сослушување, неспроведувањето на пресудите и неуспехот за усогласување со процедуралните рокови. Направени се измени на Законот за судскиот совет, што подразбира обврска да се одржуваат јавни седници најмалку еднаш месечно за да се разговара за таквите жалби. Со измените на Законот за судовите се воведуваат канцеларии за односи со јавноста во сите судови и се бара судовите да ги објавуваат своите пресуди на нивните интернет страници во рок од два дена од денот на донесувањето, со цел да се зголеми транспарентноста на нивната работа. Досега се објавени околу 72 000 пресуди.

Постигнат е одреден напредок во областа на **антикорупциската политика**. Кривичниот законик беше изменет за да се подобри обемот на инкриминација за мито и тргување под влијание и да се воведат кривична одговорност за неуспехот да се пријават донации и други средства кои се користат за финансирање на изборните кампањи. Со изменетиот Изборен законик се воведо услов да се достават финансиските извештаи за сите изборни кампањи до Државната изборна комисија, Државниот завод за ревизија и Државната комисија за спречување на корупција (ДКСК) во рок од 15 дена од крајот на кампањата, да бидат објавени веднаш на соодветните интернет страници на овие тела. Измените беа донесени со цел да се спроведат третиот круг препораки на ГРЕКО за инкриминација и транспарентност за финансирање на партиите. Новиот Законик за кривична постапка, кој беше донесен во ноември 2010 година и влезе во сила во ноември 2012 година, има за цел да ја зајакне улогата на јавниот обвинител во предистражната постапка и да воведат голем број на специјални истражни мерки. Треба да се донесат Државната програма 2011-2015 за превенција и потиснување на корупцијата и Државната програма за намалување на судирот на интереси, како и нивните соодветни акциски планови. За да се земат предвид препораките на ГРЕКО, треба да се измени законот за финансирање на политичките партии. Конвенцијата на ОЕЦД за спречување на поткупот на странски јавни службеници во меѓународните деловни трансакции допрва треба да биде ратификувана.

Постојат неколку тела кои имаат за задача да се борат против корупцијата. ДКСК, Антикорупциската единица во рамките на Одделот за организиран криминал при Министерството за внатрешни работи и Основното јавно правобранителство за борба против организиран криминал и корупција се во недостиг на персонал и финансии. Формирањето на центри за истрага во рамките на новиот Законик за кривична постапка ќе бара 30% зголемување на бројот на обвинители и кадарот за поддршка. И понатаму останува недоволна специјализацијата на судските извршители и на судството на локално ниво, особено на ситната корупција. Иако Законот за спречување на корупција беше изменет за да се усоврши ДКСК, довербата на јавноста во нејзината независност и непристрасност сепак останува кривка. Нејзиниот пристап сè уште е реактивен, а не проактивен, а нејзиното влијание врз унапредувањето на антикорупциските политики е слабо. Во 2010 година, ДКСК доби 457 нови жалби или извештаи за корупција и поднесе 14 барања до Јавното правобранителство (ЈП) за да се започне кривично гонење.

Поголемиот дел од случаите на корупција истражувани и дадени пред суд и понатаму се за злоупотреба на службената положба и за измама. Имаше 83 пресуди за кривични дела поврзани со корупција во 2010 година и 58 пресуди досега во 2011 година. Капацитетот на судството да се справи со чувствителните случаи на корупцијата на високо ниво останува слаб. Судовите и понатаму применуваат благи казни. Бројот на случаи во кои беше наложена заплена или

конфискација на имот, остана мал. Одлуките од страна на јавните обвинители да не се поднесува обвинение сè уште не се разгледани од страна на судовите. Отсуството на консолидирана статистика која јасно ја прати истрагата, гонењето, пресудата и изрекувањето на казна поврзани со случаите на корупција е слабост на која треба да се обрне внимание со цел да се олесни подготовката на стратегии за борба против овој феномен и за подобро да се информира јавноста за напредокот за нејзино сузбивање.

Во 2010 година, Секторот за внатрешна контрола и професионални стандарди во рамките на Министерството за внатрешни работи поднесе кривични пријави против 29 полициски службеници, вклучувајќи 16 случаи за наводна злоупотреба на службена положба. Пет полициски службеници од еден граничен премин беа обвинети како дел од големи полициски операции. Царинската управа треба да дава предност на ризикот на високо ниво во развојот и спроведувањето на идните антикорупциски програми.

Во текот на периодот на известување, 496 анкетни листови беа поднесени од јавните службеници по избор, именување или истекување на мандатот. ДКСК воспостави, за прв пат, постапка за систематска проверка на анкетните листови, во соработка со Министерството за внатрешни работи, Агенцијата за катастар, Централниот регистар, Централниот депозитар за хартии од вредност и УЈП. Помеѓу април и јуни 2011 година, беа потврдена 9 од 122 анкетни листови поднесени од страна на службените лица од законодавната власт, 28 од 124 анкетни листови од извршната власт и 89 од 913 анкетни листови од судската власт. ДКСК испрати 30 случаи во кои постои неконзистентност до УЈП за понатамошна постапка.

ДКСК доби 620 изјави за судир на интереси и достави 202 барања за покренување кривична постапка за неуспехот да се достави таква изјава, вклучувајќи и против еден пратеник, 4 градоначалници и 8 судии. Таа исто така, доби 95 приговори со кои се бара одредување на судирот на интереси. Измените на Законот за судир на интереси и подзаконски акти за утврдување на постапка за проверка на содржината на таквите изјави допрва треба да се донесат.

Што се однесува до Законот за финансирање на политичките партии, 16 политички партии доставиле годишни сметки за финансиско работење на Државниот завод за ревизија (ДЗР), 8 партии доставиле годишни финансиски извештаи, 6 партии доставиле квартални извештаи за донации за втората половина на 2010 година и 7 партии доставиле квартални извештаи за донации за првата половина на оваа година. Сите политички партии кои учествуваа на парламентарните избори во јуни 2011 година поднесоа финансиски извештаи за изборната кампања, вклучувајќи донации, во однос на Изборниот законик. ДЗР започна со ревизија на овие извештаи во септември.

Бројот на поднесени жалби до Националната комисија за заштита на правата за информации од јавен интерес порасна од 340 во 2009 година на 540 во 2010 година. Поголемиот број од нив беа поднесени од страна на граѓански организации, а најчестата причина беше неактивноста на имателите на информации. Информациите поврзани со јавните трошоци и понатаму се предмет на бројни исклучоци утврдени во законот.

Академијата за обука на судии и јавни обвинители (АОСЈО) спроведе 13 обуки за 373 учесници за новите одредби од Кривичниот законик во врска со проширена конфискација и незаконското збогатување и 6 обуки за поткуп на кои присуствуваа 162 учесници вклучувајќи судии, обвинители и правни службеници.

Постигнат е ограничен и одреден напредок во областа на **основните права**.

Канцеларијата на *Народниот правобранител* прими 4043 жалби во 2010 година (зголемување од 11% од 2009 година). Констатирани се прекршоци во 20% од случаите на кои се работело (987 од 4828) и препораките на Народниот правобранител беа прифатени во 791 случај што претставува зголемување од 71% од 2009 година. Најголем број прекршоци се констатирани во областа на правата на сопственост (19%), правата на потрошувачите (12,4%) и на судството (10%). Комисиите на Владата од втора инстанца и понатаму најмалку одговараат на упатствата на Народниот правобранител, според единиците на локалната самоуправа. Беа вработени три

лица за секоја од трите нови одделенија од Канцеларијата на Народниот правобранител кои се занимаваат со антидискриминација, борба против тортура и нечовечно или понижувачко постапување и со правата на децата, соодветно.

Имаше ограничен напредок во однос на *забраната за тортура и нечовечно или понижувачко постапување*. Специјализираното одделение на Народниот правобранител за борба против нечовечно или понижувачко постапување, кое е назначено како национален превентивен механизам за спроведување на Факултативниот протокол кон Конвенцијата против тортура, започна со работа во април. Сепак, за ефективно исполнување на својата мисија, недостасуваат власт и ресурси. Одделението на Министерството за внатрешни работи за внатрешна контрола и професионални стандарди го интензивираше следењето на работата на полицијата. Тоа ја зголеми својата соработка со Народниот правобранител и Јавното правобранителство во вршењето надзор над однесувањето на полицијата. Сепак, тоа допрва треба да се трансформира во орган кој е потполно независен од полицијата со способност за спроведување на ефикасни истраги. Бројот на случаи на нечовечно или понижувачко постапување кои беа изнесени пред суд беше до 27 кривични пријави против 29 полициски службеници во 2010 година, во споредба со 36 кривични пријави против 50 полициски службеници во 2009 година. Не биле пријавени случаи на незаконско апсење.

Беше постигнат ограничен напредок во однос на *затворскиот систем*. Беше донесен прирачник за надзор во казнено-поправните институции. Во декември 2010 година, беше донесена програма за задолжителна обука на персоналот во затворот, како и за меѓународните стандарди за човекови права, а беа спроведени и неколку обуки. Продолжи изградбата и реконструкцијата на притвори и затвори. Полуотвореното крило на затворот Идризово е реновиран; сепак, делови од затворот и понатаму се под потребните стандарди. Земјата треба уште да развие стратешки план за сеопфатно решавање на предизвикот на управување со затворскиот систем во согласност со меѓународните и европските стандарди. Треба да се зајакне капацитетот на Управата за извршување на санкции за проследување на реформите во затворот.

Во однос на *слободата на изразување и медиумите*, генерално се употребува законската рамка, но треба да се обрне внимание за да се гарантира дека нејзиното спроведување е доследно, транспарентно и во согласност со судската пракса на Европскиот суд за човекови права. Одредени обуки кои се однесуваат на новинари и судии не беа извршени, но во оваа област, неопходна е посистематска обука и подигање на свеста. Во 2011 година, Здружението на новинари одржа голем број на консултации за развој на саморегулирање за печатените и електронски медиуми. Во 2010 година, основан е првиот независен синдикат на новинари и вработени во медиумите.

Сепак, клеветата не е декриминализирана. Во 2010 година, имало 587 случаи на клеветата изнесени пред судовите, од кои 139 беа против новинарите. Нивото на наметнатите казни честопати е големо во однос на просечната месечна плата, а тоа може да доведе до самоцензура. Медиумите и понатаму се предмет на влијание на политички и економски интереси. Заплашувањето на новинарите и селективното спроведување на законите против медиумските компании ги зголемуваат причините за загриженост. Спроведувањето на евиденција на податоци против недозволена медиумска концентрација е слабо, делумно попречено со недостатокот од транспарентност на сопствеништвото.

Нема напредок во *слободата на собирање и здружување*. Сè уште не формирана Комисија на Владата со статус на јавен интерес. Законодавството за даноци не е усогласено со Законот за здруженија и фондации, со што се спречува пристап до даночните бенефиции и остварување на одредени видови економски активности.

Генерално е обезбедена *слободата на мислење, совест и религија*.

Постигнат е мал напредок за *правата на жените и родовата еднаквост*. На политиката на Секторот за еднакви можности при Министерството за труд и социјална политика и недостасуваат соодветна стручност и човечки ресурси. Финансиските капацитети на секторот се занемарливи. И покрај напорите за зајакнување на капацитетите на локалните комисии за

еднакви можности, тие сè уште се соочуваат со недостаток на стручност и политичка волја. Се спроведуваа само многу ограничени акции насочени кон жените Роми. Учеството на жените во политичкиот живот на локално ниво останува слабо. Работата во оваа област сè уште е во рана фаза.

Постигнат е одреден напредок во врска со *правата на децата*. Беше донесена национална стратегија за превенција на малолетничко престапништво и беше изменет Законот за малолетничка правда, воведувајќи подобрувања во однос на бесплатна правна помош, посредување и процедурални права на малолетниците. Правилното спроведување на Законот и на Акцискиот план 2010-2012 бара дополнителни финансиски и административни ресурси, поблиска координација помеѓу релевантните институции, донесување на стандарди и протоколи за спроведување и развој на сеопфатен систем за следење. Исто така, потребни се понатамошни напори со цел да се зајакне капацитетот на специјализираниот персонал за да се справи со малолетници, да се подобрат условите во притвор и да се обезбеди образование и здравствени услуги за малолетниците во притвор. Децата со психолошки и интелектуални посебни потреби и понатаму се високо ранлива група, а нема специјализирани медицински институции кои се посветени на нив. Критичен е недостатокот на ресурси и капацитети од центарот за социјална работа. Подготовките во оваа област се во рана фаза.

Може да се забележи ограничен напредок во постапувањето со *социјално ранливите лица и/или лицата со посебни потреби*. За да се воведат нови одредби за лицата со посебни потреби, беше изменет Законот за социјална заштита. Беа отворени дополнителни мали станбени единици во локални заедници за лицата со посебни потреби, како дел од услугите за социјална заштита, со што вкупниот број беше доведен до 14. Сепак, административниот капацитет на општините останува недоволен за да ги преземе неопходните одговорности на социјалната политика. Социјалната интеграција на лицата со посебни потреби останува ограничена. Конвенцијата на ОН за правата на лицата со посебни потреби сè уште не е ратификувана.

Може да се забележи одреден напредок во областа на *политиката за антидискриминација*. Комисијата за заштита од дискриминација стана оперативна и почна да дејствува на доставените жалби. Поголемиот дел од жалбите беа направени на политичка и етничка основа. Сепак, законот за антидискриминација сè уште не е целосно усогласен со *acquis*-то. Испуштена е дискриминација врз основа на сексуалната ориентација. Исто така, треба да се зајакне финансискиот, административниот и техничкиот капацитет на Комисијата.

Во однос на *правата на сопственост*, регистарот на земјиште опфаќа 99,5% од територијата на земјата, оставајќи неопфатени мали области од Скопје, Гостивар и Крива Паланка. Канцеларијата на регистарот на земјиште организира неколку кампањи за јакнење на јавната свест и продолжи со редовна организација на отворени денови за јавноста. Е-катастарот за првпат беше испробан во Скопје, Неготино и Кавадарци. Земјата се приклучи на Европскиот систем за одредување на позиција (ЕУПОС). Сепак, процесот на враќање на конфискуван имот за време на периодот на Социјалистичка Федеративна Република Југославија продолжува значително да се шири надвор од законските рокови. Нарушувањата на правата на сопственост поврзани само со процесот на денационализација изнесуваат 32% од поднесените петиции до Народниот правобранител. Спроведувањето на барања за обесштетување за кои е донесена конечна одлука останува незадоволително. Постапките за заостанати имотно правни спорови и понатаму создаваат одложувања. Повторно не е постигнат напредок за враќање на имотот на верските заедници.

Постигнат е мал напредок во однос на *почитување и заштита на малцинските заедници и културните права*. Охридскиот рамковен договор (ОРД) и понатаму е од суштинско значење за да се обезбеди продолжување на меѓуетничкиот дијалог и соработка. Преземени се чекори за подобрување на меѓуетничката интеграција во образованието. Подобрена е структурата за спроведување на Декадата на Ромите. Постигнат е напредок за да се обезбеди правична застапеност, особено во однос на ромските и турските заедници. Сепак, јавната администрација треба да вработува поквалификувани и искусни државни службеници од немнозинските заедници во сите сектори и позиции. Спроведувањето на Стратегијата за Ромите и нејзините акциски

планови треба да се зајакнат и соодветно да се финансираат.

Постигнат е напредок во *заштитата на податоци*. Донесени се измени на Законот за заштита на лични податоци, со цел да се зајакне положбата на Дирекцијата за заштита на лични податоци (ДЗЛП) и да се подобри спроведувањето. Успехот на ДЗЛП и понатаму е задоволителен и нејзиниот капацитет е зајакнат со мало зголемување на персоналот. И понатаму се обезбедуваат чести обуки, а интеракцијата со другите институции е на задоволително ниво. Сепак, во законот нема упатување кон каква било форма на судска интервенција. Советот сè уште не ја потпиша Европската конвенција за заштита на поединци во однос на автоматска обработка на податоци. Буџетската распределба на ДЗЛП е намалена.

Не е постигнат посебен развој во врска со **правата на граѓаните на ЕУ**.

Заклучок

Одреден ограничен напредок може да се забележи во независноста и ефикасноста на судството, особено во измената на улогата на министерот за правда во Судскиот совет и во формирањето на Вишиот управен суд. Останаа слабости во оценувањето и безбедноста на мандатот на судиите. Потребни се поголеми напори за да се обезбеди компетентност во рамки на професијата, особено преку работата на АОСЈО и примена на построги минимални барања за вработување. Неадекватноста на статистичките податоци и анализи за судовите треба да се третираат како приоритет. Постигнат е ограничен напредок во антикорупциската политика. Продолжува усогласувањето на законодавството и започна систематската проверка на анкетните листови од страна на ДКСК. Сепак, спроведувањето на неодамна изменетата законска рамка не е целосно извршено, недостига консолидиран статистички збир и анализа, сè уште не е формирана евиденција на податоци за случаи на корупцијата на високо ниво, останува да се утврди систем за проверка на изјави за судир на интереси. ДКСК треба да биде повеќе проактивна во упатување и во следење на напредокот на случаите на корупција. Земјата бележи умерен напредок во областа на основните права. Треба многу да се направи во понатамошно унапредување и заштита на основните права. Во областа на слободата на изразување, заплашување на новинарите, самоцензура и честотата на активности на клеветата и понатаму се предмет на загриженост. Постигнат е одреден напредок во однос на културните права и етничките заедници. Охридскиот рамковен договор останува важен елемент за демократијата и владеенето на правото во земјата.

4.24. Поглавје 24: Правда, слобода и безбедност

Постигнат е одреден напредок во областа на **миграцијата**. Спроведувањето на акциониот план 2009-2014 година за миграциска политика продолжува и покрај неколкуте значајни одлагања. Законот за странци е изменет за да се обезбеди правна рамка за воспоставување на национална база на податоци за странци, опфаќајќи податоци за азил, миграција и визи. Базата на податоци е функционална и поврзана со сите засегнати институции и обуката за корисници и администратори за бази на податоци е завршена; меѓутоа подзаконските акти потребни за нејзина употреба и одржување допрва треба да се донесат. Размената на информации и координација на илегалната миграција со земјите од регионот е зајакната. Во 2010 година откриени се над 1100 илегални мигранти. Договорот за реадмисија со земјите на ЕУ продолжува успешно да се спроведува. Исто така потпишан е договор за реадмисија со Србија. Во 2010 година, според договорот за реадмисија на ЕУ и билатералните договори примени се 839 лица. Буџетот и човечките ресурси на Министерството за труд и социјална политика се зголемени незначително. Донесен е националниот профил за миграција за 2010 година. Во оваа област земјата добро напредува.

Постигнат е ограничен напредок во областа на **азилот**. Донесени се правила за утврдување на улогата на секоја институција во процесот на интеграција на бегалци и странци, и со кои се обезбедува назначување на законски старатели за малолетни лица без придружба и ментално хендикепирани лица. Центарот за интеграција, кој ги подготвува плановите за интеграција во семејства на познати бегалци и лица под супсидијарна заштита, стана делумно финансиран од

страна на Владата од почетокот на 2011 година. Владата донесе програма за интеграција на лицата со доделен азил вклучувајќи помош за вдомување. Сепак, голем број на засегнати семејства, во пракса, останаа без поддршка за вдомување неколку месеци, што се должи на доцнење во спроведувањето. Во првата половина на 2011 година регистрирани се 349 барања за азил (во споредба со 147 во текот на цела 2010 година). Во истиот период, 418 баратели на азил се сместени во Прифатниот центар за баратели на азил во Визбегово. Барателите на азил сè уште се соочуваат со потешкотии при пристап до информации за постапките и социјалните права. Нема напредок во забрзување на процесот на обезбедување на лични документи на барателите на азил. Барателите на азил сè уште немаат пристап до бесплатна правна помош од страна на државата. Недостасува правна рамка за обезбедување на пристап до јавно здравствено осигурување на лица со доделен азил. Иако административниот капацитет на Одделението за азил во Министерството за внатрешни работи бележи мало зголемување, неговата ефикасност во донесување на првостепени одлуки за азил не може да се смета за задоволителна и треба да се подобри. Треба да се направат напори да се разгледа како да се спречи потенцијалната злоупотреба на системот за азил. И понатаму постојат проблеми при обезбедување на толкување. Одлуките по жалби од страна на Управниот суд продолжуваат да се донесуваат во голема мера по процедурален отколку од суштински основ. Со формирањето на Виш управен суд се воведо уште еден степен на обжалување. Институционалната и правната рамка во голема мера функционираат, но спроведувањето на постојното законодавство и стратегиите останува недоволно и потребни се дополнителни напори. Во оваа област земјата е во напредна фаза.

Постигнат е одреден напредок во областа на визната политика. Сите дипломатски и конзуларни претставништва во земјата се поврзани со националниот визен систем Н-ВИС (N-VIS). Системот е поврзан со националната база на податоци за странци. Владата донесе одлука дозволувајќи им на трети земји со важечка Шенген виза тип Ц (С) влез во земјата без виза. Усогласувањето со негативните и позитивните листи на ЕУ сè уште не е целосно завршено. Во оваа област земјата добро напредува.

Визната либерализација за граѓаните кои патуваат во Шенген зоната е доделена со важност од 19 декември 2009 година. Правилата за безвизен режим се почитуваат од страна на големо мнозинство на патници. Сепак, и покрај безвизниот режим, има зголемување на бројот на неосновани барања за азил во неколку земји-членки на ЕУ. Националните власти воведоа група на мерки за да дејствуваат против оваа појава вклучувајќи ги јавните информативни кампањи со посебен фокус на ранливите групи кои, најверојатно се вклучени, како и превентивни мерки како засилена контрола на границите и профилирање. Во тек се напори за решавање на ова прашање. Со цел да се обезбеди постојано спроведување на преземените обврски, воспоставен е механизам за следење на пост-визната либерализација. Комисијата го претстави својот прв извештај за следење на Европскиот парламент и Советот во јуни 2011 година.

Постигнат е добар напредок во областа на надворешните граници и Шенген зоната. Донесен е нов Закон за гранична контрола со цел усогласување со *acquis* на ЕУ, особено Законикот за шенгенските граници. Отворен е заеднички контакт центар за полициска и царинска соработка со Бугарија и потпишани се протоколи за заеднички гранични патроли со Бугарија, Србија и Косово. Добрата соработка со Фронтекс продолжува. Донесен е Правилник за развој на анализа на ризик во областа на организираниот прекуграничен криминал и илегална миграција и спроведени се неколку обуки во областа на анализа на ризик. Формирани се две мобилни единици на централно ниво за да се зголеми ефикасноста во борбата против илегална миграција и прекуграничен криминал и оперативната употреба на анализа на ризик. Значително е развиена обуката на теренски полицајци, а донесена е програма за специфична обука на полицајци на високо и средно ниво која почнува да се спроведува. Воспоставена е централна база на податоци за фалсификувани и оригинални документи и образец за патни документи која редовно се ажурира. Во тек е втората фаза од спроведувањето на радио-комуникацискиот систем ТЕТРА, кој покрива 40 % од територијата на земјата. Граничната полиција сè уште нема соодветна техничка опрема и буџетски ресурси. Полициските станици одговорни за надзор на границите сè уште немаат пристап до централната база на податоци на Министерството за внатрешни работи. Во целост,

напреднати се подготовките во областа на надворешните граници и Шенген зоната.

Може да се забележи добар напредок во областа на **судската соработка во граѓанската и кривичната материја**. Договорот за судска соработка со Европска правда (Eurojust) стапи на сила. Потпишани се три билатерални договори со Косово за меѓусебна правна помош по кривични прашања, екстрадиција и трансфер на осудени лица. Донесен е нов Закон за меѓународна соработка во кривична материја обезбедувајќи обемна правна рамка, но неговата примена ќе започне со примена на новиот Закон за кривична постапка во ноември 2012 година. Спроведена е обука за 54 судии и 14 обвинители за спроведување на новиот закон. Уставот е изменет со цел да се овозможи заклучување на договори за екстрадиција во понатамошно усогласување со меѓународните договори. Министерството за правда обработи 752 барања во кривичната материја и 2 316 барања во граѓанската материја. Соработката со Европска правда е добра. Испраќање на службеник за контакт во Европска правда дополнително ќе ја зголеми соработката. Во оваа област земјата е во умерено напредна фаза.

Може да се забележи одреден напредок во областа на **полициската соработка и борбата против организиран криминал**. Формирано е меѓународно одделение за координација на спроведување на закони одговорно за размена на полициски и разузнавачки информации (ILECU) во рамки на Министерството за внатрешни работи. Издадени се 103 меѓународни налози за апсење во земјата во 2010 година. Има активна регионална и меѓународна соработка за спроведување на законите вклучително и преку канали на Интерпол. Исто така, соработката преку лице за контакт со Европол е добра. Заклучокот од оперативниот договор со Европол значително ќе ја олесни размената на аналитички податоци со цел да се подобри борбата против организираниот криминал и тероризмот.

Актот за систематизација на Бирото за јавна безбедност вовеле опис на работни места и нова организациска структура. Новоформираното стратешко ниво на Бирото за јавна безбедност има за цел да ја подобри ефикасноста и да обезбеди интегриран пристап за полициските операции. Министерството за внатрешни работи спроведе процес за евалуација на работниот процес на годишно ниво за прв пат, како прв чекор во спроведувањето на системот на заслуги и кариера. Секторот за внатрешна контрола и професионални стандарди на Министерството за внатрешни работи изврши 33 проверки според законските одредби за ограничување на политичките активности на службените лица на Министерството. Формирана е работна група со цел развој на стратегија за обука; но ова сè уште не е направено. Центарот за обука на полицајци спроведе напредна, континуирана и специјализирана обука.

Целосното спроведување на новите организациони шеми на регионалните Сектори за внатрешни работи (СВР) сепак е попречено поради недостаток од персонал. Постојат исто така интереси за политизација на полицијата и нејзината работа вклучувајќи го спроведувањето на истраги. Пријавени се околу 160 случаи на нетранспарентни вработувања на места на службеници во рамки на Секторите за внатрешни работи, без претходно објавување на слободни работни места. Измената на Законот за внатрешни работи создаде можност за намалување на платите при што вработените во Министерството се распоредени на пониско работно место како резултат на промени во организацијата што може да ја ослабнат стабилноста на вработувањето во рамки на организацијата на полицијата. Фактот дека Центарот за обуки нема посебен буџет во рамки на Министерството за внатрешни работи го ограничува капацитетот за теренско и стратешко планирање на обуки.

Актот за систематизација, исто така, вовеле промени во Одделението за организиран криминал на Министерството за внатрешни работи, подобрувајќи ја неговата функционалност и интеграција во националниот и меѓународниот разузнавачки систем за кривични истраги. Сите служби кои се занимаваат со организиран криминал сега спаѓаат во рамки на Центарот за сузбивање на организиран и сериозен криминал, кој ги вклучува националната база за разузнавачки податоци и националниот центар за координација одговорен за стратешко планирање и собирање на разузнавачки информации. Сепак, постигнат е ограничен напредок во однос на персоналот во Центарот за сузбивање на организиран и сериозен криминал; а само околу 64% од вкупниот број на работни места во организационата шема се пополнети, со што се

попречува нивната ефикасност. Националната база за разузнавачки податоци нема да биде функционална пред крајот на 2012 година и во моментов е во тендерска фаза. Меѓународниот центар за координација, кој може да ја подобри размената на информации меѓу спроведувањето на законите, сè уште не е воспоставен. Владата донесе Стратегија и придружен Акционен план за нејзино создавање, меѓутоа недостасуваат релевантните буџетски распределби за придружба на овие инструменти.

Донесен е новиот Законик за кривична постапка кој ќе стапи на сила од ноември 2012 година. Неговата цел е да се подобри ефикасноста на кривичните постапки со зајакнување на улогата на јавниот обвинител, со основање на судска полиција и подобрување на истражните постапки за сложен организиран криминал и случаи на корупција.

Директната вмешаност на Министерот за внатрешни работи при одобрување на следење останува во сила и Законот за следење на комуникации допрва треба да се измени. Освен тоа, постоечкиот парламентарен надзор над користење на наредби за следење треба да се зајакне. Премногу рестриktivна и централизирана примена на следењето несоодветно се однесува на зголемувањето на заканата од организиран криминал. Царинската управа и финансиската полиција немаат технички капацитет за примена на специјалните истражни мерки. Бројот на следења во случаи на организиран криминал е релативно низок. Генерално, употребата на специјални техники на истражување е сè уште недоволна и треба да се зголеми, како и систематската употреба на финансиски истраги.

Во 2010 година седум пати е активирана програмата за заштита на сведоци. Одделението за заштита на сведоци сè уште нема соодветна опрема. Не се доволни мерките кои се преземени за обезбедување на надомест на жртвите на организиран криминал.

Структурни проблеми се сè уште видливи во спроведувањето на законите во борбата против организираниот криминал. Човечките ресурси не се ефикасно балансирани во различното спроведување на законите. Постои вишок на полициски и царински службеници кај одреден процент од населението, додека бројот на истражни судии и судии не е доволен.

Аналитичките и административните капацитети на Управата за спречување на перење на пари и финансирање на тероризам (УСППФТ) се зголемија во однос на истрагата на финансиски криминал. Поголемиот дел на случаи анализирани во периодот на известување беа во врска со затајување на данок. Во периодот на известување, УСППФТ поднесе 23 извештаи за сомнителни трансакции поврзани со перење на пари до истражните органи и обвинителството и 95 извештаи поврзани со други видови на економски и финансиски криминал. Меѓународната соработка со FIU во други земји продолжи, со тоа што УСППФТ прими 33 барања и достави 79 барања во 2010 година. Досега 39 лица се обвинети за перење на пари во 2011 година во споредба со 10 лица во 2010 година. Квалитетот на истрагите за перење на пари и финансиски криминал сè уште треба да се подобри.

Постигнат е одреден напредок во борбата против и спречување на нелегална трговија со луѓе. Отворено е национално засолниште за жртвите на нелегална трговија со капацитет до 12 лица. Бројот на идентификувани жртви на нелегална трговија со луѓе е 12 во 2010 година, што претставува зголемување од 8 лица од претходната година. Во 2010 година, 25 лица се уапсени под сомнение за нелегална трговија со луѓе, во споредба со 17 во 2009 година, а 11 лица се осудени, зголемување од нула во 2009 година. Пресудите се движат од четири до 8.5 години затвор. Дополнително треба да се обезбеди сеопфатен, мултидисциплинарен и центриран пристап кон жртвите на нелегална трговија со луѓе. Освен тоа, треба да се подобри проактивната идентификација на жртвите на нелегална трговија со луѓе од странство и во рамки на земјата.

Земјата е напредната во областа на полициска соработка и борба против организиран криминал. Меѓутоа, напорите на релевантните тела за спроведување на законот (Министерство за внатрешни работи, Јавното правобранителство, Царинската управа и финансиска полиција) за борба против организиран криминал треба да се зајакнат. Во исто време, потребни се значителни напори за да се обезбеди целосно спроведување на реформата на полицијата во пракса, како и да се обезбеди воспоставување на национална база за разузнавачки податоци.

Останува загриженоста во однос на политизацијата на полицијата.

Може да се забележи одреден напредок во областа на **борба против тероризмот**. Полицијата донесува соодветен пристап кон прашањата за борба против тероризам. Билатералната и мултилатералната соработка продолжува. Соработката со истражните органи и обвинителството и странските разузнавачки единици е подобрена. Стратегијата за борба против тероризам (2012-2014 година) во однос на Стратегијата за борба против тероризам на ЕУ и Европската конвенција за спречување на тероризам на Советот заедно со соодветниот Акционен план, треба допрва да се донесат. Во периодот на известување Пријавени се пет сомнителни трансакции поврзани со финансирање на тероризам од страна на Управата за спречување на перење на пари и финансирање на тероризам. Во целост, подготовките во оваа област се напреднати.

Може да се забележи мал напредок во однос на **соработката во областа на дрогата**. Спроведувањето на новиот акциски план на Националната стратегија за дрога која го опфаќа периодот 2009-2012 година е во тек, во согласност со стратегијата за дрога на ЕУ (2005-2012 година). Во 2010 година, износот на заплнетата дрога остана релативно низок со оглед на локацијата на земјата на главните маршрути на Балканот за трговија со дрога. Царинската управа не бележи особен успех во откривање и заплenuвање наркотиците на границите. Капацитетот на човечки ресурси на Одделението за недозволена трговија со дрога во Министерството за внатрешни работи останува недоволен. Земјата во најголем дел ги исполнува барањата на *acquis*.

Може да се забележи добар напредок во областа на **царинската соработка**. Царинската управа учествува во голем број на меѓународни операции за откривање на нелегална трговија. Соработка и размена на разузнавачки податоци со Царинската управа на соседните земји и пошироко во регионот е интензивизирана со цел спречување и откривање на нелегална трговија и борбата против прекуграничен криминал. Разузнавачките информации редовно се разменуваат со Службата за кооперативна иницијатива на југоисточна Европа и Службата за регионални разузнавачки врски. Потпишан е договор за царинска соработка со Косово, меморандум за соработка со Полска царина и основан е заеднички контакт центар за полиција и царинска соработка со Бугарија. Подготовките во оваа област се во тек.

За борба против **фалсификување на еврото**, *види поглавје 32 – Финансиска контрола*.

Заклучок

Може да се забележи добар напредок во областа на надворешните граници и соработката во Шенген зоната и царинската соработка. Граничната полиција сè уште нема соодветна техничка опрема и буџетски средства. Постигнат е одреден напредок во областа на миграцијата, визната политика, полициската соработка и борбата против организираниот криминал. Спроведувањето на реформите во полицијата продолжуваат. Во исто време, сè уште постојат структурни проблеми, недостаток на персонал и буџетски одредби. Сè уште не е воспоставена националната база за разузнавачки податоци. Спроведувањето во областа на азилот треба значително да се зајакне вклучувајќи ги и одредбите за правна помош, толкување и пристап до социјалните права. Подготовките во областа на правдата, слободата и безбедноста се на добар пат.

4.25. Поглавје 25: Наука и истражување

Може да се забележи мал напредок во областа на **политиката за истражување и иновации**. Беше донесена програмата за научно-истражувачки активности, технолошкиот развој и техничката култура за 2011 год. Сè уште не е воведена националната стратегија за научна - истражувачка и развојна активност 2011 – 2020 год. Се намали буџетот за 2011 год. за програмата за истражување и технолошки развој во споредба со нивото од 2010 година. Ограничени се финансиските средства и остануваат слаби капацитетите на истражувачките установи. Подготовките во оваа област се умерено напреднати.

Добар напредок е направен во поглед на учеството на земјата во **рамковните програми**. Има

зголемување и во бројот на поднесени барања и во бројот на избрани барања и во износот на добиените средства, според *Седмата рамковна програма на ЕУ за истражување и развој* (РП7). Добро е учеството во енергетиката, ИКТ и темите за животната средина; сепак, учествувањето во активностите „*Марија Кири*“ и вклученоста на МСП остануваат на многу ниско ниво. Беше формиран Заедничкиот истражувачки комитет. Комитетот забележа напредок според РП7, од периодот на здружување, а на својот состанок во февруари, установи дека се потребни дополнителни напори за да се зголеми учеството во РП7.

Може да се забележи одреден напредок во областа на интеграцијата во **Европската истражувачка област**. По донесувањето на измените на Законот за високо образование, 40% од давачките за школарина се инвестираат во фундаментално и применето истражување и во модернизација на инфраструктурата. Беше набавена одредена опрема за универзитетите и лабораториите. Сепак инвестирањето во истражувањето и од јавниот и од приватниот сектор, останува многу мало (се проценува на околу 0.2% од БДП во 2010 год.). Како дополнување, недостатокот на веродостојни статистички податоци го прави имплементирањето и следењето тешко. Подготовките во оваа област се умерено напреднати. Именувања се направени во повеќето управни тела, вклучувајќи во Европскиот комитет за истражувачка област (ЕКИО) и Стратешкиот форум за меѓународна соработка (СФМС). Сепак, присуството на нивните состаноци е нередовно, поради недостатокот на административен капацитет.

Заклучок

Може да се забележи напредок, во врска со европските стандарди за истражување и иновации. Постои зголемено учество во рамковните програми на ЕУ. Сè уште не се подготвени националните стратегии за научната - истражувачката и развојната активност за политиката за иновации. Приватните и јавните инвестиции во областа на истражувања се мали. Треба да се зајакне административниот капацитет за поддршка на учеството во управни тела на РП7 и ЕКИО. Подготовките во областа на науката и истражувањето се недоволни.

4.26. Поглавје 26: Образование и култура

Може да се забележи одреден напредок во областа на **образованието, обуката и младината**. Беа донесени измени на законите за високо образование, основно и средно образование. Беше утврден системот на рангирање на универзитети. Напредува имплементирањето на Болоњскиот процес во високото образование. Беше утврден систем на советување на родители на ученици. Беше воведена можноста да бидат основани меѓународни јавни училишта со наставни програми на странски јазици. Владата ја донесен Стратегијата за интегрирано образование, којашто предвидува воведување на јазиците на етничките заедници како наставен јазик. Второто интегрирано двојазично основно училиште, финансирано од донатор, почна со настава во Струмица. Советот за образование на возрасните разви оперативен план за имплементација на стратегијата за образование на возрасни. Продолжуваат напорите со цел развивање на националната рамка за квалификации. Стана функционален Центарот за стручно образование. Земјата ги подобри своите резултати во однос на предвременото напуштање на училиштето и во стекнување на високо образование, области каде што беа утврдени референтни вредности на ниво на ЕУ за 2020 год.

Сепак, потребни се дополнителни напори во однос на сите референтни вредности на ЕУ 2020 год. за образование и наука, вклучувајќи за предучилишно образование и учество на возрасните во доживотното учење. Остануваат мали средствата доделени за образованието. Сè уште има големи регионални разлики во пристапноста на образованието, особено на ниво на предучилишно образование.

Останува предизвик зголемувањето на интеракцијата меѓу членовите на етничките заедници во училиштата, како и намалувањето на стапката на предвременото напуштање на училиштето меѓу ромските ученици. Треба да се разгледа потребата за обезбедување на структурирана обука за наставници.

Беа направени напори за повторно воспоставување на подготвителните мерки за програмите „Доживотно учење“ и „Млади во акција“. Собранието ги донесе измените на Законот за формирање на Националната агенција за европски образовни програми и мобилност, со што се зголеμουва одговорноста на Националната агенција. Сепак, направениот напредок не го достигна нивото барано од страна на правилата на ЕУ и остана неадекватен. Затоа, подготвителните мерки и понатаму се одложуваат. Во областа на образованието, обуката и младината, земјата делумно ги задоволува своите приоритети.

Постои одреден напредок во областа на **културата**. Земјата остана и понатаму вклучена во Програмата за култура и Програмата Европа за граѓаните. Беа донесени измените на Законот за заштита на културното наследство. Беше ратификувана Рамковната конвенција на Советот на Европа за вредноста на културното наследство за општеството. Земјата е добро напредната во областа на културата.

Заклучок

Постои одреден напредок во поглед на Европските стандарди во областите на образование, обука, младина и култура. Направени се реформски напори на сите нивоа од образованието. Земјата го подобри своето дејствување во однос на Заедничките референтни вредности за образование и обука 2020 год., особено во области како што се предвременото напуштање на училиштето и стекнувањето на високо образование. Сепак, Националната агенција за програмите „Доживотно учење“ и „Млади во акција“, не го достигна нивото барано од страна на ЕУ и затоа подготвителните мерки сè уште се одложени. Останува предизвик зголемувањето на интеракцијата меѓу етничките заедници во образованието. Инвестирани се значителни средства во културни проекти и во реновирање и изградба на училишни згради; сепак, инвестициите не се прават еднакво за сите општини во земјата и не го одразуваат мултиетничкиот состав на земјата. Подготовките во областа на образованието, обуката, младината и културата бележат умерен напредок.

4.27. Поглавје 27: Животна средина

Во областа на **животната средина**, постигнат е одреден напредок во областа на *хоризонталното законодавство*. Беше ратификуван мултилатерален договор меѓу земјите на Југоисточна Европа за спроведување на Конвенцијата за оцена на влијанието врз животната средина во прекуграничен контекст и Протоколот за ослободување на штетни материи и Регистарот за трансфер. Транспонирањето на *acquis-to* продолжи со донесување на одредено законодавство за спроведување. Беа подобрени административниот капацитет за спроведување на барањата за оцена на влијанието врз животната средина (ОВЖС) и стратешката оцена на животната средина (СОЖС), но одредбите за консултирање на јавноста сè уште соодветно не се применуваат. Подготовките во оваа област напредуваат.

Може да се забележи одреден напредок во областа на *квалитетот на воздухот*. Транспонирањето на *acquis-to* продолжи со донесување на одредени закони за спроведување. Беа ратификувани уште три протоколи на КДПЗВ. Постигнат е одреден напредок во развојот на системот за следење на квалитетот на воздухот. Административниот капацитет останува недоволен на централно и на локално ниво. Подготовките во оваа област се умерено напреднати.

Постигнат е одреден напредок во областа на *управувањето со отпад*. По сеопфатните консултации, донесен е Законот за управување со батерии и акумулатори и отпадни батерии и акумулатори. Беа донесени одредени закони за спроведување во областа на планирање на управувањето со отпад, и во областа на управување со пакувањето на отпад. Продолжува процесот за издавање концесии за регионални депонии за чување на цврст отпад во четири региони. Административниот капацитет сè уште е недоволен на централно и на локално ниво.

Инвестирањето во оваа област е далеку од доволно и треба да се зголеми. Системот за собирање податоци, регистрација и пријавување сè уште не е во сила. Подготовките во оваа област бавно напредуваат.

Може да се забележи мал напредок во областа на *квалитетот на водата*. Управната реорганизација на овој сектор е во тек. Процесот на транспонирање на *acquis-mo* во оваа област не е многу напреднат. Донесено е одредено законодавство за спроведување со цел понатамошно усогласување со директивата за отпадни води и рамковната директива за води. Административниот капацитет е сè уште недоволен на сите нивоа. Недостатокот на доволна координација меѓу надлежните органи во секторот за води го попречува спроведувањето на законодавството. Забележан е многу мал напредок во посветувањето внимание на важните недостатоци кај системот за следење на води. Заостанува планирањето и подготвувањето на инвестиции за инфраструктурата, а финансирањето е премногу ниско, во споредба со потребите на секторот. Нема напредок во примената на принципот „загадувачот-плаќа“. Ова создава проблеми за одржливоста на инвестициите во овој сектор. Заостануваат подготовките во оваа област.

Постигнат е одреден напредок во областа за *заштита на природата*. Процесот за транспонирање на *acquis-mo* поврзан со природни живеалишта и дива флора и фауна продолжи со донесување на измени на Законот за заштита на природата. Донесени се неколку закони за спроведување во оваа област. Постигнат е добар напредок во воведувањето на национален систем за информирање за биодиверзитет. Може да се забележи одреден напредок во развивањето и спроведувањето на некои планови за управување со заштитени подрачја, но сè уште треба да се обезбеди одржливо финансирање. Сè уште не се комплетирани националната стратегија и акцискиот план за заштита на природата. Административниот капацитет сè уште е недоволен, на централно и на локално ниво. Заинтересираните страни сè уште не се доволно вклучени. Подготовките во оваа област се умерено напреднати. Во полето на шумарство, Програмата за проширена репродукција на шумите за 2011 година беше одобрена и започна со нејзино спроведување.

Постигнат е мал напредок во областа на *контролата на индустриското загадување и управувањето со ризици*. Процесот на транспонирање на *acquis-mo* продолжи со донесување на одредени закони за спроведување. Сепак, целосното усогласување продолжува да претставува значаен предизвик за земјата. Процесот на дозволи во голема мера заостанува. Барањата за консултација на јавноста во однос на системот за издавање дозволи за ИСКЗ не се применуваат секогаш правилно. Административните капацитети треба значително да се зајакнат, особено за активностите на проверките. Подготовките во оваа област се бавни.

Постигнат е одреден напредок во областа на *хемикалиите*. Ратификувана е Конвенцијата за увоз/извоз на опасни хемикалии (Конвенција од Ротердам). Беше донесен нов Закон за хемикалии, со цел транспонирање на Регулативата за регистрација, евалуација, овластување и ограничување на хемикалии (РЕООХ). Бирото за лекови и хемикалии објави список на ограничувања и забрани за употребата на хемикалии. Административниот капацитет е сè уште недоволен. Подготовките во оваа област се во рана фаза.

Постигнат е одреден напредок во областа на *бучавата*. Беше комплетирано транспонирањето на директивата за бучава. Административниот капацитет е недоволен во однос на персоналот и опремата. Подготовките во оваа област сè уште се во рана фаза.

Во однос на *цивилната заштита*, постигнат е напредок со потпишување на меморандум за разбирање за прием на земјата во финансискиот инструмент за цивилна заштита на ЕУ и механизмот за цивилна заштита на ЕУ. Ратификацијата од страна на Владата допрва треба да се спроведе за документот да влезе во сила.

Во однос на **климатските промени**, забележан е одреден напредок во развојот на општата политика. Отпочна ревизијата на националниот акциски план за клима. Исто така, земјата започна петгодишна програма за развој на зелена економија, но мерките, одговорностите, временската рамка и другите детали што треба да се опфатат сè уште не се дефинирани. Сè уште е потребно значително подигање на свеста на сите нивоа.

На меѓународно ниво, земјата ја поддржа позицијата на ЕУ на Конференцијата на ОН за климатски промени COP16 во Канкун и ја поврза со Договорот од Копенхаген, но не формулира ветување за намалување на емисиите на стакленички гасови (СГ). Земјата го подготвува третото национално известување до РКОНКП. Земјата активно учествува во климатската дејност според Регионалната еколошка мрежа за пристапување (РЕМП).

Започна процесот на воведување на мерки за ублажување во одредени национални стратегии. Продолжи програмирањето на пилот проекти за спроведување на механизмот за чист развој во рамките на Кјото протоколот. Започнати се подготовки за воведувањето на шема за тргување со емисии, но сепак тоа останува голем предизвик за земјата. Потребни се конкретни чекори за постепено придвижување кон донесување на намалување/ограничување на СГ со цел спроведување на *acquis*-то на ЕУ за клима, особено на шема за тргување со емисии во ЕУ, и за приклучување во споделувањето на напорите на ЕУ.

Направен е одреден напор во областа на озонската обвивка и флуорираните гасови. Процесот на транспонирање на *acquis*-то продолжува со донесување на закони за спроведување. Беше развиен национален план за елиминирање на HCFC и беа консултирани различни административни тела, но потребни се понатамошни значителни напори за усогласување со законодавството на ЕУ. Земјата се поврза со Декларацијата донесена на 22-та средба на страните на протоколот од Монреал за глобалната транзиција настрана од HCFC и CFC.

Направен е многу мал напредок за зајакнување на **административниот капацитет** за спроведување и примена на законодавството за животна средина, којшто во голема мера останува недоволен, на национално и на локално ниво. Координацијата помеѓу административните тела одговорни за животната средина сè уште не е ефикасна. Заинтересираните страни не се доволно вклучени во процесот на донесување одлуки. Подобро е спроведувањето на законодавството, но системот сè уште не е ефикасен и не е утврдена веродостојна евиденција. Системот за следење и информирање во однос на животната средина останува несоодветен. Инвестирањето во секторот, во споредба со потребите, сè уште е многу ниско. Барањата за заштита на животната средина сè уште не се доволно добро интегрирани во креирањето на политики и спроведувањето во други области. Начелото на мерки на претпазливост, на превентивни дејствија и загадувачот-плаќа само делумно се применува. Административниот капацитет, како и техничките и финансиските ресурси треба значително да се зајакнат со цел земјата да биде во можност да ги усогласи и примени сите барања од политиката и законодавството на ЕУ за климатски промени.

Заклучок

Забележан е одреден напредок во транспонирањето на *acquis*-то на ЕУ во националното законодавство и во ратификацијата на мултилатералните спогодби за животна средина. Постигнат е ограничен напредок во усогласувањето на *acquis*-то за климатски промени. Сепак, потребни се значителни напори со цел примена на националното законодавство, особено во областите на управување со води, контрола на индустриско загадување и климатски промени. Административниот капацитет сè уште е слаб и на централно и на локално ниво во сите сектори. Инвестициите треба значително да се зголемат, особено во секторите за води и отпад. Општо земено, подготовките во областа на животната средина и климатските промени бележат умерен напредок.

4.28. Поглавје 28: Заштита на потрошувачите и здравствена заштита

Постигнат е одреден напредок во областа на **заштита на потрошувачите**. Во однос на *хоризонталните аспекти*, регулаторните и административните законски рамки се подобрија. Донесена е програма за заштита на потрошувачите за 2011-2012 година. Организацијата на потрошувачите продолжува со работа на организирање на настани за подигање на свеста, кампањи за подобрување на образованието и советување на потрошувачите, благодарение на зголемена финансиска поддршка која, сепак, сè уште е недоволна. Исто така, активностите се концентрирани главно во урбаните, но не и во руралните области. Административниот капацитет на Секторот за заштита на потрошувачите во рамки на Министерството за економија, останува на ниско ниво. Подготовките во оваа област се на добар пат.

Постигнат е одреден напредок во однос на *прашањата поврзани со безбедноста на производите*. Донесена е измена на Законот за безбедност на производите и донесен е Правилник за безбедност на играчки за деца, со цел усогласување со *acquis*-то. Како резултат на зголемен надзор на активноста на пазарот, малку се подобри спроведувањето на законодавството за заштита на потрошувачите, иако целата оваа активност не е поврзана со производите за широка потрошувачка. Со потпишување на Меморандумот за разбирање меѓу надлежните органи беше зајакната соработката помеѓу Царинската управа и пазарните инспекторати. Надзорот на пазарот се уште не предвидува ефикасна и транспарентна заштита на потрошувачите. Административниот капацитет на координативното тело останува сиромашен.

Има добар напредок во однос на *небезбедносните прашања*. Донесен е Закон за финансиски услуги за продажба на далечина. Освен тоа, изменет е Законот за заштита на потрошувачите, со цел усогласување со *acquis*-то за неправедни трговски практики и забрани. Подготовките во областа на заштита на потрошувачите се напреднати.

Постигнат е одреден напредок во областа на **јавното здравје**. Во однос на *хоризонталните аспекти*, Владата донесе различни здравствени програми. Целокупното финансирање значително се зголеми во споредба со претходните години. Подготовките во оваа област се на добар пат.

Постигнат е одреден напредок во областа на *тутунот*. Законот за заштита од пушењето е генерално во согласност со *acquis*-то. Примената на законот останува на задоволително ниво. Трудовиот и пазарниот инспекторат и Државниот санитарен и здравствен инспекторат ги интензивираа заедничките контроли на терен. Јавното прифаќање е добро и има релативно мал број прекршувања на законот. Подготовките во оваа област се доста напреднати.

Постигнат е одреден напредок во областа на *преносливи болести*. Правилникот за дефиниции на случај е воведен и усогласен со критериумите на ЕУ за дефиниции на случаи. Сепак, допрва треба да се потврди целосното усогласување со *acquis*-то за преносливи болести. Воведени се посебни здравствени програми за спречување и контрола на некои преносливи болести, како што се програмата за задолжително вакцинирање на населението. Организирани се неколку обуки за здравствени работници кои се занимаваат со преносливи болести. Се прават напори за да се осигури функционалност на базата на податоци за здравствена заштита, вклучувајќи го и националниот систем за рано предупредување; сепак, потребно е натамошно подобрување. Донесена е Национална програма за антимикуробна отпорност 2012 - 2016 година. Иако распространетоста на ХИВ/СИДА моментално е ниска, треба да се осигури финансирањето на идни активности за спречување, тестирање, лечење и грижа за болеста. Подготовките во оваа област се на добар пат.

Постигнат е добар напредок во областа на *крвта*. Развиен е интегриран систем за одржлив развој на трансфузиологијата и сега се состои од Институт за трансфузиона медицина, три регионални центри и 19 единици. Донесена е Националната програма за организирање и подобрување на крводарителството. Донесен е нов Закон за трансплантација на *органи, ткива и клетки*, со цел усогласување со *acquis*-то. Подготовките во оваа област се на добар пат.

Забележан е мал напредок во областа на *менталното здравје*. Донесена е Програмата за здравствена заштита на лицата со ментални болести и нејзиниот буџет е речиси двојно зголемен во споредба со 2010 година. Сепак, нема напредок во спроведувањето на Акцискиот план за ментално здравје кој треба да обезбеди заштита на менталното здравје во заедницата, како алтернатива на институциите. Потребен е соодветен персонал и финансиски ресурси за да се обезбеди здравствена заштита со добар квалитет. Подготовките во оваа област се во рана фаза.

Напредокот во решавањето на *социо-економските детерминанти на здравјето и здравствените нееднаквости* е бавен. Сега е во сила Националната стратегија за сексуално и репродуктивно здравје. Постигнат е одреден напредок во областа на *ракот*. Буџетот за програмата за рано откривање на малигни болести е зголемен за повеќе од три пати. Доделени се средства за организирање на три вида на испитувања за рак на дојка, дебело црево и рак на матка, како што е препорачано со Препораката на Советот. Регистарот за рак е во сила, но не е целосно функционален. Подготовките во оваа област се во тек.

Заклучок

Постигнат е одреден напредок во областа на заштита на потрошувачите и здравствена заштита. Во областа на заштита на потрошувачите, постигнат е добар напредок во однос на законското усогласување со *acquis*-то. Постигнат е одреден напредок во областа на јавното здравје, особено во однос на комплетирањето на интегрираниот систем за безбедност на крв, и во однос на донесувањето на Закон за трансплантација на органи, ткива и клетки. Напредокот во областа на заштита на потрошувачите и здравствена заштита, сè уште е попречен, поради ограничените финансиски ресурси и слабите оперативни структури. Општо земено, подготовките во областа на заштита на потрошувачите и здравствена заштита, бележат умерен напредок.

4.29. Поглавје 29: Царинска унија

Постигнат е добар напредок во **царинското законодавство**. Царинската тарифа од 2011 година беше донесена земајќи ги предвид обврските што произлегуваат од Спогодбата за стабилизација и асоцијација (ССА) и измените во Комбинираната номенклатура на ЕУ. Царината за увоз од земји на ЕУ за сите индустриски производи целосно се укинаа во согласност со одредбите на ССА. Кодексот на царината се измени за да се воведат одредби за употреба на царинска застапеност во царинење, вклучително и лиценцирање за царинска застапеност.

Понатаму, беа донесени измени во Кодексот на царина со цел дополнително усогласување со *acquis* во областите на електронски царински декларации, транзитна постапка и царински долгови и гаранции. Дополнителните такси поврзани со царина се укинаа во согласност со *acquis*, имено такси поврзани со влез и престој на царински терминали, такси за обработка на барања за заштита на правата интелектуална сопственост (ПИС) и такси за отпечатување и дистрибуција на формулари ЕУР 1. Подготовките во оваа област бележат напредок.

Забележан е добар напредок во административниот и оперативниот капацитет. Донесени се неколку стратегии за периодот 2011-2014 година, вклучително за обуки и професионален развој на царинските службеници, за интегритет и антикорупција, справување со ризик, спречување на шверц на цигари и производи од тутун и заштита на правата на интелектуална сопственост. Објавено е новото упатство за царинење со кое се истакнуваат применливите царини и постапките за царинење.

Царинската управа вовеле нови ИТ модули, вклучително систем за управување со електронска документација, систем за раководење со човечки ресурси и електронски систем за планирање на ресурси. Едношалтерскиот систем за издавање одобренија беше дополнително ажуриран, а се вовеле и нова функционалност за одобрувањата за транспорт. Донесени се стратегијата за пристапување кон Конвенцијата за заеднички транзит и националниот план за имплементација на нов компјутеризиран систем за транзит, и истите се спроведуваат. Сепак, новиот систем за обработка на царински декларации кој беше инсталиран, не е во функција, и со тоа го поткопа целосниот оперативен капацитет на Царинската управа. Започна да функционира пилот систем

за размена на електронски информации пред пристигнување со неколку други соседни царински управи.

Оперативните капацитети за царинска контрола дополнително се подобрија, а се подобри и соработката со други владини органи, вклучително и Министерството за внатрешни работи и Управата за јавни приходи. Ова доведе до заплenuвање на значителни количини на фалсификувана и недозволена стока. Забележан е добар напредок во развојот на систем за справување со ризици на граничните премини, со посистематска примена на анализа на ризик и контролни мерки за ризик.

Соработката со бизнис заедницата е интензивирана. Советодавното тело на бизнис заедницата се состанува на месечно ниво во облик на форум за консултација и дискусија за иницијативи и законски предлози што може да имаат влијание на бизнисот. Продолжи зајакнувањето на соработката со други царински управи, особено со оние на соседните земји. Потпишана е спогодба за царинска соработка со Косово и се основаше заеднички контакт-центар за полициска и царинска соработка со Бугарија. Подготовките од оваа област во голема мера се на добар пат.

Заклучок

Направен е добар напредок во областа на царинската унија, и во однос на законодавството и во однос на административниот и оперативниот капацитет. Царинското законодавство е добро усогласено со *acquis*. Забележано е континуирано подобрување во административниот капацитет на царинската управа во спроведување на законодавството и со справување со прекуграничниот криминал. Подготовките во областа на царинската унија во голема мера се на добар пат.

4.30. Поглавје 30: Надворешни односи

Постигнат е добар напредок во областа на **заедничката трговска политика**. Земјата продолжи постепено да ги намалува царините, во согласност со обврските спрема СТО. Просечната царина кај индустриските производи беше намалена на 6.20%, (споредено со 6.31% во 2010 година), а царината на земјоделските производи и производите од риба остана на 16.61% (споредено со 15.98% во 2010 година).

Земјата продолжи тесно да се координира со Комисијата и да се усогласува со политиките и позициите на ЕУ во меѓународните трговски преговори.

Законот за контрола на извозот на *двоименски производи* и технологии беше изменет и беа донесени неколку правилници со цел понатамошно усогласување со *acquis* за контрола на извоз, пренос, посредување и транзит на двоименските производи. Одговорностите на државните институции и правните и физички лица вклучени во овие активности се дефинирани, вклучително и постапката за издавање на лиценци за транзит и посредување.

Во областа на **билатералните договори со трети земји**, земјата ги ратификуваше договорите за заштита на инвестициите со Мароко и Црна Гора. Бројот на билатерални договори за заштита на инвестициите се искачи на 35, од кои 28 се во сила и 16 се договори со земји-членки на ЕУ. Беше потпишан договор со Литванија кој допрва треба да се ратификува.

Забележан е слаб напредок во областа на **развојната политика** и **хуманитарната помош**. Подготовките во двете области се во рана фаза. Се подобри координацијата помеѓу институциите со одговорности за хуманитарна помош и тие почнаа да се состануваат на поредовна основа. Министерството за надворешни работи ја координираше хуманитарната помош од земјата за Србија (по земјотресот во Кралево) и за Јапонија.

Заклучок

Усогласувањето со заедничката трговска политика продолжи на форумот на СТО. Институционалниот капацитет на земјата сè уште не е доволно развиен за да се овозможи нејзино целосно учество во политиките на ЕУ во областите на развојната политика и хуманитарната помош

4.31. Поглавје 31: Надворешна, безбедносна и одбранбена политика

Редовниот **политички дијалог** помеѓу ЕУ и Република Македонија продолжи да покрива прашања од надворешната политика. *(Во врска со меѓусебните односи со другите земји од проширувањето и со земјите-членки, да се види делот за Политички критериуми 2.3 - Регионални прашања и меѓународни обврски)*

Во однос на **заедничката надворешна и безбедносна политика (ЗНБП)**, во периодот на известување, Република Македонија, кога беше тоа побарано од неа, усогласи 66 од 67 релевантни декларации на ЕУ и одлуки на Советот (усогласување од 99%) . *Во однос на Меѓународниот кривичен суд, види Политички критериуми 2.3 - Регионални прашања и меѓународни обврски.*

Во однос на санкциите и *рестриktivните мерки* земјата се усогласи со рестриktivните мерки кои беа воведени со одлуките на Советот. Продолжува спроведувањето на рестриktivните мерки. Донесен е законот за меѓународни рестриktivни мерки. Законот вклучува повеќе детални одредби за финансиски мерки и воведува систем за следење на спроведувањето на рестриktivните мерки од национално координативно тело кое започнува со работа од септември 2011 година.

Во однос на *превенцијата на конфликти* не е забележан посебен развој.

Во однос на *неширењето оружје*, земјата достави писмо за намери да стане земја-учесничка во Васенар аранжманот за контрола при извоз на конвенционално оружје и двоенаменски производи и технологии. Како пред-пристапна мерка, земјата исто така побара да биде вклучена во програмата на Придружната група на Васенар Аранжманот.

Земјата продолжи активно да се вклучува во *соработката со меѓународните организации* (ОН, ОБСЕ, Советот на Европа, итн.)

Во однос на *безбедносните мерки* (класифицирани информации), Дирекцијата за безбедност на класифицирани информации на Министерството за надворешни работи го заврши изборот на членовите на Комисијата за прекршоци во согласност со Законот за класифицирани информации.

Во рамките на **заедничката безбедносна и одбранбена политика (ЗБОП)**, земјата продолжува да покажува постојана посветеност за учество во *цивилните и воените операции за управување со кризи*. Во моментот земјата има вкупно 166 војници кои се распоредени во мисијата ИСАФ во Авганистан. Земјата продолжи да учествува во мисијата ЕУФОР/Алтеа, со медицински тим во кампот Бутмир и помошен правен советник за родови прашања. Земјата исто така учествува во мировната мисија УНИФИЛ на ОН во Либан со обезбедување на штабен офицер во Центарот за заеднички операции во Нагура. Земјата го потпиша Меморандумот за разбирање за начелата на основање и работење на борбената група на ЕУ, достапен за втората половина на 2012 година.

Владата ја одобри иницијативата за склучување на Договор со Европската унија за воспоставување на рамка за учество во операции за управување со кризи.

Заклучок

Земјата направи напори да обезбеди подобра координација меѓу надлежните органи во спроведувањето на меѓународните рестриktivни мерки. Таа покажа висок степен на усогласеност со декларациите на ЕУ и одлуките на Советот и континуирана заложба за учество во цивилни и воени операции и операции за управување со кризи. Општо земено, подготовките

во областа на надворешната, безбедносната и одбранбената политика се добро напреднати.

4.32. Поглавје 32: Финансиска контрола

Може да се забележи одреден напредок во областа на **јавната внатрешна финансиска контрола (ЈВФК)**. Донесено е секундарно законодавство за финансиско управување и контрола и за внатрешна ревизија, иако спроведувањето на законодавството и понатаму е бавно. Стратегија за развој на ЈВФК сè уште треба да се ажурира за да вклучи среден до долгорочен акциски план за развој на ЈВФК за да се обезбеди негово целосно спроведување. Владата се соочува со доцнења при воведување на единици за финансиска контрола и внатрешна ревизија. Некои единици кои сè веќе основани и понатаму се со недоволен број на кадар. Комитетите за финансиска контрола и внатрешна ревизија се основани со одлуки на Владата, но сè уште не се во функција. Останува да се развие Стратешки документ за ЈВФК, вклучувајќи законско одделување на внатрешната ревизија од финансиската инспекција.

Што се однесува до **надворешната ревизија**, Државниот завод за ревизија (ДЗР) и понатаму ја спроведува својата стратегија за развој за периодот 2010-2014 год. и го подобри квалитетот на своите ревизии. Годишната програма на ДЗР за 2011 год. предвидува интензивна соработка со Собранието и создавање на услови за навремени разгледувања на извештаите од ДЗР во Собранието. Сепак, досега не е воспоставен формален механизам за собраниска контрола на извештаите од ДЗР. Почната е постапка за измена на Уставот со која ќе се обезбеди функционална и финансиска независност на ДЗР.

Одреден напредок е направен во усогласувањето на законодавството во областа на **заштита на финансиските интереси на ЕУ**. Донесена е уредбата за постапка за спречување на неправилности, взаемна соработка и известување. Во согласност со уредбата, Управата за финансиска полиција при Министерството за финансии служи како централна контактна точка за соработка со ОЛАФ и е одговорна за координација на системот за спречување на неправилности и измама, како и за прифаќање, контрола, оценка и пријавување на неправилности во управувањето и искористувањето на фондовите на ЕУ.

Постигнат е напредок во борбата против **фалсификување на еврото**. Основата е Централна канцеларија за спречување на фалсификување на пари, која ќе ја координира соработката во испитување на фалсификувањето помеѓу Министерството за внатрешни работи, финансиската полиција, централната банка и Царинската управа. Во тек се подготовките за поставување на електронска база на податоци за фалсификување на пари. Новиот закон за Централна банка ја пренесе одговорноста за откривање и одземање на фалсификувани банкноти од Министерството за внатрешни работи до Централната банка. Централната банка воспостави национален аналитички центар и издаде прирачник за постапките за откривање и повлекување на фалсификувани банкноти. Околу 70 % од сите истражни постапки кои се започнати за фалсификувани банкноти резултираа со кривични обвиненија. Во 2010 год., полицијата одржа обука според Програмата на ЕУ за препознавање на фалсификувани банкноти и монети на еврото „Перикле“. Надлежните органи редовно учествуваат во настаните „Перикле“. Земјата бележи напредок во борбата против фалсификувањето на еврото.

Заклучок

Постигнат е мал напредок во областа на финансиската контрола. Развојот во областа на ЈВФК е главно во усогласување на законодавството. Потребни се напори со цел да се обезбеди неговото спроведување, особено во врска со воспоставувањето на системи за финансиско управување и контрола. Административниот капацитет на Државниот завод за ревизија (ДЗР) дополнително е зајакнат; сепак, независноста на ДЗР треба допрва да се зацврсти во Уставот. Сè уште загрижува соработката со Собранието.

4.33. Поглавје 33: Финансиски и буџетски одредби

Нема особен развој во поглед на **традиционалните сопствени ресурси, ресурсите на ДДВ и ресурсите на БНП**. За напредокот во основните политички области, *види поглавје 16- Оданочување, 18- Статистика, 29- Царинска унија и 32- Финансиска контрола*.

Во поглед на **административната инфраструктура**, институциите се поставени во основните политички области, кои индиректно го засегнуваат системот на сопствени ресурси. Сепак, освен дополнителното зајакнување на овие институции, потребна е целосна оперативна структура за координација со цел да се обезбедат целосна пресметка, предвидување, собирање, плаќање и набљудување на сопствените ресурси и известување на ЕУ за спроведување на правилата за сопствени ресурси.

Заклучок

Во ова поглавје не е постигнат посебен напредок за кој би требало да се извести. Општо земено, не постојат значителни разлики меѓу системите во земјата и во ЕУ во смисла на основните начела и институции за основните политички области кои би можеле да влијаат врз исправното спроведување на прописите за сопствени ресурси. Административната рамка за примена на рамката на сопствени ресурси сè уште не е изготвена.

Статистички анекс

СТАТИСТИЧКИ ПОДАТОЦИ (од 30.09.2011 год.)
Република Македонија

Основни податоци	Заб.	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Население (во илјади)		2 022	2 031	2 039	2 024	2 030	2 035	2 039	2 042	2 045	2 049	2 053
Вкупна површина на земјата (km ²)		25 713	25 713	25 713	25 713	25 713	25 713	25 713	25 713	25 713	25 713	25 713

Национални сметки	Заб.	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Бруто домашен производ (БДП) (во милиони од националната валута)		236 389	233 841	243 970	258 369	272 462	295 052	320 059	364 989	411 728	410 734	427 172
БДП (во милиони евра)		3 893	3 839	4 001	4 217	4 442	4 814	5 231	5 965	6 720	6 677	:
БДП (во евра по глава на жител)		1 921	1 887	1 981	2 081	2 185	2 363	2 564	2 919	3 283	3 253	:
БДП (во стандарди на куповна моќ (СКМ) по глава на жител)		5 100	5 000	5 200	5 400	5 900	6 600	7200пре	7 700	8 500	8 400	:
БДП по глава на жител во СКМ (ЕУ-27 = 100)		27	25	25	26	27	29	30прек.	31	34	35	35
Реална стапка на пораст на БДП (стапка на пораст на обемот на БДП, националната)		4.5	-4.5	0.9	2.8	4.6	4.4	5.0	6.1	5.0	-0.9	1.8проц.
Пораст на вработеноста (национални сметки, % на пораст од претходната година)		0.3	-1.7	-0.6	-1.9	-2.2	2.1	3.2	4.4	6.1	2.5	:
Раст на продуктивност на трудот: Пораст на БДП по вработено лице (% на промена)	1)	4.2	-2.9	1.4	4.8	6.4	3.0	5.6	5.0	6.2	3.9	:
Раст на трошоци по единица труд (национални сметки, % на промена од претходната)		-7.0	-0.8	-0.4	2.7	-9.9	-8.6	3.2	-8.8	-2.0	9.9	:
Продуктивност на трудот по вработено лице (БДП во СКМ по вработен, ЕУ-27=100)		:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Бруто-додадена вредност според главни сектори (%)												
Земјоделство и рибарство	2)	12.0	11.8	12.4	12.9	12.8	12.3	12.1	10.6	11.6	11.2	:
Индустрија	2)	26.9	26.1	24.2	23.2	21.6	21.9	22.2	24.3	24.1	21.5	:
Градежништво	2)	6.8	6.0	6.0	6.0	6.2	6.3	6.4	6.6	5.7	5.9	:
Услуги	2)	54.2	56.1	57.5	57.8	59.4	59.5	59.3	58.5	58.7	61.4	:
Расходи на финална потрошувачка, како дел од БДП (%)		92.6	94.8	99.5	97.3	98.1	95.7	96.3	93.8	98.5	95.7	93.2про
Бруто инвестиции во основни средства, како дел од БДП (%)		16.2	14.8	16.6	16.3	17.4	16.6	17.6	19.6	21.0	19.9	:
Промени во резервите, како дел од БДП (%)		6.0	4.2	4.0	2.8	4.6	4.8	3.9	5.0	5.8	6.0	:
Извоз на стоки и услуги, во однос на БДП (%)		48.6	42.7	38.0	38.1	39.9	44.1	46.6	52.4	50.9	39.0	47.3про
Увоз на стоки и услуги, во однос на БДП (%)		63.5	56.6	58.2	54.5	60.1	61.1	64.5	70.8	76.2	60.6	66.0про

Индустрија	Заб.	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Индекс на обемот на индустриско производство (2000=100)	3)	99.4	96.3	91.3	95.5	93.4	100.0	105.9	110.0	115.6	105.6	100.5

Стапка на инфлација	Заб.	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Годишна просечна стапка на инфлација (ИЦП, % на промена од претходната година)		5.8	5.5	1.8	1.2	-0.4	0.5	3.2	2.3	8.3	-0.8	1.6

Платен биланс	Заб.	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Платен биланс: Тековна сметка вкупно (во милиони евра)	4)	-112	-263	-402	-	-362	-122	-23	-421	-862	-449	-191
Платен биланс тековна сметка: трговски биланс (во милиони евра)	4)	-750	-589	-856	-	-914	-858	-1 001	-1 181	-1 763	-1 551	-1 468
Платен биланс тековна сметка: Нето услуги (во милиони евра)	4)	53	-21	-24	-6прек.	-43	-25	22	25	6	28	60
Платен биланс тековна сметка: нето услуги (во милиони евра)	4)	-76	-30	-48	-57прек.	-32	-93	-26	-278	-91	-58	-149
Платен биланс тековна сметка: нето тековни трансфери (во милиони евра)	4)	661	377	525	646прек	628	853	982	1 012	985	1 132	1 366

од кои владини трансфери (во милиони евра)	4)	144	55	103	89прек.	55	53	59	24	49	36	32
Нето странски директни инвестиции (СДИ) (во милиони евра)		234	499	112	100прек	260	75	345	507	409	137	220
Странски директни инвестиции (СДИ) (во милиони евра)	4)	1	-1	0	0прек.	-1	-2	0	1	9	-8	-1
од кои СДИ на економијата за која се известува во земјите на ЕУ-27 (во милиони)		:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Странски директни инвестиции (ФДИ) во економијата за која се известува (во)	4)	233	500	112	100прек	261	77	345	506	400	145	221
од кои СДИ на земјите од ЕУ-27 на економијата за која се известува (во милиони)	5)	:	:	:	43	125	41	255	355	264	131	144

Јавни финансии	Заб.	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Општ државен дефицит/суфицит, во однос на БДП (%)		2.3	-2.5	-0.5	0.1	0.4	0.2	-0.6	0.6	-1.0	-2.7	-2.5
Општ државен долг, во однос на БДП (%)		47.9	48.8	42.9	37.9	35.6	38.4	32.0	24.0	20.6	23.9	24.8

Финансиски показатели	Заб.	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Бруто-девизен долг на целата економија, во однос на БДП (%)	6)	42.7	44.2	39.3	35.9	46.8пре	52.5	47.9	47.6	49.2	56.6	62.4
Бруто-девизен долг на целата економија, во однос на вкупниот извоз (%)	6)	93.6	108.4	108.5	95.7	121.7пре	122.8	104.7	92.6	97.7	148.9	135.0
Понуда на пари: М1 (банкноти, монети, краткорочни депозити, во милиони евра)	7)	368	415	432	461прек	470	501	591	772	881	854	933
Понуда на пари: М2 (М1 плус депозити со ороченост до две години, во милиони евра)	7)	690	1 145	1 052	1	1 475	1 708	2 130	2 728	2 913	3 040	3 277
Понуда на пари: М3 (М2 плус инструменти што може да се нудат на пазарот, во мил.	7)	786	1 267	1 141	1	1 542	1 777	2 221	2 872	3 184	3 388	3 781
Вкупен кредит по монетарни финансиски институции спрема резиденти	8)	624	620	657	761прек	951	1 153	1 504	2 093	2 803	2 913	3 102
Каматни стапки: секојдневна парична стапка, годишно (%)	9)	7.2	11.9	14.4	5.8	8.0	9.2	5.6прек.	3.5	4.8	6.0	3.7
Каматна стапка на кредитирање (една година), годишно (%)	10)	17.5	23.0	23.0	14.0	13.0	13.0	9.5	7.5	8.5	10.0	5.5
Каматна стапка на депозити (една година), годишно (%)		:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
девизен курс на еврото: со просечен период - 1 евро = ... национална валута		60.720	60.910	60.970	61.260	61.330	61.290	61.180	61.180	61.260	:	:
Индекс на ефективен девизен курс (2005=100)	11)	83.6	88.6	91.9	95.5	98.1	100.0	100.2	99.8	100.8	106.8	106.3
Вредност на резервни средства (вклучувајќи и злато) (во милиони евра)	10)	759	844	771	715	717	1 123	1 417	1 524	1 495	1 598	1 715

Надворешна трговија	Заб.	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Вредност на увозот: сите стоки, сите партнери (во милиони евра)		:	:	2 105.3	2 031.3	2 354.0	2 601.0	2 979.7	3 795.0	4 587.3	3 615.8	4 119.1
Вредност на извозот: сите стоки, сите партнери (во милиони евра)		:	:	1 177.9	1 203.0	1 345.9	1 643.5	1 917.5	2 446.4	2 697.6	1 925.2	2 497.5
Трговски биланс: сите стоки, сите партнери (во милиони евра)		:	:	-927.4	-828.2	-1 008.1	-957.5	-1 062.2	-1 348.6	-1 889.7	-1 690.6	-1 621.6
Услови на трговија (ценовен индекс на извозот / ценовен индекс на увозот)		95.4	97.1	106.4	94.5	82.9	95.6	100.4	109.3	93.1	98.3	101.5
Удел на извозот спрема ЕУ-27 земји во вредност од вкупниот извоз (%)		:	:	55.9	58.9	60.3	56.9	61.3	65.2	59.5	56.2	63.0
Удел на увозот од ЕУ-27 земји во вредност од вкупниот увоз (%)		:	:	61.7	60.3	60.8	54.7	52.9	49.6	49.0	52.2	53.1

Демографија	Заб.	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Стапка на природен прираст: природна промена (раѓања минус умирања) (на 1000)		5.9	5.0	4.8	4.4	2.7	2.0	1.9	1.5	1.9	2.3	2.5п
Стапка на смртност кај новороденчиња: смртност на деца под 1 год. на 1000		11.8	11.9	10.2	11.3	13.2	12.8	11.5	10.3	9.7	11.7	7.7п
Животен век при раѓање: мажи (години)		70.8	70.9	70.6	70.9	71.5	71.6	71.7	71.8	72.4	72.3	:
Животен век при раѓање: жени (години)		75.2	76.1	75.6	75.7	75.8	75.9	76.2	75.9	76.5	76.7	:

Пазар на труд	Заб.	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Стапка на стопанска активност (15-64): дел од населението од 15 до 64г. што е		59.7	61.8	59.8	61.3	58.8	60.7	62.2	62.8	63.5	64.0	64.2
*Стапка на вработеност (15-64): дел од населението од 15 до 64 г. што е вработено		40.3	42.6	40.4	38.5	36.8	37.9	39.6	40.7	41.9	43.3	43.5
Стапка на вработеност мажи (15-64) (%)		49.7	50.6	48.6	45.6	44.4	45.4	48.3	48.8	50.7	52.8	52.8
Стапка на вработеност жени (15-64) (%)		30.9	34.5	32.0	31.3	28.9	30.1	30.7	32.3	32.9	33.5	34.0
Стапка на вработеност на постари работници (55-64): дел од населението од 55 до		26.2	27.7	25.8	28.5	24.5	26.2	27.9	28.8	31.7	34.6	34.2
Вработеност според главни сектори (%)												
Земјоделство	12)	:	24.9	23.9	22.0	16.8	19.5	20.1	18.2	19.7	18.5	19.1
Индустрија	12)	:	29.2	27.5	27.3	25.8	25.8	25.0	24.9	24.8	23.2	22.6
Градежништво	12)	:	5.9	5.8	6.6	7.0	6.5	7.6	6.4	6.5	6.5	6.4
Услуги	12)	:	39.7	42.6	43.8	50.1	48.0	47.1	50.1	48.9	51.7	51.9
Стапка на невработеност: дел од работната сила што е невработен (%)		32.2	30.5	31.9	36.7	37.2	37.3	36.0	35.0	33.8	32.2	32.0
Дел од машката работна сила што е невработен (%)		30.5	29.5	31.7	37.0	36.7	36.5	35.3	34.6	33.5	31.8	31.9
Дел од женската работна сила што е невработен (%)		34.9	32.0	32.3	36.3	37.8	38.4	37.2	35.6	34.2	32.8	32.2
Стапка на невработеност на лица < 25 год.: дел од работната сила <25 што		59.9	56.1	58.4	65.7	64.8	62.6	59.8	57.7	56.4	55.1	53.7
Стапка на долгорочна невработеност: дел од работната сила што е невработен 12		26.9	26.5	27.0	31.2	31.7	32.3	31.1	30.1	28.7	26.3	26.7

Социјална кохезија	Заб.	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Просечни номинални месечни надници и плати (во национална валута)		10 193.0	10 552.0	11 279.0	11 824.3	12 293.3	12 597.0	13 517.0	14 584.0	16 096.0	19 957.0	20 553.0

Индекс на реални надници и плати (индекс на номинални надници и плати		100.0	98.1	103.0	106.7	111.4	113.6	118.1	124.5	126.9	158.7про	160.8
* Предвременно напуштање на училиштето: дел од населението од 18 до 24		:	:	32.2	:	:	:	:	:	:	:	:

Животен стандард	Заб.	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Број на патнички возила на 1000 жители		147.9	152.1	151.1	148.2	122.76	124.3	118.7	121.9	128.6	137.7	151.0
Број на претплати за мобилна телефонија на 1000 жители		49.4	109.0	179.7	300.4	491.6	597.6	695.1	884.2	1 157.9	1 036.8	1 098.2

Инфраструктура	Заб.	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Густина на железничка мрежа (функционални линии, на 1000 km ²)		:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Должина на автопати (во илјади km)		:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:

Иновации и истражување	Заб.	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Трошење за човечки ресурси (јавни расходи на образование) во % од БДП		:	:	3.4	3.4	:	:	:	:	:	:	:
* Бруто-домашни расходи на истражување и развој, во % од БДП		0.4	0.3	0.3	0.2	0.3	0.3	0.2	0.2	:	:	:
Процент на домаќинства што имаат пристап до Интернет дома (%)	13)	:	:	:	:	11.2про	11.2про	14.0про	16.5про	29.0про	42.0про	71.4про

Животна средина	Заб.	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
* Вкупно емисии на стакленички гасови, еквивалентни на CO ₂ (во тони, 1990=100)		104.0	92.0	90.0	:	:	:	:	:	:	:	:
Енергетски интензитет на стопанството (kg на еквивалент во нафта на 1000 евра БДП)		710.2	720.4	771.4	710.9	681.6	680.3	661.9	646.5	613.9	576.0	:
Удел на обновливата енергија во потрошувачка на струја (%)		16.9	9.2	11.0	17.9	18.9	17.5	18.7	11.2	9.3п	15.4	:
Патен шпедитерски транспорт (% по тон-km)	14)	60.0	87.0	92.0	94.0	91.0	93.0	92.0	88.0	84.0	89.0	89.0
Енергија	Заб.	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Примарно производство на сите енергетски производи (во илјади тони енергија)		1 595	1 642	1 577	1 666	1 598	1 578	1 617	1 504	1 624	1 607п	:
Примарно производство на мазут (во илјади ТОЕ)		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	:
Примарно производство на цврст јаглен и лигнит (во илјади ТОЕ)		1 273	1 419	1 356	1 353	1 293	1 288	1 296	1 254	1 378	1 293п	:

Примарно производство на природен гас (во илјади ТОЕ)		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	:
Нето-увоз на сите енергетски производи (во илјади ТОЕ)		1 104	1 011	1 486	1 029	1 152	1 248	1 323	1 469	1 403	1 274п	:
Бруто-потрошувачка на енергија во земјата (во илјади ТОЕ)		2 765	2 677	2 892	2 740	2 749	2 863	2 925	3 039	3 022	2 811п	:
Производство на електрична енергија (во илјади GWh)		6.8	6.4	6.1	6.7	6.7	6.9	7.0	6.5	6.3	6.8	:

Земјоделство

	Заб.	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Индекс на обемот на производство на земјоделски стоки и услуги (производни		101.0	90.2	97.5	104.5	107.0	100.3	105.0	98.0	104.5	102.9	107.7
Вкупно искористена земјоделска површина (во илјади хектари)		1 236	1 244	1 316	1 303	1 265	1 229	1 225	1 077	1 064	1 014	1 120
Сточарство: добиток (во илјади грла, крај на периодот)		265	265	259	260	255	248	255	254	254	253	260
Сточарство: свињи (во илјади грла, крај на периодот)		204	189	196	179	158	158	167	255	247	194	191
Сточарство: овци и кози (во илјадници грла, крај на периодот)		1 251	1 286	1 234	1 239	1 432	1 244	1 249	944	950	849	854
Производство и искористување на млеко на фармите (вкупно полномасно млеко, во		220	201	198	192	213	197	235	374	368	343	347
Производство на култури: жита (заедно со ориз) (во илјади тони ожнеано		565	476	556	466	677	645	595	469	615	609	541
Производство на култури: шеќерна репка (во илјади тони ожнеано производство)		56	38	44	40	47	58	:	:	:	:	:
Производство на култури: зеленчук (во илјади тони ожнеано производство)		680	696	:	:	:	:	588	565	590	650	743

: = недостапно

п = провизорно

проц.= проценето

прек. =прекин во серијата

* = индикатор Европа 2020

Се користат билансот на плаќања потпишани конвенции за СДИ. За СДИ надвор знак минус значи дека инвестиција надвор од економијата за која се известува ја надминала нејзината деинвестиција во периодот, додека внес без знак значи дека деинвестицијата ја надминала инвестицијата. За СДИ во економијата за која се известува, внес без знак значи дека инвестицијата во економијата за која се известува ја надминува деинвестицијата, додека знак минус значи дека деинвестицијата ја надминала инвестицијата.

Фусноти:

⊗ БДП во постојани цени од претходната година.

⊗ 2003–2009 год., податоците се обезбедуваат во согласност со НАЦЕ Рев. 1.1.

⊗ Податоците повторно се пресметуваат во согласност со НАЦЕ Рев. 2 за период од 2005 до 2010 год.

⊗ За периодот 2000-2002 година, вредностите во евра се пресметани со помош на годишниот просечен девизен курс; од 2003 година па наваму, вредностите во евра се пресметани врз основа на актуелниот девизен курс.

⊗ Податоците за доток на СДИ по земји се добиваат единствено за категориите Капитал во акции и кредитната компонента за останатиот капитал. Податоците за повторно инвестирани добивки и останатите компоненти за дотоци на СДИ, врз основа на Годишна анкета на СДИ во рок од t+270 дена.

- ☒ 2000-2003 год., податоците за надворешен долг се пресметуваат врз основа на старата методологија, со делумно покритие на податоците; од 2004 год., Податоците за бруто надворешен долг се подготвуваат во согласност со Статистичкиот водич за надворешен долг, со целосна покриеност на податоците.
- ☒ Од 2003 год., податоците за понудата на пари се ревидираат за да вклучат податоци за штедилници.
- ☒ Од 2006 год., податоците покриваат билатерални трансакции преку ноќ; 2003 год., крај на година; од 2003 год., категоријата Вкупно кредити од МФИи (Микрофинансиски институции) се проширува со кредити доделени од штедилници.
- ☒ 2000-2006 год., крај на година; до 2005 год. податоците ги покриваат трансакциите со сите достасувања склучени на Институционализираниот пазар на пари; од 2006, податоците покриваат билатерални трансакции преку ноќ.
- ☒ Крај на година.
- ☒ НЕЕР (номинален ефективен девизен курс)
- ☒ Податоци обезбедени во согласност со НАЦЕ Рев. 1.1.
- ☒ Податоците за 2004 и 2005 год. се истите бројки, кои се добиваат од истата анкета за ИЦТ, која е спроведена во февруари 2005, како пилот анкета, која го покри крајот на 2004 год. и почетокот на 2005 год.
- ☒ Прекин во серии: 2004-2008 год., ревидирани податоци (вклучувајќи транспорт за сопствена сметка).